

Interreg

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Ελλάδα-Κύπρος

Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

WATERWAYS

ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΡΟΟΔΟΥΣ ΛΤΔ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: 3.5.3 Μελέτη ανάπτυξης και προβολής οικοτουρισμού με θέμα αναφοράς το νερό και τους υδάτινους πόρους και επίκεντρο την περιοχή Μαραθάσας του Τροόδους

Αγορά υπηρεσιών συμβούλου μελετητή για εκπόνηση μελέτης ανάπτυξης και προβολής οικοτουρισμού με θέμα αναφοράς το νερό και τους υδάτινους πόρους και επίκεντρο την περιοχή Μαραθάσας του Τροόδους της πράξης «ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΣΤΟ Ε4 ΚΑΙ ΣΤΑ ΓΕΩΠΑΡΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (WATERWAYS)»

Πίνακας Περιεχομένων

1. Εισαγωγή	4
2. Αντικείμενο της Σύμβασης.....	5
3. Καταγραφή του αποθέματος της περιοχής της Μαραθάσας	6
3.1 Η φυσιογνωμία και η ιστορία της περιοχής	6
3.2 Η κοινωνικο-οικονομική εξέλιξη της περιοχής.....	9
3.3 Προσβασιμότητα	10
3.4 Φυσικό περιβάλλον	10
3.4.1 Χλωρίδα και Πανίδα.....	10
3.4.2 Μορφολογία εδάφους	12
3.4.3 Γεωλογία.....	13
3.4.4 Υδάτινοι Πόροι.....	15
3.5 Πολιτισμικά στοιχεία.....	16
3.5.1 Περιβαλλοντικό απόθεμα τουριστικού ενδιαφέροντος.....	16
3.5.2 Πολιτιστικό απόθεμα τουριστικού ενδιαφέροντος	26
3.6 Καταλύματα και άλλες υπηρεσίες.....	37
3.6.1 Καταλύματα	37
3.6.2 Κέντρα εστίασης	38
3.6.3 Εκδρομικοί – Κατασκηνωτικοί χώροι.....	39
4. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού με δυνατότητα αξιοποίησης στην περιοχή 40	
4.1 Εναλλακτικός τουρισμός	40
4.1.1 Οικοτουρισμός	41
4.1.2 Υδάτινος τουρισμός	41
4.1.3 Γεωτουρισμός.....	42
4.1.4 Τουρισμός περιπέτειας.....	42
4.1.5 Τουρισμός υγείας	42
4.1.6 Εκπαιδευτικός τουρισμός.....	42
4.2 Παράγοντες που υποκινούν πιθανούς τουρίστες να επισκεφτούν τουριστικούς προορισμούς.....	43
4.3 Το προφίλ και τα χαρακτηριστικά του οικοτουρίστα.....	44
5. Καταγραφή καλών πρακτικών	47
6. Πρόταση για τη στρατηγική δημιουργίας μάρκας με Ανάλυση SWOT, τον ορισμό μάρκας προορισμού και τις τακτικές υλοποίησης.....	52
6.1 Ανάλυση SWOT	52

6.2	Διαμόρφωση μάρκας προορισμού περιοχής Μαραθάσας.....	57
6.2.1	Το νερό ως θεματικό πεδίο συσπείρωσης και διαμόρφωση μάρκας προορισμού	57
6.2.2	Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος	59
6.2.3	Υπάρχουσα τουριστική προβολή της περιοχής Μαραθάσας	59
6.2.4	Η Μαραθάσα και το υδάτινο στοιχείο.....	60
6.2.5	Η Μαραθάσα στο Γεωπάрко Τροόδους.....	60
7	Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα για τους φυσικούς και άυλους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής παρέμβασης σε Κρήτη και Κύπρο	62
7.1	Η περίπτωση του Φυσικού Πάρκου Σητείας στην Κρήτη.....	62
7.2	Η περίπτωση του Γεωπάρκου Τροόδους στην Κύπρο	64
8	Marketing και προώθηση της περιοχής Μαραθάσας.....	66
8.1	Δράσεις προβολής	68
8.1.1	Προϊόντα προώθησης.....	68
8.1.2	Ενέργειες προώθησης.....	68
8.1.3	Υποστηρικτικές υποδομές και υπηρεσίες	70
9	Συμπεράσματα	72
	Βιβλιογραφία	74

1. Εισαγωγή

Το παρόν αποτελεί παραδοτέο με τίτλο **«Μελέτη ανάπτυξης και προβολής οικότουρισμού με θέμα αναφοράς το νερό και τους υδάτινους πόρους και επίκεντρο την περιοχή Μαραθάσας του Τροόδους»**. Το παραδοτέο εντάσσεται στον πλαίσιο της σύμβασης με τίτλο **«Αγορά υπηρεσιών συμβούλου μελετητή για εκπόνηση μελέτης ανάπτυξης και προβολής οικότουρισμού με θέμα αναφοράς το νερό και τους υδάτινους πόρους και επίκεντρο την περιοχή Μαραθάσας του Τροόδους και υλοποιείται στο πλαίσιο της πράξης «ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΣΤΟ Ε4 ΚΑΙ ΣΤΑ ΓΕΩΠΑΡΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (WATERWAYS)»**.

2. Αντικείμενο της Σύμβασης

Αντικείμενο της Σύμβασης αποτελεί η εκπόνηση μελέτης για την ανάπτυξη και διείσδυση σε διεθνείς αγορές οικολογικού / εκπαιδευτικού τουρισμού με βάση τα ύδατα σε συνδυασμό με τη φύση και τη γεωλογία. Πρόκειται για μελέτη η οποία θα διαμορφώσει ένα πλάνο προώθησης (marketing plan) για την προτεινόμενη στο έργο οικότουριστική / εκπαιδευτική μορφή τουρισμού και στην οποία συμμετέχει η Αναπτυξιακή Εταιρεία Τροόδους ΛΤΔ Πρόγραμμα Συνεργασίας INTERREG V-A Ελλάδα –Κύπρος 2014-2020 στην πράξη «ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΣΤΟ Ε4 ΚΑΙ ΣΤΑ ΓΕΩΠΑΡΚΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ (WATERWAYS)».

Ως περιοχή παρέμβασης, για σκοπούς της Πράξης ορίζονται τα διοικητικά όρια των 14 κοινοτήτων της περιοχής, που είναι στην Επαρχία Λευκωσίας: Γερακιές, Καλοπαναγιώτης, Κάμπος, Μηλικούρι, Μουτουλλάς, Οίκος, Πεδουλάς, Τσακκίστρα και στην Επαρχία Λεμεσού: Άγιος Δημήτριος, Καμινάρια, Λεμύθου, Παλαιόμυλος, Πρόδρομος, Τρεις Ελιές.

3. Καταγραφή του αποθέματος της περιοχής της Μαραθάσας

3.1 Η φυσιογνωμία και η ιστορία της περιοχής

Η περιοχή της Μαραθάσας βρίσκεται στο κεντρικό ορεινό σύστημα της Κύπρου και αποτελείται από ένα σύμπλεγμα 14 ορεινών κοινοτήτων οι οποίες ανήκουν στην επαρχία Λευκωσίας και Λεμεσού. Αναλυτικότερα, η Μαραθάσα βρίσκεται στην περιοχή του ορεινού συμπλέγματος του Τροόδους και το μεγαλύτερο τμήμα της καταλαμβάνεται από τα κρατικά δάση της Πάφου και του Τροόδους. Στα δυτικά και εν μέρει στα νότια συνορεύει με την επαρχία Πάφου, στα βόρεια της βρίσκεται η περιοχή Τηλλυρίας ενώ στα ανατολικά της η περιοχή της Σολιάς.

Διοικητικά όρια Επαρχίας Λευκωσίας (8)

Τσακκίστρα, Κάμπος, Μηλικούρι, Γερακιές, Πεδουλάς, Μουτουλλάς, Καλοπαναγιώτης Οίκος

Διοικητικά Όρια Επαρχίας Λεμεσού (6)

Πρόδρομος, Λεμύθου, Καμινάρια, Τρεις Ελιές, Άγιος Δημήτριος, Παλαιόμυλος

Η Μαραθάσα, κατά την αρχαιότητα, αποτελούσε τμήμα του Βασιλείου των Σόλων. Στις διάφορες πηγές η περιοχή με τα γεωγραφικά όρια που τη γνωρίζουμε σήμερα απαντάται με την ονομασία «Μαραθάσα» ήδη από τα Μεσαιωνικά χρόνια. Η ευρύτερη περιοχή κατά την περίοδο της πολιτικής διαίρεσης των Λουζινιανών ήταν χωρισμένη σε βόρειο και νότιο τμήμα. Το βόρειο τμήμα αποτελούσε βασιλικό κτήμα (Marath Real), ενώ το νότιο αποτελούσε ιδιοκτησία του Κόμη της Έδεσσας (Marath du comte d' Edesse). Κατά την περίοδο αυτή άλλωστε ο διαχωρισμός σε δυο Μαραθάσες ήταν σαφής, αφού οι περιοχές αυτές αποτελούσαν διαφορετική ιδιοκτησία. Ο πιο πάνω διαχωρισμός επικράτησε μέχρι τον 15ο αιώνα περίπου όταν οι δυο περιοχές εκχωρήθηκαν γύρω στο 1474 από την βασίλισσα Αικατερίνη Κορνάρο στον Μόρφου ντε Γκρινιέρ και αποτέλεσαν ενιαία περιοχή.

Στην περιοχή της «βασιλικής Μαραθάσας» άκμασαν οι τρεις πολυπληθείς οικισμοί της περιοχής μαζί με τους υπόλοιπους 80 περίπου, οι οποίοι καταστράφηκαν από τα τουρκικά

στρατεύματα που επέδραμαν και λεηλάτησαν τη Μαραθάσα μετά την επανάσταση του Βίκτορα Ζεμπετού, του αετού της Μαραθάσας (1607-1617). Οι τρεις οικισμοί ήταν το Πλατύ το οποίο βρισκόταν κοντά στην κοινότητα Μηλικουρίου, ο Μάραθος και ο Τρουλλινός που ήταν πολύ κοντά στην περιοχή του Καλοπαναγιώτη και του Μουτουλλά. Κάποιες κοινότητες που αναφέρονται σε διάφορες πηγές υπάρχουν μέχρι σήμερα όπως το Μηλικούρι και οι Τρεις Ελιές στη «βασιλική Μαραθάσα», ενώ οι υπόλοιπες δεν υφίστανται ως κοινότητες αλλά ως τοπωνύμια στις περιοχές που ήταν οικοδομημένες. Το ίδιο συμβαίνει και στην περιοχή της «Μαραθάσας του Κόμη της Έδεσσας» με τις κοινότητες Παναγιώτης (αργότερα Καλοπαναγιώτης), Λεμύθου, Καμινάρια (πάνω και κάτω), Γερακίς, Μουτουλλάς, Πεδουλάς και Άγιος Δημήτριος.

Το 1489 η Αικατερίνη Κορνάρο παραχώρησε την Κύπρο στους Ενετούς και η Κύπρος γίνεται αποικία της Δημοκρατίας του Αγίου Μάρκου. Η κατάσταση στην Κύπρο και συγκεκριμένα στην Μαραθάσα δεν διαφοροποιήθηκε ένεκα του γεγονότος ότι οι Ενετοί επικεντρώθηκαν στην οχύρωση της Κύπρου αφού τους επισκίαζε η Οθωμανική απειλή. Το 1571 το νησί καταλαμβάνεται τελικά από τους Οθωμανούς Τούρκους. Κατά την διάρκεια της τουρκοκρατίας η ορεινή περιοχή της Μαραθάσας, σχετικά απομονωμένη και δυσπρόσιτη, δεν κατοικήθηκε από Τούρκους. Έτσι τα χωριά της περιοχής παρέμειναν αμιγώς ελληνικά. Επίσης, κατά την περίοδο αυτή, η Μαραθάσα δεν αποτέλεσε ξεχωριστό κατηλλίκι ή κάζα αλλά αποτέλεσε μέρος του κατηλλικιού της Λεύκας (όπου μπορούσαν να εδρεύουν οι τουρκικές τοπικές αρχές). Αυτήν τη περίοδο ανεγέρθηκαν πολλά ξωκλήσια όπως του Αγίου Νικολάου στη Τσακίστρα, του Αγίου Κυριάκου στον Κάμπο, του Αγίου Νικολάου στον Οίκο, κτλ. Γύρω στο 1607 οι Τούρκοι άρχισαν να εφαρμόζουν στην Κύπρο τον εξισλαμισμό. Το γεγονός αυτό έδωσε αφορμή στον Σταυραετό της Μαραθάσας, Βίκτωρα Ζεμπετό, να οργανώσει επαναστατικό κίνημα για αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Δυστυχώς, η επανάσταση απέτυχε και τα τουρκικά στρατεύματα κατέπνιξαν την εξέγερση στο αίμα, επέδραμαν στην περιοχή της Μαραθάσας και καταστρέψανε τα πάντα. Από τότε οι περισσότεροι οικισμοί της περιοχής χάθηκαν και οι ονομασίες τους έμειναν μόνο ως τοπωνύμια. Οι κάτοικοι των οικισμών αυτών προσφυγοποιήθηκαν και μετακινήθηκαν προς ασφαλέστερες περιοχές. Συγκεκριμένα από τους 80 περίπου οικισμούς διαμορφώθηκαν οι σημερινές 14 κοινότητες. Κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης η Μαραθάσα δεν έμεινε

απαθής και προσέφερε ως βαρύ τίμημα τα άξια τέκνα της τα οποία αποτέλεσαν ηγετικές μορφές στους κατά περιόδους αγώνες. Την 9η Ιουλίου 1821 απαγχονίστηκαν από τους Τούρκους ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός και οι Μητροπολίτες Πάφου Χρυσάνθος (από τις Τρεις Ελιές), Κερύνειας Λαυρέντιος (από τον Καλοπαναγιώτη) και ο Κιτίου Μελέτιος. Επίσης, ο Ηγούμενος Κύκκου Ιωσήφ από την περιοχή Μαραθάσας, μαζί με πολλούς ανώτερους και απλούς κληρικούς βρήκε φρικτό θάνατο στα χέρια των αιμοσταγών κατακτητών. Το 1878 η Μεγάλη Βρετανία ύστερα από ειδική συμφωνία με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αναλαμβάνει τη διακυβέρνηση της Κύπρου, η οποία παραμένει τυπικά τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι το 1914, οπότε οι Βρετανοί προσάρτησαν το νησί επειδή η Οθωμανική Αυτοκρατορία εισήλθε στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο στο πλευρό της Γερμανίας. Οι Τούρκοι φεύγοντας άφησαν στη Μαραθάσα τα ερείπια πολλών οικισμών, τις σφαγές και την εξόντωση των κατοίκων της και την λεηλασία και κατεδάφιση πολλών εκκλησιών. Οι κάτοικοι της όμως συνέχισαν να αγωνίζονται για τη επιβίωση τους χωρίς να πτοούνται. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα άρχισαν να οργανώνονται τα πρώτα σχολεία στην περιοχή. Στην κοινότητα Καμιναρίων το 1882 κτίστηκε το πρώτο σχολείο στη νότια Μαραθάσα. Το 1900 οικοδομήθηκε δίπλα από τη Μονή Λαμπαδιστή το πρώτο σχολείο της περιοχής για αγόρια στο οποίο φοιτούσαν 50 μαθητές από τις κοινότητες Καλοπαναγιώτη, Μουτουλλά, Οίκου και Γερακιές. Το 1912 λειτούργησε η «Σχολή Μιτσή» στην Λεμίθου και το 1913 λειτούργησε η Πρακτική Σχολή Μαραθάσας το σημερινό Γυμνάσιο Πεδουλά. Η σχολή αυτή συνιστούσε πηγή πνευματικής ακτινοβολίας για τις κοινότητες της Μαραθάσας και στην μακρόχρονη πορεία της τροφοδότησε όλους τους αγώνες της Κύπρου. Το 1924, επίσης, στη νότια Μαραθάσα, στην κοινότητα Αγίου Δημητρίου, κτίστηκε και δεύτερο σχολείο για κάλυψη των αυξημένων αναγκών της περιοχής. Ο τουρισμός που αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους τομείς της οικονομίας άρχισε να αναπτύσσεται στην περιοχή της Μαραθάσας από την δεκαετία του '30. Η Μαραθάσα λόγω του εξαιρετικού κλίματος, των φυσικών της ομορφιών, των βυζαντινών και άλλων μνημείων της και της γραφικότητας της άρχισε να προσελκύει και πάλι παραθεριστές όπως και την εποχή των Βυζαντινών και των Φράγκων. Κατά την περίοδο της Αγγλοκρατίας και πάλι η Μαραθάσα συμμετείχε στους αγώνες για ελευθερία και αποτίναξη του ζυγού. Κατά την εξέγερση των Οκτωβριανών συμμετείχε με πορεία-παρέλαση από τον Οίκο στον Καλοπαναγιώτη και ακολούθως στον Μουτουλλά.

3.2 Η κοινωνικο-οικονομική εξέλιξη της περιοχής

Η περιοχή Μαραθάσας άκμαζε σε όλους τους τομείς μέχρι το 1955. Οι κάτοικοι της περιοχής πουλούσαν την αγροτική παραγωγή τους καθώς και άλλα παραδοσιακά προϊόντα σε κοντινές αγορές της Μόρφου και σε διάφορες άλλες εκδηλώσεις. Μεγάλος αριθμός εργαζομένων της περιοχής απασχολούταν στο Μεταλλείο της Σκουριώτισσας Χρωμείου και του Αμιάντου που ήταν κοντά στην περιοχή. Σημαντική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής αποτελούσε ο τουρισμός που ενδυνάμωνε σημαντικά την τοπική οικονομία. Η περιοχή Μαραθάσα αποτελούσε το τουριστικό θέρετρο των κατοίκων της κοιλάδας του Μόρφου με αποτέλεσμα να λειτουργούν στην περιοχή μεγάλος αριθμός τουριστικών καταλυμάτων και υπηρεσιών, παράγοντας που συνέβαλε σημαντικά στην οικονομική της ανάπτυξη.

Ωστόσο, σημαντικός σταθμός στην κοινωνικό-οικονομική εξέλιξη της περιοχής αποτέλεσε η Τούρκικη εισβολή που επέφερε αρκετές αρνητικές συνέπειες στην περιοχή Μαραθάσα. Συγκεκριμένα, η κατοχή της βόρειας Κύπρου και ειδικότερα της περιοχής Μόρφου είχε σαν αποτέλεσμα την μείωση των θέσεων εργασίας για τους κατοίκους των κοινοτήτων της (Βόρειας) Μαραθάσας αφού μεγάλος αριθμός των κατοίκων απασχολούνται στη περιοχή αυτή λόγω της μικρής απόστασης. Επιπλέον, η αποκοπή του κύριου οδικού δικτύου που συνέδεε την περιοχή Μαραθάσας με τη Λευκωσία λόγω του ότι βρίσκεται στην υπό κατοχή περιοχή είχε σαν αποτέλεσμα τη γεωγραφική απομόνωση της περιοχής και την αποκοπή αγορών για τη διάθεση των τοπικών προϊόντων των κατοίκων.

Μετά την Τουρκική εισβολή, μεγάλος αριθμός προσφύγων έχει εγκατασταθεί προσωρινά στις κοινότητες της περιοχής οι οποίοι στη συνέχεια μετανάστευσαν στα μεγάλα αστικά συγκροτήματα της χώρας (Λευκωσία, Λεμεσό). Με βάση τις απογραφές πληθυσμού της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου, η μεγάλη πληθυσμιακή αποψίλωση της περιοχής ξεκίνησε στις αρχές τις δεκαετίας του '80. Επί του παρόντος, οι κοινότητες της περιοχής Μαραθάσας χαρακτηρίζονται από χαμηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, έλλειψη οικονομικής και κοινωνικής υποδομής και μείωση του πληθυσμού τους.

Αλλά σημαντικά προβλήματα των κοινοτήτων της περιοχής Μαραθάσας είναι η διασπορά του πληθυσμού σε πολλούς μικρούς οικισμούς και η συνεχιζόμενη οικονομική εξάρτηση από τη γεωργία (τομέας χαμηλής προστιθέμενης αξίας και με διαρθρωτικά προβλήματα) και ιδιαίτερα η μη ανάπτυξη σε ικανοποιητικό βαθμό συμπληρωματικών/εναλλακτικών μορφών απασχόλησης.

3.3 Προσβασιμότητα

Η οδική σύνδεση των χωριών της Μαραθάσας, τόσο μεταξύ τους όσο και με τα γειτονικά τους χωριά, γίνεται με ελικοειδείς δρόμους εξαιτίας του ορεινού ανάγλυφου της περιοχής. Το οδικό δίκτυο που συνδέει τις κοινότητες είναι ικανοποιητικό. Ωστόσο, η περιοχή της Μαραθάσας υστερεί από απόψεως προσβασιμότητας από το Εθνικό και Περιφερειακό οδικό δίκτυο. Η Μαραθάσα απέχει περίπου 70 χλμ. (45–55 λεπτά) από τη Λευκωσία και περίπου 55 χιλιόμετρα (40–50 λεπτά) από τη Λεμεσό. Σχεδόν κάθε κοινότητα της περιοχής διαθέτει σταθερά καθημερινά δρομολόγια με δημόσιες συγκοινωνίες (λεωφορεία) σε τουλάχιστον ένα από τα μεγάλα αστικά κέντρα (Λευκωσία ή Λεμεσό).

3.4 Φυσικό περιβάλλον

3.4.1 Χλωρίδα και Πανίδα

Τα χαρακτηριστικά της χλωρίδας και της πανίδας της περιοχής της Μαραθάσας συνδέονται στενά με τη σχετική θέση της Κύπρου στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Η Κύπρος βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και είναι προικισμένη με πλούσια χλωρίδα και πανίδα, με στοιχεία από όλες τις ηπείρους με τις οποίες γειτνιάζει. Η απομόνωσή της, η θέση της ως νησί, μεταξύ εύκρατης ζώνης και ζώνης της ερήμου, συνέβαλαν στην εξέλιξη πολλών ενδημικών φυτών. Η κυπριακή χλωρίδα είναι πολύ πλούσια σε θάμνους και εποχιακά άνθη. Είκοσι δύο (22) φυτά της κυπριακής χλωρίδας (19 ενδημικά και 3 ιθαγενή) συμπεριλήφθηκαν στον κατάλογο των «Αυστηρά Προστατευόμενων ειδών χλωρίδας της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη διατήρηση της Ευρωπαϊκής Άγριας Ζώης και των Φυσικών Οικοτόπων». Ειδικότερα στην περιοχή του Τροόδου και της Μαραθάσας, η γεωμορφολογία επέτρεψε την

ανάπτυξη ενός ποικιλόμορφου οικοσυστήματος, που περιλαμβάνει μια ημιαλπινική ζώνη, στην κορυφή του Τροόδους, που είναι καλυμμένη με χιόνια για μερικούς μήνες το χρόνο, ορεινή ζώνη, παράλιους υγρότοπους διεθνούς σημασίας, καθώς, επίσης, μοναδικά είδη δάσους «μακί», που βρίσκονται στην παράκτια ζώνη.

Η πανίδα περιλαμβάνει το πιο ενδιαφέρον ενδημικό είδος ζώου : το κυπριακό αγρινό. Ο πληθυσμός του ζώου αυτού κατά τη δεκαετία του 1930 είχε μειωθεί αρκετά. Για την επιβίωση του αγρινού λήφθηκαν μέτρα προστασίας του. Το αγρινό ζει στο δάσος Πάφου που ανακηρύχθηκε σε Περιοχή Προστασίας του Κυνηγιού με κύριο σκοπό την προστασία του πληθυσμού του αγρινού. Σε διάφορες εποχές του χρόνου το νησί φιλοξενεί μια μεγάλη ποικιλία αποδημητικών πουλιών που ταξιδεύουν από το Νότο στο Βορρά και ξανά πάλι την άνοιξη και φθινόπωρο. Στη περιοχή συναντά κανείς πολλά ενδημικά φυτά, όπως αγριολούλουδα, βότανα, θάμνους, αιωνόβια δένδρα, κισσούς και αναρριχητικά, τα οποία μάλιστα βλαστάνουν κατά μήκος του Σέτραχου από αρχαιοτάτων χρόνων. Επίσης, στον βρίσκουν καταφύγιο διάφορα πουλιά τόσο ενδημικά όσο και μεταναστευτικά.

Ειδικότερα, η πανίδα της ευρύτερης περιοχής αποτελείται από ερπετά, μέλισσες, νεροχελώνες, καβούρια, οστρακοειδή, σκουλήκια, σαλίγκαρους, ποταμόψαρα, πεταλούδες, άγριο-μεταξοσκώληκες, κάμπες, χαμαιλέοντες, σαύρες, κουρκουτάδες, αρουραίους, πέρδικες, αγριοπερίστερα, πάπιες, λαγούς, αλεπούδες, αετούς και τα πολλά είδη αρπακτικών πουλιών. Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια πολλά είδη έχουν εκλείψει, λόγω της χρήσης ζιζανιοκτόνων, της ρύπανσης του ποταμού Σέτραχου και των πηγών που τον τροφοδοτούν, την καταστροφική ρύπανση από τις ασφάλτους και τα καυσαέρια των αυτοκινήτων, αλλά και τον ανθρώπινο παράγοντα.

Στην περιοχή μελέτης υπάρχουν κάποιες περιοχές προστασίας της φύσης, που είναι δημοσιευμένες με τη Δήλωση Πολιτικής**¹:

- Καλοπαναγιώτης Υδατοφράκτης Καλοπαναγιώτη
- Πεδουλάς Βουνοκορφή του Δράκοντα

¹ ** (Χαρακτηρίζονται εκτάσεις της παραλίας και της ενδοχώρας που διαθέτουν: (α) ευαίσθητα οικοσυστήματα, με βιότοπους που περιέχουν ποικιλόμορφα ή σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση είδη της αυτοφυούς χλωρίδας ή πανίδας και (β) εξαιρετικά γεωμορφώματα που έχουν ιδιαίτερη επιστημονική, πολιτιστική ή αισθητική αξία ή μνημειακό χαρακτήρα και αποτελούν μέρος της ταυτότητας και της φυσιογνωμίας της περιοχής.)

- Τρεις Ελιές Βουνοκορφή Άγιου Ηλία

Προστατευόμενα δέντρα ανά κοινότητα:

- Μουτουλλάς Δρυς (Με παρουσία Αιωνόβιων Δρυών)
- Καλοπαναγιώτης Περνιά
- Κάμπος Δρυς
- Καρυδένα και Νούμερο Δρυς στη Λεμύθου
- Πεύκα γονατιστά και 1 πλάτανος υπερμεγέθους στη πλατεία του χωριού ηλικίας περίπου 400 χρόνων στο Μυλικούρι
- Δρυς και Σκλήδρος στις Τρεις Ελιές
- Κέδρος 168 ετών στον Πεδουλά
- 3 μεγάλα πεύκα στον Άγιο Δημήτριο
- Ένας Γεροπλάτανος στις Γερακιές
- Πλάτανοι στα Καμινάρια

Προστατευόμενες περιοχές:

Αισθητικά Δάση

- Ανελικού, Πύργος, Άγιος Γιωργουλιάς στον Οίκο
- Δάσος Τροόδους στον Πρόδρομο
- Δάση από Λατζιές στο Μηλικούρι
- Δάσος Πάφου (Τσακίστρα)
- Καπουράλη στον Άγιο Δημήτριο
- Κοιλάδα των Κέδρων

3.4.2 Μορφολογία εδάφους

Όσον αφορά την μορφολογία του εδάφους το τοπίο της Μαραθάσας χαρακτηρίζεται από ορεινή τοπογραφία με ψηλές βουνοκορφές που το ύψος τους σε αρκετές περιπτώσεις ξεπερνά τα 1.000 μέτρα. Οι κυριότερες από αυτές είναι η κορφή Νορθ Σιώλτερ (1.709 μ.) στα νοτιοανατολικά του χωριού Πεδουλάς, ο Τρίπυλος (1.318 μ.) στα νοτιοανατολικά του χωριού Τσακίστρα, ο Κύκκος (1.318 μ.) στα νοτιοδυτικά του ομώνυμου μοναστηριού και η Μούττη του Δράκοντα (1.243 μ.) στα δυτικά του χωριού Πεδουλάς. Η κοινότητα

με το υψηλότερο υψόμετρο στην περιοχή αλλά και ολόκληρης της Κύπρου είναι ο Πρόδρομος (1.400 μ.) και η κοινότητα με το χαμηλότερο υψόμετρο στην περιοχή, ο Οίκος (630 μ.).

3.4.3 Γεωλογία

Η οροσειρά του Τροόδους αποτελεί το κυρίαρχο μορφολογικό στοιχείο της Κύπρου, καταλαμβάνοντας το κεντρικό τμήμα του νησιού. Η οροσειρά γεωλογικά αποτελεί ένα οφιολιθό σύμπλεγμα, ορισμός που δόθηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα στα πετρώματα σερπεντινίτη, λόγω της προσομοίωσης του χρώματος και του σχήματος του πετρώματος (γκριζοπράσινο όφις και λίθος). Στη δεκαετία του 1960, με την αποδοχή της θεωρίας των λιθοσφαιρικών πλακών, ο όρος αυτός χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει μια ομάδα βασικών και υπερβασικών πυριγενών πετρωμάτων και χημικών ιζημάτων.

Το Τρόδος αποτελεί κομμάτι του ωκεάνιου φλοιού της Θάλασσας της Τηθύος, αντιπροσωπεύοντας δηλαδή κομμάτι του ωκεάνιου φλοιού του ανώτερου μανδύα της γης. Η οροσειρά του Τροόδους, σχηματίστηκε στον άξονα διάνοιξης του πυθμένα της Τηθύας θάλασσας, λόγω της απομάκρυνσης των λιθοσφαιρικών πλακών της Ευρασίας και της Αφρικής πριν από 92 εκατομμύρια χρόνια (Ανώτερη Κρητιδική περίοδος). Η Τηθύα θάλασσα κατά τη διάρκεια της Μεσοζωϊκής περιόδου (65,5-251 εκατομμύρια χρόνια πριν) ήταν ένας ωκεανός που εκτεινόταν από τη σημερινή Ισπανία μέχρι και πέρα από την Ινδία. Σήμερα, η Μεσόγειος Θάλασσα και ο Εύξεινος Πόντος αποτελούν απομεινάρια του ωκεανού αυτού. Καθοριστικό στάδιο της γεωγένεσης του Τροόδους αποτέλεσε και η σύγκρουση της Αφρικανικής Πλάκας πριν από 70 εκατομμύρια χρόνια με τον ωκεάνιο φλοιό, γεγονός που οδήγησε στην αποκοπή και περιστροφή του όρους Τροόδους και την προσκόλληση τεράστιων κομματιών της καταβυθιζόμενης πλάκας στα πετρώματα του Τροόδους. Πριν από 20 εκατομμύρια χρόνια, καταγράφηκε νέα τεκτονική αστάθεια στην περιοχή, η οποία οδήγησε στην ανύψωση του Τροόδους πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας, υπό τη μορφή νησίδας (όπως και το Δάσος Λεμεσού και στη συνέχεια η οροσειρά του Πενταδακτύλου πριν από 10 εκ. χρόνια). Τα διάφορα διαβρωτικά φαινόμενα των πετρωμάτων του Τροόδους (αλλά και των άλλων κορυφών)

κάλυπταν την επιφάνεια των νησίδων, ή/και μεταφέρονταν και αποθέτονταν στις θαλάσσιες λεκάνες που περιέβαλλαν τις νησίδες.

Σήμερα, ο οφιόλιθος του Τροόδους αποτελεί έναν από τους καλύτερα διατηρημένους οφιόλιθους στον κόσμο και συνιστά πόλο έλξης για επισκέπτες. Ο επισκέπτης στην περιοχή της οροσειράς του Τροόδους, έχει την δυνατότητα όσο ανεβαίνει στις ψηλότερες κορυφές του όρους, να συναντά γεωλογικούς σχηματισμούς που βρίσκονται προς τον μανδύα της γης, δηλαδή είναι σαν να κατεβαίνει προς τα κάτω της γης.

Τα πετρώματα της περιοχής της Μαραθάσας είναι πυριγενούς προέλευσης με συγκεκριμένες ιδιότητες που προσδίδουν στο τοπίο ένα ιδιαίτερο σχήμα και χρώμα. Τα πετρώματα αυτά διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο ως προς την ανάπτυξη σημαντικού αριθμού υπόγειων υδροφορέων, που παρέχουν σημαντικές ποσότητες νερού άριστης ποιότητας. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι, πολλά από τα χωριά της Μαραθάσας κατά το παρελθόν παρουσίαζαν έντονη οικονομική δραστηριότητα λόγω της άμεσης και έμμεσης παρουσίας άφθονων ποσοτήτων νερού: νερουλλάδες του Μουτουλλά, βυρσοδεψία στον Πεδουλα, ξυλοσχιτικές βιομηχανίες στον Κάμπο λόγω παραγωγικότητας των δασών στην ευρύτερη περιοχή, νερόμυλοι κ.ά. Άξιο αναφοράς είναι και το γεγονός ότι στην περιοχή της Μαραθάσας καταγράφεται αξιόλογος αριθμός θειούχων πηγών (κοινότητα: Καλοπαναγίωτη, Μουτουλλά, Τρεις Ελιές). Η παρουσία θειούχων πηγών σε κοινότητες της περιοχής Μαραθάσας, είναι σε άμεση συσχέτιση με τη γεωλογία της περιοχής αλλά και την υπόγεια πορεία του νερού, στους υδροφόρους ορίζοντες της Μαραθάσας.

Εντός της περιοχής της Μαραθάσας, ο επισκέπτης μπορεί να δει εννέα (9) από τους πενήντα (50) γεώτοπους που έχουν αναγνωριστεί εντός του Γεωπάρκου Τροόδους, οι οποίοι είναι:

1. Γεώτοπος 8: Πυροξενίτης
2. Γεώτοπος 9: Βερλίτης
3. Γεώτοπος 13: Πλαγιογρανίτης μέσα σε Γάββρο
4. Γεώτοπος 14: Ρήγμα μέσα σε Πλαγιογρανίτη με Φλέβες Βασάλτη
5. Γεώτοπος 25: Περιδοτίτης, Πυροξενίτης, Πηγματιτικός Γάββρος
6. Γεώτοπος 40: Ρήγμα Αποκόλλησης Λεμύθου

7. Γεώτοπος 43: Επιδοτιωμένες Πολλαπλές Φλέβες

8. Γεώτοπος 47: Στρωματοειδής Πυροξενίτης

9. Γεώτοπος 50: Θειούχες Πηγές, Καλοπαναγιώτης

3.4.4 Υδάτινοι Πόροι

Λόγω του μεγάλου υψομέτρου η περιοχή Μαραθάσας του Τροόδους δέχεται πολύ υψηλή βροχόπτωση, που ξεπερνά τα 1.000 χιλιοστάμετρα γεγονός που την καθιστά μια από τις πλουσιότερες περιοχές σε υδατικούς πόρους σε ολόκληρη την Κύπρο. Στην περιοχή ρέουν οι ποταμοί Σετράχος, Ξερός και Κάμπος που χύνονται στον κόλπο της Μόρφου. Επίσης στην Μαραθάσα ρέει το άνω μέρος του ποταμού Διαρίζου και το αργάκι του Καστρουλιού, παραπόταμος του Ξεροπόταμου. Τόσο ο Διαρίζος όσο και ο Ξεροπόταμος χύνονται στη θαλάσσια περιοχή Πάφου. Το τοπίο της ευρύτερης περιοχής της Μαραθάσας, είναι διαμελισμένο από τους παραπόταμους του Διαρίζου. Η περιοχή ξεχωρίζει για την Κοιλάδα του Μάραθου, η οποία και διασχίζεται από τον ποταμό Σέτραχο. Από την Τσακίστρα, διέρχεται ο ποταμός Λιμνάτης και από τις Τρεις Ελιές το ποτάμι Γαζανιών. Στον Άγιο Δημήτριο υπάρχει πηγή με σταλαχτίτες στη σύνδεση του ποταμού Διάρζου, ενώ από τον Πρόδρομο διέρχεται ο ποταμός Διάρζος. Στις Κοινότητες Λεμύθου, Γερακίες, Καλοπαναγιώτη, Πεδουλά, Πρόδρομου, Κάμπου και Τσακίστρας, υπάρχουν πολλές πηγές, από τις οποίες αυτή του Καλοπαναγιώτη είναι πόσιμου νερού.

Ακόμη στη Μαραθάσα βρίσκονται αρκετές σημαντικές πηγές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι το συγκρότημα των πηγών Χατζζιή, κοντά στην κοινότητα Προδρόμου με μέση ημερήσια απόδοση 1.500 κυβικά μέτρα. Άλλες αξιόλογες πηγές είναι η βρύση του Μουχτάρη στη Λεμύθου, η Αγία Τριάς στις Γερακίες, οι Ευρετούρες στον Κάμπο, και τα Πλατάνια και η πηγή Κρύου Ποταμού ή αλλιώς Επτά Βρύσων στο Πεδουλά. Αυξημένος αριθμός πηγών υπάρχουν και στο Μυλικούρι, οι οποίες είναι η Βρύση του χωριού, ο Κεφαλόβρυσός η Κομιτιτζή, Ακάθι, Παρεκκλησούδι και Αγία Αρκά. Οι πηγές βρίσκονται συνήθως κατά μήκος ή στη διασταύρωση ρηγμάτων.

Σημαντικά αναπτυξιακά έργα που έχουν υλοποιηθεί στην περιοχή είναι η δημιουργία τριών φραγμάτων, του Προδρόμου (1962), του Καλοπαναγιώτη (1966) και στην Τσακίστρα (2000). Το φράγμα του Προδρόμου έχει χωρητικότητα 110.000 κυβικά μέτρα και βρίσκεται κοντά στο κύριο δρόμο Προδρόμου-Τροόδους στην τοποθεσία Δαμασκηνάρι. Είναι κτισμένο πάνω στο ποταμό Διαρίζο, κοντά στις πηγές του και σκοπός του είναι η άρδευση έκτασης 23 εκταρίων που καλλιεργούνται με φυλλοβόλα δέντρα. Το φράγμα του Καλοπαναγιώτη είναι μεγαλύτερο από του Προδρόμου και έχει χωρητικότητα 391.000 κυβικά μέτρα και είναι κτισμένο πάνω στο ποταμό Σέτραχο. Σκοπός του είναι η άρδευση έκτασης 58 εκταρίων που καλλιεργούνται με διάφορα φρουτόδεντρα. Στο Φράγμα του Καλοπαναγιώτη υπάρχουν τα ψάρια Πέστροφα και Κουνουπιέρης. Το Φράγμα στην Τσακίστα, βρίσκεται πάνω στον ποταμό Λιμνίτη και έχει χωρητικότητα 100.000 m³.

3.5 Πολιτισμικά στοιχεία

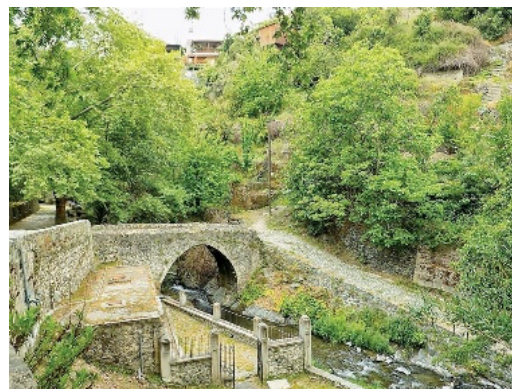
Οι κοινότητες της Μαραθάσας διοργανώνουν πολιτιστικές εκδηλώσεις ολόχρονα, οι οποίες αποτελούν πόλο έλξης για τους επισκέπτες και τους τουρίστες. Κύριος στόχος των εκδηλώσεων είναι η προσέλκυση επισκεπτών αλλά και η περιήγηση στην ευρύτερη περιοχή του Τροόδους.

Επιπλέον, η περιοχή της Μαραθάσας περιλαμβάνει τόπους με πλούσιο πολιτισμό και περιοχές πλούσιες σε φυσική βλάστηση και βιοποικιλότητα, οι οποίες επιτρέπουν τη δημιουργία αρκετών τύπων διαδρομών, π.χ. διαδρομές με βάση τα μνημεία, την ιστορία και τους μύθους, περιβαλλοντικές διαδρομές, διαδρομές φυσικών τοπίων, ποταμιών, πάρκων, μονοπατιών, διαδρομές της λαογραφίας, γαστρονομίας, θρησκευτικών μνημείων. Παρακάτω παρατίθεται το περιβαλλοντικό και πολιτιστικό απόθεμα της περιοχής.

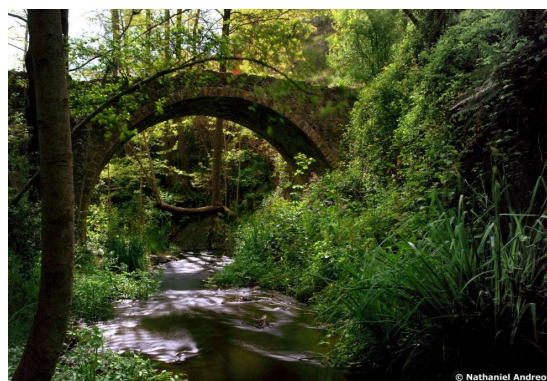
3.5.1 Περιβαλλοντικό απόθεμα τουριστικού ενδιαφέροντος

Μεσαιωνικά γεφύρια

Η ενετική γέφυρα στον Καλοπαναγιώτη είναι κτίσμα του 16^{ου} αιώνα, κατασκευασμένη από παραδοσιακή πέτρα. Μέχρι πρόσφατα εξυπηρετούσε ως η μόνη οδός πρόσβασης από το χωριό στο μοναστήρι. Βρίσκεται εκατό μέτρα περίπου νότια του Μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή, και ενώνει τις όχθες του ποταμού Σέτραχου που διαρρέει την κοιλάδα της Μαραθάσας. Το ενετικό γεφύρι του Καλοπαναγιώτη αποτελείται από ένα ημικυκλικό τόξο και υλικό οικοδομής του γεφυριού αποτελεί η τοπική πέτρα του Τροόδους. Πρόκειται για ένα μνημείο με εξαιρετική αρχιτεκτονική και τεχνική, γεφύρωσης ενός ποταμού, το οποίο διατηρεί μέχρι σήμερα την αρχική κατασκευαστική του μορφή.

Το ενετικό γεφύρι «Τρεις ελιές» ή αλλιώς «του δράκου» βρίσκεται στην κοινότητα «Τρεις Ελιές» είναι οξυκόρυφο και έχει κύριο χαρακτηριστικό στις δύο πλευρές του βόρεια και νότια χαραγμένους σταυρούς πάνω σε πέτρες. Η ονομασία του προήλθε από το μοναδικό δέντρο ελιάς όπου αφθονούσε και καλλιεργείτο στην περιοχή. Είναι κτισμένο με πέτρα και βρίσκεται ανάμεσα σε πυκνό παραποτάμιο δάσος που περιλαμβάνει πολλά πλατάνια, σκλήδρους και μια σειρά άλλα υδροχαρή δέντρα και θάμνους. Στο σημείο αυτό ενώνεται και ο ποταμός των Καμινारीων, παραπόταμοι του Διαρίζου ποταμού

Το Γεφύρι του Μύλου βρίσκεται στις Τρεις Ελιές της Μαραθάσας και συναντάται κατά τη διάρκεια της περιήγησής του μονοπατιού της φύσης 'Τρεις Ελιές'. Το γεφύρι αυτό πιθανόν να κατασκευάστηκε κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας της Κύπρου (1489-1571). Ενώνει τα χωριά Τρεις Ελιές και Καμινάρια. Κάτω από το γεφύρι ρέει ο ομώνυμος ποταμός του Μύλου. Πρόκειται για ένα ημικυκλικό μονότοξο πέτρινο γεφύρι της ενετικής περιόδου που στο παρελθόν αποτελούσε μέρος του μονοπατιού που οδηγούσε από την Πάφο στην περιοχή της Μόρφου.

Αξιοσημείωτη είναι η γνώση μηχανικής που υπήρχε την εποχή εκείνη ώστε να κατασκευάζουν έργα υποδομών αναλλοίωτα μέσα στο πέρασμα των αιώνων. Το βάθρο του γεφυριού είναι στηριγμένο σε στερεό και πετρώδες έδαφος, διασφαλίζοντας τη σταθερότητα τους στους αιώνες. Σήμερα, το ενετικό γεφύρι του Μύλου συμπεριλαμβάνεται στον Κατάλογο Αρχαίων Μνημείων του Τμήματος Αρχαιοτήτων.

Υδάτινα σώματα

Οι ιαματικές πηγές του Καλοπαναγιώτη βρίσκονται κοντά στις όχθες του ποταμού Σέτραχου δίπλα στο ενετικό γεφύρι όπου αναβλύζουν 11 θειούχες πηγές. Η πυκνότητα αυτή σε αριθμό θειούχων πηγών, δεν συναντάται πουθενά αλλού στο νησί. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των θειούχων πηγών είναι οι αυξημένες ποσότητες θειικού άλατος που παρατηρείται στη σύσταση του νερού τους. Τα θειούχα νερά του Καλοπαναγιώτη έχουν θεραπευτικές ιδιότητες οι οποίες είναι γνωστές από τα πανάρχαια χρόνια. Είναι γνωστό ότι στο παρελθόν, οι βασιλιάδες των Σόλων, οι βασιλιάδες και οι πρίγκιπες κατά την εποχή των Ρωμαίων, των Βυζαντινών και των Φράγκων επισκέπτονταν συχνά την περιοχή της Μαραθάσας, για σκοπούς παραθερισμού, αλλά και για λουτροθεραπεία, θερινή ευεξία και ξεκούραση. Το νερό των πηγών χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα για ιαματικά λουτρά.

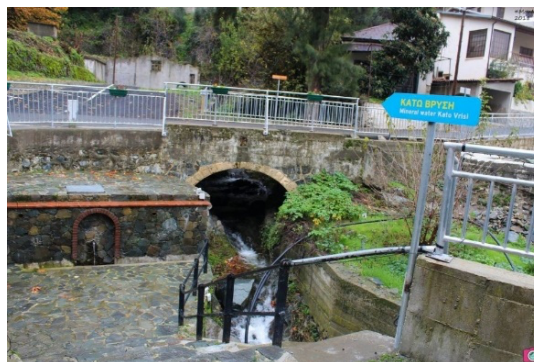
Το Φράγμα Καλοπαναγιώτη κατατάσσεται στην κατηγορία των μεγάλων φραγμάτων και κατασκευάστηκε το 1966. Το νερό που συγκεντρώνεται στη λίμνη αποτελεί κατασκευή συγκράτησης υδάτινων όγκων από τον ποταμό Σέτραχο. Το φράγμα κατασκευάστηκε για να εξυπηρετεί σκοπούς αρδευτικούς και σχεδόν υπερχειλίζει κάθε χρόνο. Στον συγκεκριμένο υδατοφράκτη εγκαταστάθηκε ένας πειραματικός σταθμός ιχθυοκαλλιέργειας (Τμήμα Αλιείας και Θαλασσιών Ερευνών) στον οποίο εκτρέφονται κυρίως πέστροφες, ποσότητες κυπρίνου, αστακών και χέλια. Στον σταθμό γίνονται πειράματα χρήσιμα για την ανάπτυξη ψαριών γλυκού νερού στην Κύπρο.

Το Φράγμα Τσακίστρας βρίσκεται τέσσερα περίπου χιλιόμετρα δυτικά του χωριού, στην τοποθεσία «Μαύρες Συκιές». Το φράγμα εξυπηρετεί τις αρδεύσιμες εκτάσεις της Τσακίστρας.

Τα **Θειούχα νερά του Μουτουλλά** είναι ο κύριος λόγος που η κοινότητα έγινε γνωστή από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα. Οι πηγές του χωριού αναβλύζουν κρυστάλλινο πόσιμο νερό, ισάξιο με πολύ γνωστές πηγές της Ευρώπης. Η εμφιάλωσή του σε γυάλινα μπουκάλια ξεκίνησε από το 1961 όπου ιστορικά είναι η πρώτη εμφιάλωσή νερού στην Κύπρο.

Στις όχθες του ποταμού Σέτραχου, συναντώνται τέσσερις πηγές θειούχων νερών, γνωστές και με την ονομασία «Λουτρά της Ρήγαινας». Εκεί, σύμφωνα με τη μυθολογία, επί Φραγκοκρατίας έκανε το μπάνιο της η αρχόντισσα Ρήγαινα. Στην ίδια τοποθεσία, μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1960, οι γυναίκες της περιοχής πήγαιναν για να πλύνουν τα ρούχα τους «στο Χλιο», όπως και συνήθιζαν να λένε οι ίδιες (δηλαδή με το χλιαρό και θειούχο νερό).

Εντοπίζεται ίσως η πρώτη γραπτή αναφορά στις εξαιρετικές ιδιότητες του νερού Μουτουλλά εντοπίζεται στην εφημερίδα «Κυπριακός Φύλαξ» το 1918. Συγκεκριμένα αναφέρει: «Έχει γίνει ήδη γνωστή εις ευρύτατον κύκλον των εκτελούντων λουτροθεραπείαν εν Καλοπαναγιώτη και Πεδουλά η δροσερή και διαυγής πηγή ποσίμου ύδατος εν Μουτουλλά, ώστε και τινές τούτων να προμηθεύονται ύδωρ εξ αυτής... Του δροσερού, διαυγεστάτου και στομαχικοτάτου τούτου ύδατος αι υγιεινά ιδιότητες πιστοποιούνται και δι' αναλύσεως του Κυβερνητικού Χημικού κ. Φράνσις...».

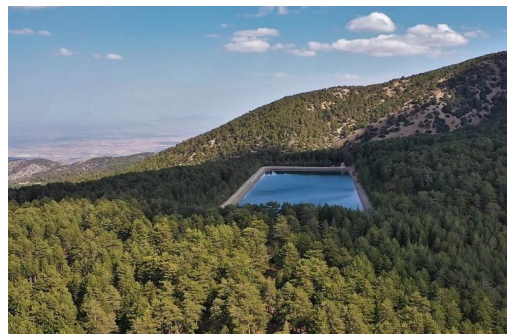
Δέκα χρόνια μετά, οι ιδιότητες του νερού επιβεβαιώνονται από αναλύσεις στο Δημοτικό Χημείο του Παρισιού. Όταν το καλοκαίρι του 1927 παραθέρριζε στον Μουτουλλά ο Ιωάννης Μάλτας, χημικός και αγρονόμος από την Αίγυπτο, ο οποίος θεραπεύθηκε από προβλήματα που είχε με τα νεφρά και το στομάχι του πίνοντας νερό από την «Κάτω Βρύση» του χωριού, με επίβλεψη του ίδιου στάλθηκε νερό για λεπτομερή ανάλυση στο Παρίσι.

Από το τέλος της δεκαετίας του 1920 άρχισαν οι προτάσεις για εμπορική εκμετάλλευση του περίφημου νερού. Δεύτερη πρόταση έγινε στα μέσα της δεκαετίας του '30. Το 1947 η εφημερίδα «Νέον Έθνος» έγραφε: «Ευρίσκονται προς το τέλος των διαπραγματεύσεις μεταξύ των κατοίκων Μουτουλλά και γνωστού επιχειρηματία, ο οποίος αναλαμβάνει την εμφιάλωσιν δι' εμπορικούς σκοπούς του γνωστοτάτου ποσίμου νερού “της βρύσης Μουτουλλά” διά μίαν δεκαετία με 10% κατ' αρχήν και έπειτα 20% των κερδών υπέρ του χωριού...». Παρ' όλο που τότε ψηφίστηκε από τους κατοίκους και πενταμελής επιτροπή για να χειριστεί το θέμα, η προσπάθεια ναυάγησε. Το 1961, η εταιρεία «Θεά Υγεία» ανέλαβε την εμφιάλωση του «Νερού Μουτουλλά». Ήταν το πρώτο νερό που εμφιαλώθηκε στην Κύπρο. Το εμφιαλωτήριο βρισκόταν σε απόσταση λίγων μέτρων από την περίφημη πηγή και η εμφιάλωση γινόταν σε γυάλινες φιάλες.

Οι Ιαματικές πηγές που βρίσκονται στην κοινότητα Τρείς Ελιές, αναβλύζουν από ένα βράχο που βρίσκεται στο χωριό και έχουν θεραπευτικές ιδιότητες. Κατά την δεκαετία του 1933, ποσότητα νερού της πηγής αυτής στάλθηκε στο Δημοτικό Χημείο του Παρισιού ως αποτέλεσμα, η χημική ανάλυση χαρακτηρίστηκε, ως το ελαφρώς διαττανθρακικό και χλωριούχο νερό με κύριο συστατικό το πυριτικό νάτριο. Το νερό αυτό συστήνεται για την αντιμετώπιση παθήσεων που αφορούν σε διάφορα νοσήματα. Η κοινότητα για να διευκολύνει τους κατοίκους και τους περαστικούς έκτισε βρύσες, για να έχουν εύκολη πρόσβαση προς το ιαματικό νερό. Η βρύση βρίσκεται κοντά από το γεφύρι του ποταμού Δράκοντα. Στο συγκεκριμένο σημείο υπάρχουν δύο βρύσες, όπου στη μία έχει κανονικό πόσιμο και μεταλλικό νερό και η άλλη είναι θειούχο και ιαματικό.

Ο Υδατοφράχτης Προδρόμου είναι μια χωμάτινη, εξωποτάμια δεξαμενή, που κατασκευάστηκε το 1962. Με ύψος 10 μέτρων και εμβαδόν επιφάνειας περίπου 22 τετραγωνικά μέτρα, η δεξαμενή έχει χωρητικότητα 122.000 κυβικά μέτρα. Ο υδατοφράχτης βρίσκεται δίπλα στον εκδρομικό χώρο του Προδρόμου, περίπου 5 χιλιόμετρα από την Πλατεία Τροόδους.

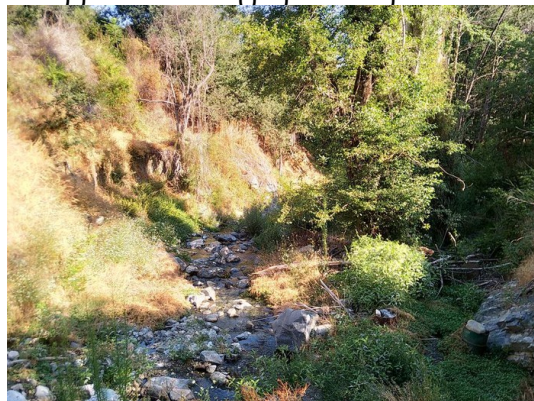
Το φράγμα Καφίζων ή Καφίζιδες βρίσκεται στην περιοχή Κάμπου Τσακκιστρας. Το νερό που συγκεντρώνεται στη λίμνη αποτελεί κατασκευή συγκράτησης υδάτινων όγκων από τον ποταμό Ξερό. Ο Ξερός είναι ποταμός μήκους 24 περίπου χιλιομέτρων, στην επαρχία Λευκωσίας. Πηγάζει από τα βουνά του Τροόδους στα βόρεια του χωριού Μηλικούρι (κορφή Μαυρογένι ύψους 1.174 μέτρων) και χύνεται στον κόλπο της Μόρφου κοντά στο χωριό Ξερός, στο οποίο έδωσε και την ονομασία του. Ονομάζεται και Καφίζης.

Πάνω στον ποταμό κατασκευάστηκε το 1953 το λιθόκτιστο φράγμα Καφίζης, χωρητικότητας 113.000 μ³, σκοπός του οποίου ήταν η άρδευση έκτασης γης 103 περίπου εκταρίων στην κοιλάδα της Λεύκας που εκαλλιεργείτο με εσπεριδοειδή. Το φράγμα βρίσκεται 10 περίπου χιλιόμετρα νότια του χωριού Λεύκα.

Μελέτη της φύσης

Το μονοπάτι μελέτης της φύσης Καλοπαναγιώτη - Οίκου βρίσκεται στη βόρεια Μαραθάσα σε απόσταση 70 χιλ. από τη Λευκωσία και τη Λεμεσό. Ο περπατητής μπορεί να μεταβεί στο μονοπάτι μέσω της κοινότητας Καλοπαναγιώτη ακολουθώντας τη σηματοδότηση που οδηγεί στο Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή. Το μονοπάτι οδηγεί προς τις βουνοπλαγιές απέναντι από την κοινότητα Καλοπαναγιώτη σε υψόμετρο 650 μέχρι 867 μέτρων και έχει μήκος έξι χιλιόμετρα. Περπατώντας το μονοπάτι φαίνεται η θέα της κοιλάδας της βόρειας Μαραθάσας μαζί με τα γραφικά χωριά της τον Οίκο, τις Γερακιές, τον Καλοπαναγιώτη, το Μουτουλλά και τον Πεδουλά. Το σύνολο της προτεινόμενης κυκλικής διαδρομής με αφετηρία και τέλος το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή έχει μήκος 4.6 ή 6 χιλιόμετρα ανάλογα με την επιλογή και την αντοχή των πεζοπόρων. Μέρος της διαδρομής είναι δυνατό να διανύσει κάποιος με αυτοκίνητο με τετρακίνηση, εάν εξασφαλίσει οδηγό. Πεζός θα πρέπει να καλύψει απόσταση δύο χιλιομέτρων.

Το μονοπάτι Ξυσταρούδα – Αγίασμα – Βασιλική περνά από τον Πεδουλά. Η διαδρομή είναι 10.5 χιλιόμετρα και χαρακτηρίζεται ως δύσκολο επειδή έχει συνεχή κατάβαση για περίπου 1 ώρα και 15 λεπτά ενώ στην συνέχεια ανηφορίζει για περίπου 45 λεπτά. Το μέγιστο υψόμετρο είναι στα 900 μέτρα και το μονοπάτι είναι γραμμικό, οπότε η επιστροφή πρέπει να γίνει από την ίδια διαδρομή. Το δάσος ανήκει στο δάσος Πάφου όμως το μονοπάτι ανήκει στην περιοχή της Λευκωσίας και βρίσκεται 13 χιλιόμετρα μακριά από το κέντρο του Πεδουλά στον δρόμο Πεδουλά προς Μοναστήρι του Κύκκου.

Στις βουνοκορφές του μονοπατιού υπάρχουν αρκετά σημεία θέας, όπου ο πεζοπόρος μπορεί να δει πανοραμικές εικόνες των γύρω περιοχών. Κατεβαίνοντας κάτω στην κοιλάδα, το μονοπάτι διασταυρώνει δύο ρυάκια. Αυτά είναι “το Αρκάτζι της Σκασμένης” και “το Αρκάτζι του Πύρκου”. Το τρεχούμενο νερό από τα ρυάκια, δημιουργεί τη βλάστηση και το πυκνό δάσος. Η άλγη στους βράχους, τα ρυάκια, οι γραφικές ξύλινες γέφυρες και το πυκνό δάσος είναι τα σημεία που παρατηρεί ένας επισκέπτης. Τα σημεία εκκίνησης του μονοπατιού είναι ο εκδρομικός χώρος Ξυσταρούδα ή το Ξωκλήσι Αγίας Βασιλικής. Για να περπατήσει κάποιος το μονοπάτι Ξυσταρούδα – Αγίασμα – Βασιλική, θα πρέπει να ακολουθήσει τον δρόμο Πεδουλά προς Μοναστήρι του Κύκκου. Περίπου στα 13 χιλιόμετρα μακριά από το κέντρο του Πεδουλά βρίσκεται στα αριστερά ο εκδρομικός χώρος Ξυσταρούδα. Το σημείο εκκίνησης του μονοπατιού βρίσκεται ακριβώς απέναντι από τον εκδρομικό χώρο.

Το **Μονοπάτι της Φύσης Πρόδρομος-Λεμούθου** είναι γραμμικό και το μήκος του φτάνει τα 2 χιλιόμετρα. Με αφετηρία την πλατεία του Προδρόμου, διασχίζει μια διαδρομή με βλάστηση μαύρου πεύκου και θέα προς τη δυτική Μαραθάσα, αλλά και το δάσος της επαρχίας Πάφου. Στον τερματισμό του, καταλήγει λίγο πιο πάνω από τη Σχολή Μιτσή στη Λεμούθου, ενώ για την επιστροφή του ο περιπατητής μπορεί να επιστρέψει πίσω από την ίδια διαδρομή ή από τον ασφαλτοστρωμένο δρόμο. Έχει εκτιμώμενη διάρκεια διαδρομής τη 1 με 1,5 ώρα και θεωρείται υψηλού βαθμού δυσκολίας με διαφοροποιήσεις στη μορφολογία του εδάφους και γι' αυτό θεωρείται ακατάλληλο για μικρά παιδιά.

Το **Μονοπάτι της Φύσης Πρόδρομος-Ζουμί** είναι γραμμικό και διασχίζει τις δύο επαρχίες, Λευκωσία και Λεμεσό. Το Μονοπάτι μήκους 3 χιλιομέτρων, ξεκινάει από την παιδική χαρά της κοινότητας Προδρόμου στα 1.500 μέτρα υψόμετρο και καταλήγει στην τοποθεσία Ζουμί και στα 1.315 μέτρα υψόμετρο. Κατά τη διάρκεια της πορείας, ο περιπατητής έχει την ευκαιρία

να δει δέντρα μαύρης πεύκης, μαννουθκίες, τεύκρια και άλλα, καθώς και τη θέα της κοιλάδας Μαραθάσας, του κόλπου της Μόρφου και της Μονής Κύκκου. Πιθανόν να δει δείγματα της πανίδας της περιοχής, όπως αλεπούδες, λαγούς, σκαντζόχοιρους, σπιζαετούς, κίσσες, φάσσες, πέρδικες και ενδημικά πουλιά (τρυποράσης και σκαλιφούρτα). Το Μονοπάτι βρίσκεται εντός του Εθνικού Δασικού Πάρκου Τροόδους, έχει εκτιμώμενη διάρκεια διαδρομής τη 1-1,5 ώρα και είναι μέτριου βαθμού δυσκολίας, ενώ μπορεί να γίνει κυκλικό, αν χρησιμοποιηθεί ο δρόμος Προδρόμου-Τροόδους με επιπλέον απόσταση 2,7 χιλιομέτρων. Στον τερματισμό του ενώνεται με το Μονοπάτι της Φύσης Φράγμα Προδρόμου-Σταυρούλια.

Το **Μονοπάτι της Φύσης Φράγμα Προδρόμου-Σταυρούλια** είναι γραμμικό και ξεκινάει από την Πλατεία Τροόδους προς τον Πρόδρομο, λίγο πιο πάνω από τον υδατοφράχτη και καταλήγει πάνω στο δρόμο Πεδουλά-Κακοπετριάς. Εκεί κοντά βρίσκεται ο Άγιος Νικόλαος της Στέγης που ανήκει στην παγκόσμια πολιτισμική κληρονομιά της Ουνέσκο.

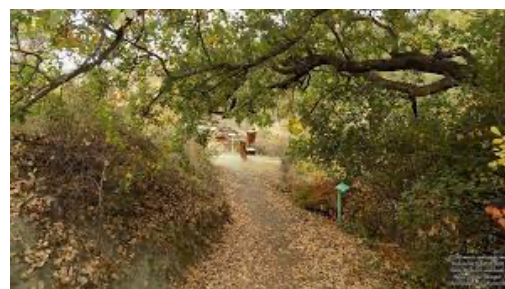
Με συνολικό μήκος που φτάνει 11 χιλιόμετρα (με την επιστροφή) και εκτιμώμενη διάρκεια διαδρομής τις 4 ώρες, το μονοπάτι προσφέρει στον περιπατητή θέα προς τον κόλπο της Μόρφου, τη Μονή Κύκκου και την οροσειρά του Τροόδους και διασχίζει πυκνό δάσος μαύρου πεύκου, κέδρους, αόρατους, τεύκρια, νεπέτες και άλλα. Στα ανατολικά έχει θέα στις εγκαταλειμμένες γαλαρίες των ορυχείων χρωμίου της περιοχής, ενώ στα δυτικά υπάρχει ο εκδρομικός χώρος «Φράγμα Προδρόμου» και ο εκδρομικός χώρος «Μάραθος», στο δρόμο Αγίου Νικόλαου – Προδρόμου. Το Μονοπάτι θεωρείται υψηλού βαθμού δυσκολίας, με απότομη ανηφορική και κατηφορική διαδρομή που ξεκινάει από υψόμετρο 1.600 μέτρων και τερματίζει στα 1.300 μέτρα υψόμετρο. Η πανίδα της περιοχής περιλαμβάνει αλεπούδες, λαγούς

και σκαντζόχοιρους, από πουλιά έχει σπιζαετούς, κίτσες, φάσσες, πέρδικες, τα ενδημικά τρυποράσσηδες και σκαλιφούρτες, ενώ από φίδια υπάρχει η φίνα και το ενδημικό κυπριακό φίδι.

Το **μονοπάτι στην Κοινότητα Λεμύθου** είναι γραμμικό και έχει ως αφητηρία την κατοικία οικογένειας Λεβέντη στην κοινότητα Λεμύθου. Έχει απόσταση 2km και χρόνο διάρκειας περίπου 1 ώρα. Ο περπατητής μπορεί να δει την κατοικία της οικογένειας Λεβέντη, το φαράγγι στην τοποθεσία Κρεμμός, το ποταμό Αγρό και το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου. Ο βαθμός δυσκολίας του είναι μεσαίος και το μονοπάτι μπορεί να γίνει και κυκλικό αν ο περιπατητής επιστρέψει από το κύριο δρόμο Τρεις Ελιές – Λεμύθου.

Το **Μονοπάτι της φύσης «Ενετικά γεφύρια»** βρίσκεται στη κοινότητα Τρεις Ελιές και είναι ένα από τα αρχαιότερα μονοπάτια της ορεινής Λεμεσού. Στο μονοπάτι συναντά κανείς δύο ενετικά γεφύρια και πολλά δέντρα και θάμνους. Πρόκειται για ένα ομαλό μονοπάτι 3 χιλιομέτρων, που μπορεί εύκολα να το διασχίσει κάποιος. Η εκκίνησή του βρίσκεται στον κεντρικό δρόμο και καταλήγει λίγο χαμηλότερα στον κεντρικό δρόμο προς το χωριό Καμινάρια. Το μονοπάτι περνά μέσα από πλούσια άγρια βλάστηση, με καρυδιές, πλατάνους, κισσούς και δεκάδες αρωματικούς θάμνους, που τρέφονται από το νερό του Δράκοντα ποταμού που ρέει παράλληλα με τη διαδρομή. Την πορεία αυτή ακολουθούσαν από τον μεσαίωνα όσοι κατευθύνονταν από την ορεινή Λεμεσό προς την κοιλάδα του Διάριζου, γι' αυτό και από τότε κατασκευάστηκαν τα 2 γεφύρια που στέκουν κατά μήκος του μονοπατιού. Περίπου στη μέση του μονοπατιού, βρίσκεται και το εγκαταλελειμμένο παρεκκλήσι του Αγίου Ανδρονίκου. Αξίζει να αναφερθεί πως το χωριό από το 2015 έχει ενταχθεί στο πρόγραμμα «ecovillage» με σκοπό τη μετατροπή του σε οικολογικό χωριό.

Το **Μονοπάτι της Φύσης Καλοπαναγιώτης – Οίκος** είναι γραμμικό, έχει συνολικό μήκος περίπου 4 χιλιόμετρα και αρχίζει από τον Καλοπαναγιώτη. Η διαδρομή του μονοπατιού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον τόσο για την γλωρίδα, όσο και για τη θέα της κοιλάδας της βόρειας Μαραθάσας που συναντά ο πεζοπόρος. Περνώντας μέσα από χωράφια με κληματαριές και οπωροφόρα δέντρα, ο πεζοπόρος προσεγγίζει το Νερόμυλο του Κύκκου που βρίσκεται κοντά στον ποταμό Σέτραχο, έπειτα διασχίζει ένα παλιό ενετικό γεφύρι, τις ιαματικές πηγές Καλοπαναγιώτη το μοναστήρι της κοινότητας με τις τοιχογραφίες και τον τάφο του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή καθώς και το Εικονοφυλάκιο Καλοπαναγιώτη. Το μονοπάτι περνά από την λεγόμενη «Πηγή του Φάραγγα». Το μονοπάτι

θεωρείται μέτριας δυσκολίας καθώς χρειάζεται περίπου 1,5 ώρα για να το ολοκληρώσει ο πεζοπόρος. Τέλος, ο επισκέπτης της περιοχής μπορεί επίσης να περπατήσει κατά μήκος της αρχαιότερης διαδρομής στο νησί, που ενώνει την κοινότητα του Οίκου Λευκωσίας με το γεφύρι Αγίας Βαρβάρας.

Το Μονοπάτι της Φύσης Αριάδνη βρίσκεται λίγο έξω από το χωριό Γερακιές της επαρχίας Λευκωσίας. Είναι κυκλικό και η διάρκεια διαδρομής γύρω στις 2,5 ώρες, με συνολικό μήκος 5 χιλιόμετρα. Με αφετηρία το ξενοδοχείο «Tree Tops», με κατεύθυνση προς τη Μονή Κύκκου. Κατά τη διάρκεια της διαδρομής ο περπατητής διασχίζει το δάσος, αμπελώνες και καρποφόρα δέντρα. Το ψηλότερο σημείο του μονοπατιού «Κάβαλλος» βρίσκεται στα 1.160 μέτρα ύψος και από εκεί φαίνεται η θέα του Τροόδου, καθώς είναι ορατή η Μονή Κύκκου, το Θρονί της Παναγίας και στον ορίζοντα η επαρχία Πάφου και Μόρφου, όπου βρίσκεται και το πυροφυλάκιο. Από τον «Κάβαλλο», η πορεία κατηφορίζει προς τις Γερακιές, περνώντας από εγκαταλελειμμένους αμπελώνες. Κατά μήκος της διαδρομής έχουν τοποθετηθεί πινακίδες με τα ονόματα των φυτών που απαντώνται στην περιοχή, με πιο χαρακτηριστικά την τραχεία πεύκη, την τρεμιθιά, τη λατζιά, τη μοσφιλιά και πολλά άλλα. Μια περιοχή πλούσια σε βιοποικιλότητα, έχει πλήθος πουλιών, θηλαστικών και ερπετών, με κυρίαρχο το ενδημικό αγρινό, την αλεπού και το λαγό. Το Μονοπάτι της Φύσης Αριάδνη θεωρείται υψηλού βαθμού δυσκολίας, όχι λόγω της απόστασης, αλλά λόγω εναλλαγών της μορφολογίας του εδάφους, με απότομες υψομετρικές διαφοροποιήσεις και με ολισθηρό και απόκρημνο έδαφος. Θεωρείται ακατάλληλο για μικρά παιδιά.

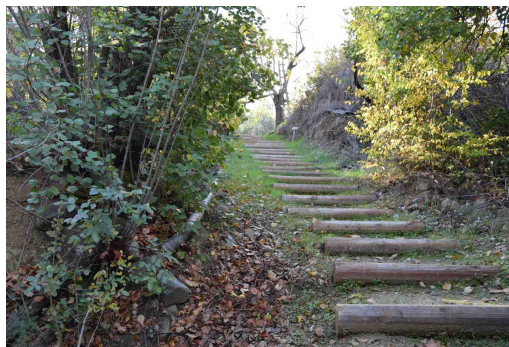
Το **Μονοπάτι της Φύσης «Καττούθκια»** βρίσκεται στο χωριό Μηλικούρι και θεωρείται εύκολη η διαδρομή του. Ο επισκέπτης σε αυτό το μονοπάτι μπορεί να δει πολλά από τα φυτά της Κύπρου, όπως η αγριοτριανταφυλλιά και κυρίως η λατζιά. Κάπου στα μέσα της διαδρομής βρίσκεται ο εκδρομικός χώρος Κομιτιτζιής. Καθ' όλη τη διαδρομή του μονοπατιού αποκαλύπτονται οι κρυστάλλινες πηγές νερού του ποταμού Πλατύ, μέχρι και το τέλος του μονοπατιού που βρίσκεται το ενετικό Γεφύρι Τζελεφού. Προτείνεται επίσης η διαδρομή με αφετηρία την τοποθεσία «Καττούθκια» μέχρι και τα πρώτα σπίτια της κοινότητας, που έχει συνολικό μήκος 2,5 χιλιόμετρα. Η συγκεκριμένη διαδρομή περνά από το κέντρο του χωριού μέχρι την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Το **Μονοπάτι της Φύσης Πάνθεα** είναι μια διαδρομή κοντά στη Μονή Κύκκου και τα χωριά Κάμπος Λευκωσίας και Τσακίστρα. Έχει εκτιμώμενη διάρκεια διαδρομής τις 3-3,5 ώρες και θεωρείται μέτριου βαθμού δυσκολίας, με κάποιες διαφοροποιήσεις στη μορφολογία του εδάφους. Είναι γραμμικό μονοπάτι μήκους 10,1 χιλιομέτρων, περνώντας μέσα από δάσος τραχείας πεύκης με θαμνώδη βλάστηση. Η πορεία του ξεκινά από το δρόμο Κύκκου-Τσακίστρας, έξω από την κοινότητα και καταλήγει έξω από τον Κάμπο. Η θέα είναι πανοραμική προς τις κοιλάδες του Κάμπου και του Ξερού, ενώ απαντώνται καλλιέργειες κερασιών και μηλιών, αλλά και σπάνια φυτά της Κύπρου. Σε περίπτωση που σταθεί τυχερός ο περπατητής, μπορεί να αντικρίσει και το αγρινό που ζει στην περιοχή και αποτελεί το σήμα κατατεθέν του νησιού.

Το **Μονοπάτι της Φύσης "Τα Λουτρά της Ρήγαινας και το Χλιο"** βρίσκεται στον Μουτουλλά και αναδεικνύει θέματα της ιστορίας και της παράδοσης του χωριού. Πρόκειται για μια κυκλική διαδρομή 1,5 χιλιομέτρου και θεωρείται εύκολη διαδρομή. Το μονοπάτι περνάει από διάφορα σημεία ενδιαφέροντος, ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της διαδρομής υπάρχουν σχετικές πληροφοριακές πινακίδες.

Το μονοπάτι περνά από τον ποταμό της Μαραθάσας, με θειούχα νερά, το οποίο φέρει και την ονομασία «Λουτρά της Ρήγαινας», καθώς σύμφωνα με την παράδοση η Ρήγαινα με τις αρχόντισσες και τις γυναίκες της συνοδείας της μετέβαιναν στο συγκεκριμένο σημείο για να κάνουν το μπάνιο τους.

Λίγα μέτρα πιο κάτω, στον ποταμό Σέτραχο βρίσκεται το «Χλιο» (=χλιαρό νερό) που πήρε την ονομασία του από την ύπαρξη θειούχων πηγών. Στις πηγές των θειούχων πηγών μαζεύονταν μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του '60 οι γυναίκες του Μουτουλλά για να πλύνουν τα ρούχα τους. Στη διάρκεια της διαδρομής υπάρχουν δυο γέφυρες, εκ των οποίων η μία φέρει την ονομασία «Γέφυρα των Ερωτευμένων», στην οποία τα ζευγάρια καλούνται να κλειδώσουν την αγάπη τους με μια κλειδωνιά και να δώσουν υπόσχεση αιώνιας αγάπης.

Ο **εκδρομικός χώρος Καμπίν του Καλογήρου**, βρίσκεται στον Παλαιόμυλο και είναι ένας από τους μεγαλύτερους εκδρομικούς χώρους στην επαρχία Λεμεσού, με έκταση που φτάνει περίπου τα 3 εκτάρια γης (15.000 τ. μ.). Ολόκληρος ο χώρος βρίσκεται μέσα στο πευκοδάσος του Τροόδου, σε απόσταση 3 χιλιομέτρων από το χωριό Πρόδρομος, στον δρόμο Πλατρών – Προδρόμου, σε υψόμετρο 1300 μέτρα.

Ανάμεσα στα πεύκα έχουν δημιουργηθεί εγκαταστάσεις για φαγητό, άναμμα φωτιάς για ψήσιμο, αλλά και παιχνίδι. Τα ξύλινα τραπέζια, οι μεγάλες

καλυμμένες ψησταριές και η παιδική χαρά, μπορούν να φιλοξενήσουν έως και 700 άτομα, που μπορούν να απολαύσουν στιγμές μέσα στο καταπράσινο τοπίο. Πολύ κοντά βρίσκεται ο κατασκηνωτικός χώρος.

3.5.2 Πολιτιστικό απόθεμα τουριστικού ενδιαφέροντος

Εκκλησιαστική παράδοση

Το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη, συμπεριλαμβάνεται στον κατάλογο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO από το 1985 και επιπρόσθετα, έχει συμπεριληφθεί στον Κατάλογο Αρχαίων Μνημείων του Τμήματος Αρχαιοτήτων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Βρίσκεται απέναντι από την παλαιά γειτονιά του χωριού, στην ανατολική όχθη του Σέτραχου ποταμού. Η αρχαιότερη μαρτυρία που υπάρχει για το μοναστήρι είναι από τον Ρώσο μοναχό Βασίλι Μπάρσκυ, ο οποίος επισκέφθηκε το μοναστήρι κατά το 1735 και αναφέρει ότι, σε αυτό συνάντησε 10 μοναχούς. Σ' αυτό το μοναστήρι στεγάζονται τρεις βυζαντινές εκκλησίες, που έχουν καλοδιατηρημένες τοιχογραφίες, ανεκτίμητης αξίας εικονίσματα, ξυλόγλυπτες πόρτες και μοναδικής τεχνοτροπίας τέμπλο από τον 9^ο μέχρι και τον 15^ο αιώνα. Ένα από τα αξιοσημείωτα μνημεία της Μονής, αποτελεί το ξύλινο τέμπλο του ναού του Αγίου Ηρακλειδίου, το οποίο φέρει γραπτή διακόσμηση που μιμείται οικόσημα, και χρονολογείται στον 13^ο - 14^ο αιώνα. Πρόκειται για το αρχαιότερο σωζόμενο ξύλινο τέμπλο της Κύπρου. Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι, στο παρεκκλήσιο του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή σώζεται η κέρα του Αγίου μέσα σε αργυρεπίχρυση λειψανοθήκη τοποθετημένη σε ειδική κόγχη.

Το Εικονοφυλάκιο βρίσκεται νότια του μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή στον Καλοπαναγιώτη. Εκεί φυλάσσονται εκκλησιαστικά και ιστορικά αντικείμενα που διασώθηκαν μέσα στους αιώνες από το Μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή και από άλλες εκκλησίες και ξωκλήσια του Καλοπαναγιώτη. Τα εκθέματα στο εικονοφυλάκιο έτυχαν της αναγκαίας συντήρησης, και σήμερα αποτελούν σημαντικά εκθέματα της θρησκευτικής κληρονομιάς όχι μόνο του Καλοπαναγιώτη αλλά και του νησιού ολόκληρου, αφού παρουσιάζουν στοιχεία της ορθόδοξης πίστης στο νησί από τον 12^ο αιώνα. Το κτήριο αυτό ήταν το πρώτο δημοτικό σχολείο του χωριού. Το εικονοφυλάκιο παραδόθηκε στο κοινό τον Οκτώβριο του 2000.

Η Παναγία του Μουτουλλά βρίσκεται στα νότια του ορεινού χωριού Μουτουλλά, της επαρχίας Λευκωσίας, στην οροσειρά του Τροόδους. Είναι η παλαιότερα χρονολογημένη εκκλησία της Κύπρου με αμφικλινή ξύλινη στέγη. Είναι μικρός ορθόδοξος χριστιανικός ναός της περιόδου της Φραγκοκρατίας στην Κύπρο. Σύμφωνα με Κτητορική επιγραφή, που βρίσκεται στο ιερό βήμα του ναού, αναφέρει ως χρονολογία που χτίστηκε η εκκλησία το έτος 1280 μ.Χ. Αποτελεί σημαντικό δείγμα Υστεροβυζαντινής αρχιτεκτονικής και τέχνης στην Κύπρο καθώς είναι και το μοναδικό χρονολογημένο μνημείο του 13^{ου} αιώνα. Έχει κηρυχθεί ως «Μνημείο παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς», από την UNESCO το 1985. Ο ναός είναι κτισμένος από μεγάλους ακανόνιστους λίθους και η στέγη του είναι δίρριχτη, επικλινή, με επίπεδα κεραμίδια, κατασκευασμένη από ξύλο της περιοχής. Ανήκει στο γνωστό αρχιτεκτονικό τύπο των ξυλόστεγων μονόχωρων ναών της οροσειράς του Τροόδους. Όλες οι τοιχογραφίες είναι του 1280, εκτός από την τοιχογραφία που εικονίζει την Υπαπαντή, η οποία είναι σύγχρονη με την μεγάλη σύνθεση της Δευτέρας Παρουσίας η οποία χρονολογείται τέλη του 14ου αρχές του 15^{ου} αιώνα.

Ο ναός του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, βρίσκεται στον Πεδουλά και είναι το πιο σημαντικό αξιοθέατο της κοινότητας. Βρίσκεται σε κεντρική περιοχή της οροσειράς του Τροόδους, μέσα στην κοιλάδα της Μαραθάσας. Από το 1985 περιλαμβάνεται στον κατάλογο των Μνημείων Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO. Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή, η εκκλησία κτίστηκε και τοιχογραφήθηκε στα 1474. Η εκκλησία ανήκει στον τύπο των ξυλόστεγων μονόχωρων ναών της οροσειράς του Τροόδους. Ο νάρθηκας που την περιβάλλει, χρησίμευε σαν γυναικωνίτης λόγω του μικρού μεγέθους του ναού. Αξιοσημείωτο είναι το ξύλινο γραπτό τέμπλο της εκκλησίας, σύγχρονο με τις τοιχογραφίες. Είναι ένα από τα καλύτερα δείγματα του είδους που σώζονται στην Κύπρο. Στο επιστύλιο του τέμπλου αυτού υπάρχει ζωγραφισμένο το οικόσημο του μεσαιωνικού Βασιλείου της Κύπρου. Δίπλα σε αυτό υπάρχει και ο δικέφαλος αετός, σύμβολο των Παλαιολόγων, των τελευταίων βασιλέων του Βυζαντίου. Σε μικρή απόσταση από την εκκλησία βρίσκεται μια αίθουσα, όπου φυλάσσονται φορητές εικόνες και άλλα έργα θρησκευτικής τέχνης. Αυτά προέρχονται από τις βυζαντινές εκκλησίες της περιοχής του Πεδουλά και χρονολογούνται από το 13^ο μέχρι τον 20^ο αιώνα.

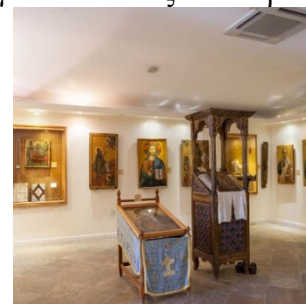
Ο Ιερός Ναός Προόδου Τιμίου Σταυρού είναι ο κεντρικός ναός της κοινότητας Πεδουλά. Ο επιβλητικός ναός δεσπόζει του χωριού με τις ψηλές αναλογίες και τα δύο κωδωνοστάσιά του. Ανήκει στο τύπο του σταυροειδούς τρουλλαίου ναού. Άρχισε να κτίζεται το 1933 και αποπερατώθηκε το 1935. Στο ξυλόγλυπτο εικονοστάσιο που χρονολογείται στα μεταβυζαντινά χρόνια υπάρχουν εικόνες διαφόρων εποχών και τεχνοτροπιών. Σε ειδικό ξυλόγλυπτο «θρόνο» βρίσκεται το παλλάδιο του ναού, ένας σταυρός που περιέχει τεμάχιο του τιμίου ξύλου. Ο ξύλινος σταυρός φέρει στην μια πλευρά αργυροεπίχρυση επένδυση του 17^{ου} αιώνα με σκηνές από το Θείο Πάθος και στην άλλη αργυρή επένδυση του 19^{ου} αιώνα με τον Εσταυρωμένο Ιησού. Σύμφωνα με την τοπική παράδοση το τίμιο ξύλο μεταφέρθηκε από την Κωνσταντινούπολη, όπως και η εορτή της εκκλησίας, που είναι μια Κωνσταντινουπολίτικη εορτή. Η υφιστάμενη εκκλησία αντικατέστησε μια παλαιότερη ξυλόστεγη εκκλησία, πιθανώς τρίκλιτη, όπως φαίνεται μέσα από φωτογραφία του J. P. Foscolo (1852-1927). Από τον παλιό αυτό ναό διασώθηκαν τμήματα ξυλόγλυπτου εικονοστασίου (16^{ος} αι.), ιερά τεμάχια και αρκετές εικόνες, μεταξύ αυτών ο Εσταυρωμένος Χριστός (1660) και ο Χριστός με αποστόλους από τη Μ. Δέηση έργα του Παύλου ιερογράφου από τη Λευκωσία.

Το Παρεκκλήσιο Υψώσεως Τιμίου Σταυρού είναι το σήμα κατατεθέν της κοινότητας του Πεδουλά με τον τεράστιο σταυρό. Ένας μοντέρνος, καμαροσκεπής ναός στην κορυφή του λόφου της Φιδκιάς που κτίστηκε το 1986. Στο εσωτερικό του υπάρχουν σύγχρονες τοιχογραφίες. Στη νότια πλευρά του παρεκκλησίου υψώνεται υπερμεγέθης σταυρός (ύψους 25 μέτρων), που είναι ορατός από μακρινές αποστάσεις.

Το Βυζαντινό Μουσείο Πεδουλά δημιουργήθηκε με σκοπό να σταγάσει εικόνες και ιερά κειμήλια του 13^{ου} έως και του 20^{ου} αιώνα, που σώθηκαν από τους έξι βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς ναούς του Πεδουλά. Βρίσκεται κοντά στο ναό του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και λειτουργεί από το 1999 στο παλιό δημοτικό σχολείο του χωριού. Σήμερα εκτίθενται στο Βυζαντινό Μουσείο κάποιες από τις παλαιότερες εικόνες της συλλογής είναι η Παναγία Οδηγήτρια (13^{ος} αι.), η Παναγία Ελεούσα (14^{ος} αι.) και η εικόνα του δρακοκτόνου Αγίου Γεωργίου με σκηνές του βίου του στο περιθώριο, που προέρχεται από τον ομώνυμο ναό (14^{ος} αι.). Πολύ αξιόλογες είναι και οι δύο εικόνες Παναγία Οδηγήτρια και Αρχάγγελος Μιχαήλ (1474 περ.). Υπάρχει συλλογή με εκκλησιαστικά αντικείμενα και βιβλία, όπως ευαγγέλια, μηνιαία, φυλλάδες και τυπικά, πάνω σε μερικά από τα οποία υπάρχουν χειρόγραφες σημειώσεις με πολύτιμες πληροφορίες για την πολιτιστική ιστορία της περιοχής.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένα αργυρό κάλυμμα Ευαγγελίου του 1778 με εικονογραφικούς τύπους της σχολής της Μονής του Αγίου Ηρακλειδίου.

Η **εκκλησία του Ιωάννη του Προδρόμου**, από την οποία πήρε και το όνομά του το χωριό είναι η κεντρική εκκλησιά και είναι κτισμένη στο κέντρο του χωριού. Η πρώτη παλιά εκκλησία ήταν ξυλόστεγη, κτίσμα του 13^{ου} αιώνα, κτισμένη ακριβώς στο ίδιο χώρο, που βρίσκεται η σημερινή. Γκρεμίστηκε όμως από τους κάτοικους γιατί δεν ήταν καλοδιατηρημένη και το 1935 κτίστηκε η σημερινή εκκλησία.

Το Μοναστήρι της Παναγίας της Τρικουκιάς, βρίσκεται 2 χιλιόμετρα από τον Πρόδρομο πάνω στην πλαγιά του βουνού. Είναι πετρόκτιστο μοναστήρι με ξύλινη στέγη και κεραμιδοσκέπαστη, στο οποίο μένουν και συντηρούν κάποιες μοναχές. Το όνομα, λέγεται ότι προέρχεται από τις τρικουκιάδες (μοσφιλιές που είχαν τρία κουκούτσια).

Το 1761 το Μοναστήρι Παναγίας της Τρικουκιάτισσας ανακαινίσθηκε και εξακολουθούσε να λειτουργεί μέχρι τα τέλη του 18^{ου} αιώνα, οπότε και διαλύθηκε.

Ο Νέαρχος Κληρίδης αναφέρει ότι το 1533 μ.Χ. το μοναστήρι είχε αποκτήσει ήδη μεγάλη φήμη διότι η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της Τρικουκιάτισσας απάλλαξε την Κύπρο από τις σφοδρές συνέπειες της ανομβρίας.

Η Ιερά Μονή Παναγίας Ελεούσας της Τρικουκιάτισσας θεωρείται από τα αρχαιότερα της Κύπρου. Οι περισσότεροι ιστορικοί, τοποθετούν την ίδρυσή της Ιεράς Μονής Τρικουκιάς στα βυζαντινά χρόνια. Από διάφορες πληροφορίες γνωρίζουμε ότι υφίστατο κατά την περίοδο της Φραγκοκρατίας-Ενετοκρατίας (1191 - 1571 μ.Χ.). Η Μονή Τρικουκιάς, βρίσκεται υπό την προστασία και υποστήριξη του Τμήματος Αρχαιοτήτων.

Η **εκκλησία του Τίμιου Σταυρού** στο χωριό Παλαιόμυλος, ήταν αρχικά μονόκλιτη, αμφικλινής και ξυλοσκέπαστη, καλυμμένη με τοιχογραφίες του 17^{ου} αιώνα. Υπέστη δυο καταστροφικές επεμβάσεις, το 1881 ήταν εξαιρετικά καταστροφική, με αποτέλεσμα να χαθούν για πάντα οι τοιχογραφίες που διακοσμούσαν τους τοίχους και το 1940.

Οι τοίχοι της αρχικής εκκλησίας κτίστηκαν με ακατέργαστους λίθους και λάσπη, ενώ οι τοίχοι της νεότερης επέκτασης είναι κτισμένοι με τσιμεντοπηλό. Από την αρχική εκκλησία σώζονται ο βόρειος τοίχος και ο ανατολικός τοίχος με την αψίδα. Κατά την επέκταση της εκκλησίας το 1881 διατήρησαν την αρχική στέγη.

Σήμερα η εκκλησία είναι δίκλιτη κι έχει ακανόνιστο ορθογώνιο σχήμα. Ο ζωγράφος που ζωγράφισε την εκκλησία του Τιμίου Σταυρού στον Παλιόμυλο είναι συντηρητικός και αυτό φαίνεται όχι μόνο στην απεικόνιση της Ανάστασης με την καθιερωμένη σκηνή της εις Άδου Καθόδου αλλά και με την εικονογράφηση του αγίου Γεωργίου και του αγίου Δημητρίου όρθιων, ενώ κατά τον 16^ο αιώνα συνήθως ζωγραφίζονται καβαλάρηδες.

Η εκκλησία της **Παναγίας την Ιαματικής** βρίσκεται στην Λεμύθου, η οποία κτίστηκε το 1721 από το μοναχό Χριστόδουλο και αφού καταστράφηκε ξανακτίστηκε το 1862 από τον Μητροπολίτη Πέτρας Μελέτιο Ματτέο. Κοντά στην εκκλησία αναβλύζει το αγίασμα της Παναγίας.

Η **Εκκλησία του Αγίου Θεοδώρου** στην Λεμύθου είναι κτισμένη με ακατέργαστους λίθους και λάσπη, η οποία εικάζεται ότι ήταν ο κύριος ναός της Λεμύθου κατά τον 16^ο αιώνα. Διαθέτει ξύλινη στέγη, που στεγάζει σήμερα το εικονοφυλάκιο, όπου εκτίθενται εικόνες βυζαντινής και μεταβυζαντινής ζωγραφικής, από τον 13^ο έως τον 19^ο αιώνα. Επίσης φιλοξενεί την εικόνα της Παναγίας της Ιαματικής του 17^{ου} αιώνα.

Στον βόρειο τοίχο κοντά στο εικονοστάσιο σωζόταν το κεφάλι ενός νέου αγίου με μαύρη γενειάδα και με φωτοστέφανο γύψινο, ανάγλυφο, στολισμένο με φυτικό βλαστό και ανθέμια και πέντε μέταλλα με ακτινωτούς σταυρούς. Πιθανότατα ήταν απομεινάρι από την τοιχογραφία του αγίου Θεοδώρου στον οποίο ήταν αφιερωμένη η εκκλησία. Η τοιχογραφία διέφερε σημαντικά τόσο στην τεχνική όσο και στην τεχνοτροπία από τις άλλες τοιχογραφίες της εκκλησίας. Από τις υπάρχουσες ενδείξεις φαίνεται ότι αρχικά η εκκλησία ήταν ολόκληρη διακοσμημένη με τοιχογραφίες που καταστράφηκαν όταν η εκκλησία είχε υποστεί μεγάλη καταστροφή και διορθώθηκε τον 18^ο αιώνα. Οι τοιχογραφίες της εκκλησίας του Αγίου Θεοδώρου χρονολογούνται στον 16^ο αιώνα. Στον 16^ο αιώνα ανήκε και η εικόνα του Χριστού που κάηκε μαζί με το εικονοστάσιο στην πυρκαγιά του 1973.

Το **ξωκλήσι του Αρχαγγέλου Μιχαήλ** βρίσκεται στο χωριό Τρείς Ελιές και είναι κτισμένο στα πρότυπα των εκκλησιών της ορεινής Κύπρου. Είναι επενδυμένο εξωτερικά με πέτρα της περιοχής και φέρει επικλινή κεραμοσκεπή ξύλινη στέγη. Πρόκειται για μια μονόκλιτη εκκλησία που φέρει στέγαστρο επάνω από τη δυτική του θύρα. Η εκκλησία χρονολογείται στα τέλη του 17ου με αρχές 18^{ου} αιώνα, αν και το επιστύλιο του εικονοστασίου της κεντρικής εκκλησίας του χωριού, του Αρχαγγέλου Μιχαήλ, μαρτυρά την ύπαρξη του οικισμού από τα τέλη της Φραγκοκρατίας (15^{ος} αιώνας).

Ο ιερός **Ναός της Παναγίας Χρυσοσώτηρας** βρίσκεται στο χωριό Τρείς Ελιές. Οικοδομήθηκε το 1743 και είναι κτισμένος με πέτρα, σε σχήμα βασιλικής που φέρει δίριχτη κεραμοσκεπή στέγη. Το 1907 έγιναν διάφορες προσθήκες και επιδιορθώσεις. Το καμπαναριό αποτελεί προέκταση προς τα πάνω της γωνίας που σχηματίζουν στην ένωση τους ο νότιος τοίχος με τον τοίχο του νάρθηκα. Μέχρι το ύψος της στέγης είναι κτισμένο με ακανόνιστη πέτρα της περιοχής του χωριού και η προέκταση με πελεκητή πουρόπετρα στην οποία σχηματίζονται κίονες που φέρουν κιονόκρανα. Σε διάφορα εξωτερικά μέρη του Ναού υπάρχουν θρησκευτικά σύμβολα και μορφές, σκαλισμένες στην πέτρα.

Η **εκκλησία του Αγίου Δημητρίου** Μαραθάσας βρίσκεται στην κοινότητα Αγίου Δημητρίου. Χτίστηκε το 1831 στα ερείπια παλιότερης εκκλησίας και πλέον αποτελεί την κεντρική εκκλησία του χωριού. Η παράδοση αναφέρει ότι κατά τη διάρκεια των εργασιών για την ανοικοδόμησή της βρέθηκε στα θεμέλια του παλιού ναού ένα ανθρώπινο κρανίο που θεωρήθηκε άγιο λείψανο και σήμερα θεωρείται ότι θεραπεύει από πονοκεφάλους ή πυρετό, αφού έχει αποδειχτεί θαυματουργό.

Η **εκκλησία της Αγίας Βαρβάρας** βρίσκεται στην κοινότητα Οίκος και είναι πετρόκτιστη με κροκάλες από τον παρακείμενο ποταμό. Στο ίδιο σημείο παλαιότερα, υπήρχε ένα μικρότερο εκκλησάκι, μέχρι που ανακαινίστηκε το 1906 και η εκκλησία πήρε τη μορφή που έχει σήμερα. Είναι μονόκλιτη βασιλική με δίρριχτη στέγη καλυμμένη με κεραμίδια. Η συγκεκριμένη εκκλησία δεν είναι τοιχογραφημένη, ωστόσο, εσωτερικά περικλείει εικόνες βυζαντινής τεχνοτροπίας που είναι μεγάλης πολιτιστικής αξίας. Η σημαντικότερη είναι αυτή της Παναγίας της Αγνιώτισσας, η οποία δε μεταφέρθηκε στο εκκλησάκι που κτίστηκε πρόσφατα προς τιμή της, για λόγους ασφαλείας. Στο παρελθόν, στο προαύλιο της Αγίας Βαρβάρας θάβονταν όσοι κάτοικοι της κοινότητας απεβίωναν, μέχρι που δημιουργήθηκε το κοιμητήριο στο εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου.

Η **εκκλησία της Παναγίας της Αγνιώτισσας** είναι η πιο πρόσφατα ανεγειρόμενη αφού είναι κτίσμα του 2000 και βρίσκεται βορειοανατολικά του χωριού. Η περιοχή αυτή ονομάζεται περιοχή της Άγνης, και στο σημείο που κτίστηκε η Εκκλησία βρέθηκαν κατάλοιπα των θεμελίων ενός παρεκκλησιού που κτίστηκε γύρω στο 13^ο αιώνα, παραμένει άγνωστο όμως πότε ακριβώς καταστράφηκε. Έγινε γνωστό από γέροντες του χωριού, ότι πριν από 150 χρόνια περίπου, η εικόνα της Παναγίας της Αγνιώτισσας, βρέθηκε από κάποιο κάτοικο του χωριού που είχε κτήμα στην περιοχή και βρήκε την εικόνα της Παναγίας θαμμένη. Έκτοτε βρίσκεται στην εκκλησία του χωριού όπου και φυλάσσεται μέχρι σήμερα και θεωρείται θαυματουργή.

Η πιο παλιά **εκκλησία είναι αυτή του Αγίου Νικόλα**, που βρίσκεται στον Οίκο και χρονολογείται από τον 12^ο αιώνα. Βρίσκεται βόρεια της κοινότητας, και στον ίδιο χώρο δημιουργήθηκε το κοιμητήριο του χωριού. Το εκκλησάκι στο παρελθόν ήταν ολόκληρο πετρόκτιστο, καθώς και η στέγη του, και πλήρως τοιχογραφημένο. Πλέον μόνο τα γενικά περιγράμματα των τοιχογραφιών αυτών απέμειναν στους τοίχους, αφού επί Τουρκοκρατίας οι Τούρκοι έκαψαν την Εκκλησία. Η στέγη περιβλήθηκε με κεραμίδια, αν και στη βάση τους διακρίνεται το πετρόκτιστο τμήμα της. Πάνω από την είσοδο της Εκκλησίας διακρίνεται μια μορφή, την οποία άλλοι θεωρούν ότι είναι η μορφή της Παναγίας Βρεφοκρατούσας, και άλλοι θεωρούν ότι είναι το σκυλάκι του Αγίου Νικολάου.

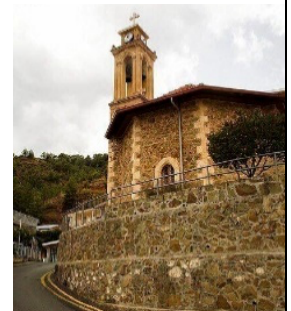

Στο χωριό Γερακιές βρίσκεται η **Μονή του Αγίου Νικολάου** κτίσμα 700 χρονών. Κάποιοι ιερείς που εκδιώχθηκαν από την Συρία στο τέλος της Φραγκοκρατίας, έκτισαν στο πιο ψηλό σημείο της πλαγιάς το ναό, ο οποίος αποτέλεσε το Καθολικό μεγάλης Μοναστικής κοινότητας. Στα τέλη του 16^{ου} αιώνα εισέβαλαν στο νησί οι Οθωμανοί Τούρκοι και κατέστρεψαν τον ναό εκτοπίζοντας ταυτόχρονα τους Ενετούς και τους Φράγκους. Ο ναός ξανακτίστηκε στα ερείπια του παλιού τον 18^ο αιώνα με πέτρα Τροόδους αλλά πολύ πιο μικρός από τον πρώτο. Ο ναός βρίσκεται υπό την αιγίδα του Τμήματος Αρχαιοτήτων.

Η **εκκλησία του Αγίου Γεωργίου** βρίσκεται στη κοινότητα Γερακιές, η οποία επεκτάθηκε από τους κατοίκους γύρω στο 1900, κουβαλώντας πέτρες.

Κύριο χαρακτηριστικό της είναι το επιβλητικό καμπαναριό που πήρε τη σημερινή της μορφή το 1915. Ο ναός κτίστηκε με χρήματα τα οποία βρέθηκαν στο ιερό της μονής του Αγίου Νικολάου. Στο χωριό βρίσκεται και το αγίασμα του Αγίου Γεωργίου που αποκαλύφθηκε το 1971 μετά από όραμα που είδε μια γυναίκα της περιοχής.

Η **εκκλησία του Αγίου Σωζόμενου** βρίσκεται στο χωριό Γερακιές. Ο Άγιος έφυγε από την Καρπασία και έφτασε στο χωριό Γερακιές και γι' αυτό η εκκλησία είναι προς τιμή του. Δίπλα από το ναό βρίσκεται η θαυματουργή πέτρα «Αγίοπετρα» που χρησιμοποιούσε ο άγιος ως τόπο προσευχής και άσκησης και θεωρείται θαυματουργή για τα μικρά παιδιά.

Η μεγάλη εκκλησία του χωριού Μηλικούρι είναι αφιερωμένη στον **Άγιο Γεώργιο**. Σύμφωνα με επιγραφή πάνω από τη δυτική θύρα, η παλαιά αυτή εκκλησία ανακαινίστηκε το 1811. Το εικονοστάσιό της είναι του τέλους του 17^{ου} αιώνα και, κατά τον R. Gunnis (1935), οι εικόνες του καταστράφηκαν από κάποιον ζωγράφο από την Ελλάδα ο οποίος είχε αναλάβει να τις ανακαινίσει. Η παλαιότερη απ' αυτές είναι εκείνη της Παναγίας (του 1523), με καλυμμένο το πρόσωπο από κεντημένο ύφασμα. Άλλη εικόνα, της Παναγίας Ελεούσας, είναι του 1612.

Ανέπαφη παρέμεινε εικόνα του αγίου Σπυρίδωνος που περιλαμβάνει και προσωπογραφία του δωρητή με ενδυμασία του 16^{ου} αιώνα.

Το μοναστήρι της **Παναγίας του Κύκκου**, βρίσκεται πολύ κοντά στο Μηλικούρι. Από τα παλαιότερα χρόνια μέχρι και σήμερα, υπάρχει μια ιδιαίτερη σχέση μεταξύ του χωριού και του μοναστηριού. Σύμφωνα με τον Εφραίμ τον Αθηναίο, ο Αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός κατά τον 11^ο αιώνα προικοδότησε τα χωριά Μήλον και Κούριον καθώς και το χωριό Περιστερώνα στο Μοναστήρι. Από τα χωριά αυτά κατά την Φραγκοκρατία, η μεν Περιστερώνα αφαιρέθηκε από την περιουσία του Μοναστηριού, ενώ τα άλλα δύο συνενώθηκαν και έφτιαξαν το Μηλικούρι. Το χωριό ωφελήθηκε από το γειτονικό μοναστήρι τόσο οικονομικά όσο και σε τομείς όπως της εκπαίδευσης και της υγείας, τομείς για τους οποίους δεν υπήρχαν, σε παλαιότερες εποχές, παροχές υπηρεσιών εκ μέρους των διοικήσεων, με αποτέλεσμα τέτοιες υπηρεσίες να προσφέρονται βασικά από την Εκκλησία και ιδίως τα μοναστήρια.

Η **εκκλησία του Αγίου Νικολάου** στη Τσακκίστρα είναι ξυλόστεγη. Ο ναός είναι κτίσμα του 15^{ου} αιώνα και είναι ρυθμού βασιλικής, μονόκλιτος, με ψαλιδωτή στέγη με επίπεδα οδοντωτά κεραμίδια. Το καμπαναριό κτίστηκε το 1903, το οποίο έχει μια καμπάνα που χύθηκε ειδικά για το ναό, όπως αναφέρεται σε εγγράφακτη επιγραφή. Το εικονοστάσι είναι απλό, ξύλινο, και σ' αυτό υπάρχουν αρχαίες εικόνες. Πάνω απ' αυτές, είναι τοποθετημένες 11 μικρές εικόνες, από τη ζωή του Χριστού και της Παναγίας, και πάνω απ' αυτές ο Χριστός σταυρωμένος, με την Παρθένο και τον Θεολόγο δεξιά και αριστερά. Στο Ιερό φυλάσσονται και λείψανα εφτά αγίων, μεταξύ των οποίων της Αγίας Παρασκευής. Η εκκλησία έχει αναπαλαιωθεί τη δεκαετία του 1990.

Η εκκλησία του χωριού Κάμπος είναι αφιερωμένη στον **Άγιο Κυριακό τον Αναχωρητή**. Πρόκειται για την μεγαλύτερη ξυλοσκεπή εκκλησία στην Κύπρο, κτίσμα του 1881. Στον ίδιο χώρο είναι κτισμένη μια μικρή εκκλησία από την εποχή των Φράγκων (1291-1489). Από την παλιά εκκλησία σώζονται αξιόλογες εικόνες, όπως του Χριστού, της Παναγίας, του Ιωάννου του Θεολόγου και του Αγίου Νικολάου. Το εικονοστάσι είναι ξυλόγλυπτο, από ξύλο καρυδιάς. Η εκκλησία του ανακαινίστηκε το 2000 και διαθέτει διάωροφο μαρμάρινο καμπαναριό, που κτίστηκε το 1932. Έχει τρεις καμπάνες, οι δυο από τις οποίες λειτουργούν με ηλεκτρισμό. Ο χώρος βόρεια της εκκλησίας

χρησιμοποιείτο μέχρι το 1959 ως κοιμητήριο, το οποίο, στη συνέχεια, μεταφέρθηκε σε κοντινό χώρο.

Μουσεία

- Πεδουλάς :** Βυζαντινό Μουσείο/ Λαογραφικό Μουσείο
- Μηλικούρι:** Μουσείο παλιών εργαλείων και σκευών και δυο τσαγγαδικά με τον εξοπλισμό τους (κλειστά)
- Καλοπαναγιώτης:** Εικονοφυλάκειο στο παλιό δημοτικό σχολείο (δίπλα από την Μονή Λαμπαδιστής)
- Ιερά Μονή Κύκκου:** Εκκλησιαστικό Μουσείο
- Κάμπος:** Μουσείο Λαϊκής Τέχνης σε κτίσμα της παλαιάς Εκκλησίας Παναγίας των Ηλιακών
- Καμινάρια:** Πολιτιστικό και Εκκλησιαστικό Μουσείο
- Λεμύθου:** Μουσείο Βυζαντινών Εικόνων Παραδοσιακό Μουσείο Λεβέντη

Παραδοσιακά επαγγέλματα και κτήρια

Στην περιοχή καταγράφεται ένας σημαντικός αριθμός παραδοσιακών επαγγελμάτων, δείγμα της οικονομικής αυτάρκειας που υπήρχε κατά το παρελθόν στις περισσότερες ορεινές περιοχές: υλοτομία και παρασκευή αλαντοποιητικών ειδών (τσαμαρέλα) (Κάμπος), παραδοσιακή ζαχαροπλαστική (Γερακιές), αγγειοπλαστική (Άγιος Δημήτριος), καρεκλοποιεία, τσαγκάριδες, καλαθοποιοί (Παλαιόμυλος), τουβλοποιός (Τσακίστρα), παρασκευή σουτζούκου, τσαμαρέλας και απόσταξη ροδοστάγματος και ζιβανίας (Μυλικούρι), καλαθοπλεκτική και κατασκευή μπαστουνιών (Καμινάρια), επάγγελμα του Σκαρπάρη (Πρόδρομος), Παρασκευή παραδοσιακών προϊόντων (Λεμύθου και Καλοπαναγιώτης).

Επιπλέον, η έρευνα πεδίου που έγινε στα πλαίσια της Μελέτης, κατέδειξε ότι στην περιοχή Μαραθάσας υπάρχει μεγάλος αριθμός κτισμάτων τα οποία έχουν παραδοσιακό χαρακτήρα και αρχιτεκτονική αξία. Πρέπει να αναφερθεί ότι στην περιοχή Μαραθάσα υπάρχουν κάποια κτίσματα τα οποία είναι μοναδικά στο είδος τους και διακρίνονται ως προς την χρήση τους ή τη τυπολογία-μορφολογία τους ή που συνδέονται με σημαντικά γεγονότα ή συνθήκες κάποιας εποχής που καθόρισαν την οικονομική και κοινωνική εξέλιξη της περιοχής.

Τα κτίσματα αυτά είναι :

- Το κτιριακό συγκρότημα του Ξενοδοχείου Βερεγγάρια στον Πρόδρομο.
- Η Σχολή Μιτσή στην Λεμύθου.

Τα κτίρια αυτά αποτελούν μεγάλο πολιτιστικό και οικονομικό πλούτο για την περιοχή, τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν αρκετά στην κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι η κάθε κοινότητα της περιοχής μελέτης έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της σε ότι αφορά την πολεοδομική μορφή και τον πολεοδομικό ιστό της κάθε περιοχής καθώς και τη διαχρονική εξέλιξη και μεταβολή της μορφής και του χαρακτήρα του κάθε οικισμού.

Το Λαογραφικό Μουσείο Πεδουλά βρίσκεται σε κεντρική τοποθεσία του χωριού κοντά στη μεγάλη εκκλησία του Τίμιου Σταυρού, αναδεικνύοντας μια εικόνα της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης της Κοινότητας. Στεγάζεται σε αναπαλαιωμένο κτήριο, στο οποίο ήταν κάποτε συγκεντρωμένες πολλές από τις τέχνες και τα επαγγέλματα που σήμερα εκτίθενται στους χώρους του: το ραφτάδικο, το σιδεράδικο, το κρεοπωλείο, το καφενείο και ο φούρνος κλπ. Η ιδέα ίδρυσης του Μουσείου προήλθε από απόδημους Πεδουλιώτες. Στη συνέχεια ανέλαβε το Κοινοτικό Συμβούλιο το οποίο με την μερική οικονομική ενίσχυση της Κυβέρνησης Κύπρου αποπεράτωσε και στην συγκέντρωση των αντικειμένων. Εκτός από τις παραδοσιακές τέχνες και τα επαγγέλματα, το Μουσείο παρουσιάζει το εσωτερικό του κυπριακού παραδοσιακού σπιτιού, με τα αυθεντικά του έπιπλα, τα σκεύη και άλλα οικιακά αντικείμενα, περιλαμβανομένων τοπικών ενδυμασιών.

Ο νερόμυλος του Κύκκου, βρίσκεται στο χωριό Καλοπαναγιώτης, ένα χιλιόμετρο νοτιότερα του Μοναστηριού του Αγίου Ιωάννη του Λαμπαδιστή. Ανακηρύχθηκε από το Κυπριακό Τμήμα Αρχαιοτήτων ως «μνημείο πολιτιστικής κληρονομιάς» αφού αποτελεί ένα επιβλητικό κτίσμα με χαρακτηριστική αρχιτεκτονική της προβιομηχανικής περιόδου. Θεωρείται ένα από τα αξιολογα μνημεία του Καλοπαναγιώτη αφού είναι ένας από τους πλέον καλά διατηρημένους νερόμυλους του νησιού.

Όλο συγκρότημα των κτιρίων είναι κτισμένο με πέτρα του ποταμού και κατάφερε να επιβιώσει μέχρι σήμερα. Πάνω από την ψηλή καμάρα περνά το αυλάκι που έφερνε το νερό στον ψηλό πύργο, από όπου έπεφτε με δύναμη στο χαμηλότερο σημείο του μύλου. Μπροστά από την αψίδα, σε χαμηλό σημείο, βρίσκεται το σπίτι με τις βαριές μυλόπετρες (γαλλικής κατασκευής), τους άξονες και τους πάγκους.

Πάνω από το κλειδί της καμάρας του μύλου, υπάρχει τετράγωνη πέτρα με σκαλισμένο ένα σταυρό, μια επιγραφή και ανάγλυφο προσωπείο. Δίπλα από το σπίτι με τις μυλόπετρες, βρίσκεται ένα δώροφο σπίτι όπου στο παρελθόν, όσοι έρχονταν από μακριά, κάθονταν για να ξεκουραστούν περιμένοντας τη σειρά τους για να αλέσουν το σιτάρι ή το κριθάρι τους. Ο Νερόμυλος αυτός για χρόνια εξυπηρετούσε το Μοναστήρι του Κύκκου, τους κατοίκους του Καλοπαναγιώτη, του Μουτουλλά, του Οίκου, των Γερακιών και των άλλων χωριών.

3.6 Καταλύματα και άλλες υπηρεσίες

3.6.1 Καταλύματα

Η περιοχή διαθέτει ένα μικρό αριθμό καταλυμάτων, πλείστα εκ των οποίων (70%) βρίσκονται στην κοινότητα Καλοπαναγιώτη. Ως εκ τούτου το διαθέσιμο δυναμικό φιλοξενίας τουριστών/ επισκεπτών είναι σχετικά μικρό σε σχέση με το σύνολο της Κύπρου. Όμως σημαντικός αριθμός επισκεπτών αφορά σε απόδημους και τις οικογένειες τους οι οποίοι διαθέτουν ιδιόκτητες κατοικίες στις κοινότητες της Μαραθάσας, αυξάνοντας έτσι σημαντικά το διαθέσιμο δυναμικό φιλοξενίας, έστω σε πολύ περιορισμένο χρονικό διάστημα (Αύγουστος).

Καταλύματα ανά περιοχή	Αρ. Δωματίων		Χωρητικότητα
Καλοπαναγιώτης	95		200
Μουτουλλάς	10		20
Πεδουλάς	21		58
Πρόδρομος	0		0
Παλαιόμυλος	0		0
Λεμίθου	5		10
Καμινάρια	0		0
Τρείς Ελιές	4		9
Άγ. Δημήτριος	0		0
Οίκος	0		0
Γερακιές	0		0
Μηλικούρι	0		0
Κάμπος	0		0
Τσακίστρα	2		6
ΣΥΝΟΛΟ	137		303

3.6.2 Κέντρα εστίασης

Η περιοχή διαθέτει αριθμό κέντρων εστίασης τα οποία σχεδόν στο σύνολο τους είναι παραδοσιακά εστιατόρια τα οποία συνήθως λειτουργούν μόνο τις Κυριακές και τον Αύγουστο. Δεν υπάρχουν άλλα είδη εστίασης όπως clubs, μπυραρίες ή άλλοι χώροι ψυχαγωγίας για να καλύψουν τις τουριστικές ανάγκες κατά τις καθημερινές, ιδιαίτερα κατά τους μήνες πλην του καλοκαιριού.

Καλοπαναγιώτης : 11 καφέ-εστιατόρια

Μουτουλλάς :3 εστιατόρια

Πεδουλάς :6 εστιατόρια

Πρόδρομος : 3 εστιατόρια

Παλαιόμυλος :

Λεμίθου : 1 εστιατόριο

Καμινάρια : 1 εστιατόριο

Τρείς Ελιές :1 εστιατόριο

Οίκος : 1 εστιατόριο

Γερακιές : 2 καφέ- εστιατόρια

Μηλικούρι :1 εστιατόριο

Κάμπος : 1 εστιατόριο

Τσακίστρα :1 εστιατόριο

3.6.3 Εκδρομικοί – Κατασκηνωτικοί χώροι

Οι εκδρομικοί και κατασκηνωτικοί χώροι, άρχισαν να δημιουργούνται από τη δεκαετία του 1950. Στην περιοχή της Μαραθάσας υπάρχουν 7 εκδρομικοί χώροι και 1 κατασκηνωτικός. Οι εκδρομικοί χώροι δημιουργούνται σε θέσεις που παρέχουν εύκολη πρόσβαση, σκιά, νερό, κατάλληλη τοπογραφία και συνήθως με ελκυστικό τοπίο. Οι διευκολύνσεις που παρέχονται είναι: τραπέζια, ψησταριές, νερό, χώροι στάθμευσης, παιδικές χαρές και χώροι υγιεινής. Για τη χρήση τους δεν απαιτείται η καταβολή τέλους εισόδου.

Ο κατασκηνωτικός χώρος προσφέρει ανάλογες διευκολύνσεις όπως, θέσεις κατασκήνωσης, χώρους στάθμευσης, αποχωρητήρια, πόσιμο νερό, τραπέζια και ψησταριές. Η χρήση τους προϋποθέτει την καταβολή μικρού τέλους. Το τέλος χρήσης για τους κατασκηνωτικούς χώρους του Τμήματος Δασών καθορίζεται στον επίσημο τιμοκατάλογο του Τμήματος.

Λόγω υψομέτρου οι εκδρομικοί χώροι και ο κατασκηνωτικός χώρος που βρίσκονται σε υψόμετρα πάνω από 1300 – 1400m (όπως το Καμπί του Καλόγηρου, ο Μάραθος, ο Φράκτης του Προδρόμου) είναι πιο κατάλληλοι το καλοκαίρι και λιγότερο κατάλληλοι το χειμώνα που είναι συνήθως χιονισμένοι ή επικρατούν σ' αυτούς πολύ χαμηλές θερμοκρασίες.

4. Μορφές εναλλακτικού τουρισμού με δυνατότητα αξιοποίησης στην περιοχή

Ο τουρισμός κατηγοριοποιείται σε τρεις γενικές μορφές. Η πρώτη μορφή αποτελεί ο **μαζικός τουρισμός** ο οποίος αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή τουρισμού. Ο μαζικός τουρισμός περιλαμβάνει την πλειοψηφία των τουριστών που αναζητούν στο ταξίδι κυρίως ξεκούραση και διασκέδαση, σε ηλιοτροπικούς κυρίως προορισμούς. Η δεύτερη μορφή είναι ο **τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων**, ο οποίος περιλαμβάνει πλήθος επιμέρους μορφών τουρισμού που επιλέγουν οι ταξιδιώτες ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τα κίνητρά τους, π.χ. θρησκευτικός τουρισμός. Η τρίτη μορφή τουρισμού είναι ο **εναλλακτικός τουρισμός**, ο οποίος περιλαμβάνει, επίσης, μια σειρά επιμέρους μορφών τουρισμού, π.χ. αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, γεωτουρισμός, κ.λ.π.

4.1 Εναλλακτικός τουρισμός

Ο εναλλακτικός τουρισμός μπορεί να θεωρηθεί ως μια έννοια «πολικά αντίθετη» από τον μαζικό τουρισμό. Η πλειοψηφία των αρνητικών συνεπειών της τουριστικής ανάπτυξης προκύπτει από τον μαζικό τουρισμό, γιατί συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό τουριστών, απαιτεί επενδύσεις μεγάλης κλίμακας και λιγότερη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στην αναπτυξιακή διαδικασία. Επιπλέον, ο μαζικός τουρισμός, σε αντίθεση με τον εναλλακτικό τουρισμό, παρουσιάζεται λιγότερο ευαίσθητος απέναντι στους εγχώριους πλουτοπαραγωγικούς πόρους μιας περιοχής.

Ο εναλλακτικός τουρισμός είναι μια νέα, φιλική προς το περιβάλλον μορφή τουρισμού, που δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στους πόρους ενός προορισμού και στις επιθυμίες πεπειραμένων ταξιδιωτών. Ο εναλλακτικός τουρίστας παρουσιάζεται πιο ενεργητικός και συμμετέχει σε δραστηριότητες, φιλικές προς το περιβάλλον κατά τη διάρκεια των διακοπών του.

Τα τελευταία χρόνια, υπάρχει μια τάση ενθάρρυνσης ήπιων και εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε πολλά κράτη. Ο λόγος είναι ότι ο εναλλακτικός τουρισμός έχει λιγότερες καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον, στην κοινωνία και στον πολιτισμό των

τουριστικών προορισμών αλλά και των ντόπιων κατοίκων, χωρίς να υποβαθμίζονται οι θετικές οικονομικές επιπτώσεις. Ο εναλλακτικός τουρισμός χαρακτηρίζεται ως ποιοτικός τουρισμός, εφόσον ακολουθείται ελεγχόμενη ανάπτυξη και επιλεκτικό μάρκετινγκ (Ανδριώτης, 2005).

4.1.1 Οικοτουρισμός

Ο οικοτουρισμός βασίζεται στη φύση (συμβαίνει σε φυσικό περιβάλλον), έχει εκπαιδευτικό χαρακτήρα και η διαχείρισή του γίνεται με βιώσιμο τρόπο. Για να θεωρηθεί ότι μια περιοχή προσφέρει οικοτουρισμό θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά (Beeton, 1998). Βιώσιμη διαχείριση σημαίνει διαχείριση των φυσικών πιέσεων στο περιβάλλον, όπως ο αριθμός των ανθρώπων και ο τρόπος που συμπεριφέρονται, με την εισαγωγή τεχνικών ελάχιστων επιπτώσεων διάθεσης και ελαχιστοποίησης των απορριμμάτων και ελαχιστοποίηση της χρήσης ενέργειας. Ζητήματα που σχετίζονται με τα αναμνηστικά είδη και την παρέμβαση στην άγρια ζωή αποτελούν επίσης μέρος της βιώσιμης διαχείρισης.

Ωστόσο, η αειφορία δεν αναφέρεται μόνο στο φυσικό περιβάλλον. Όσοι ασχολούνται με τον οικοτουρισμό αναγνωρίζουν την ανάγκη να επωφεληθούν οι τοπικές κοινότητες από τον τουρισμό και ο στόχος της διατήρησης της ευημερίας (τόσο πολιτιστικά όσο και οικονομικά) των κατοίκων είναι μια σημαντική πτυχή της φιλοσοφίας του οικοτουρισμού. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί αγοράζοντας αγαθά και υπηρεσίες σε τοπικό επίπεδο και απασχολώντας όσο το δυνατόν περισσότερο τοπικό προσωπικό, καθώς και μέσω προσωπικών οικονομικών και χρονικών δεσμεύσεων.

4.1.2 Υδάτινος τουρισμός

Ο υδάτινος τουρισμός είναι ένας από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τουριστικούς τομείς στον κόσμο. Το υδάτινο στοιχείο προσφέρει μια μεγάλη ποικιλία ευκαιριών για ψυχαγωγικές και τουριστικές δραστηριότητες, π.χ. θάλασσα, υδατοφράκτης, λίμνη, ποταμός, υδροπάρκο, ιαματικό νερό/λουτρά, ιχθυοτροφείο θαλάσσιου ή φρέσκου νερού, ή οποιαδήποτε άλλη ένυδρη, υδατική ή ενάλια πηγή τουριστικού ενδιαφέροντος.

Διαφορετικοί τύποι υδάτινων μαζών μπορούν να δημιουργήσουν διαφορετικές μορφές τουρισμού

4.1.3 Γεωτουρισμός

Κίνητρο για να αναπτυχθεί ο γεωτουρισμός σε μια τουριστική περιοχή αποτελεί η εμπειρία, η γνώση και η απόλαυση της γεωποικιλότητας και γεωκληρονομιάς ενός τόπου. Βασικά στοιχεία είναι ο γεωλογικός χαρακτηρισμός των γεωτόπων, τουριστικών προορισμών. Η τουριστική περιοχή που θα προσφέρει γεωτουριστική εμπειρία θα πρέπει να έχει σχεδιάσει και να αναπτύξει τις τουριστικές της υποδομές με τέτοιο τρόπο ώστε να λειτουργήσουν σε κριτήρια περιβαλλοντικής, κοινωνικής και πολιτιστικής βιωσιμότητας, με τρόπο τέτοιο που να διασφαλιστεί η απόλυτη ισορροπία μεταξύ διακίνησης τουριστών και φυσικού περιβάλλοντος.

4.1.4 Τουρισμός περιπέτειας

Ο τουρισμός περιπέτειας έχει έντονο το στοιχείο του απροσδόκητου, του αγνώστου και της έκπληξης. Κάποιες από τις βασικές δραστηριότητες είναι οι περιπλανήσεις σε άγνωστες περιοχές, πεζοπορία εξερεύνησης, φωτογραφικά «σαφάρι», ορειβασία, αναρρίχηση, αλεξίπτωτο πλαγιάς, κλπ.

4.1.5 Τουρισμός υγείας

Ο τουρισμός υγείας ή θεραπευτικός τουρισμός αποτελεί μια από τις βασικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού. Τα άτομα που μετέχουν σε αυτόν έχουν σαν κύριο κίνητρο την αποκατάσταση και διατήρηση της υγείας τους, τη θεραπεία και ανάρρωσή τους από διάφορες ασθένειες, κλπ.

Η μορφή αυτή τουρισμού, εκτός από ειδικές εγκαταστάσεις υδρο-λουτρο-θαλασσο-αεροθεραπείας και καταλύματα αξιόσεων με συμπληρωματικές εγκαταστάσεις, απαιτεί και ειδικές ιατρικές και φυσικοθεραπευτικές υπηρεσίες.

4.1.6 Εκπαιδευτικός τουρισμός

Ο εκπαιδευτικός τουρισμός σαν ευρύτερη έννοια είναι τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων με σκοπό να συνδυαστεί η μόρφωση και η αναψυχή. Το περιβάλλον του εκπαιδευτικού τουρισμού είναι ο κοινός τόπος τουρισμού και εκπαίδευσης και διακρίνεται σε εκπαιδευτικό τουρισμό ενηλίκων, σε μαθητικό τουρισμό και σε φοιτητικό τουρισμό. Σε κάθε περίπτωση συνδέεται με πολλές άλλες εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικοτουρισμός, πολιτιστικός τουρισμός κ.ά.).

4.2 Παράγοντες που υποκινούν πιθανούς τουρίστες να επισκεφτούν τουριστικούς προορισμούς

Οι παράγοντες που ωθούν τους πιθανούς τουρίστες να επισκεφτούν ένα τουριστικό προορισμό είναι πέντε (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1999). Συγκεκριμένα:

A) Θέληγητρα του τουριστικού προορισμού:

- Φυσικά θέληγητρα, όπως γραφικά τοπία, δρυμοί, βουνά, λίμνες, καταρράκτες, ποταμοί, σπήλαια, κλπ.
- Κατασκευασμένα θέληγητρα, όπως ιστορικοί χώροι, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία, κλασική και σύγχρονη αρχιτεκτονική, χώροι αναψυχής, οργανωμένες παραλίες, κλπ.
- Πολιτιστικά θέληγητρα, όπως ιστορία, λαογραφία, θρησκεία, τέχνη, θέατρο, φεστιβάλ, πολιτιστικές εκδηλώσεις, μουσεία, κλπ.
- Κοινωνικά θέληγητρα, όπως τρόπος ζωής ντόπιου πληθυσμού, κοινωνικές αντιθέσεις, ήθη και έθιμα, παράδοση, γλώσσα, κλπ.

B) Εγκαταστάσεις και υπηρεσίες του τουριστικού προορισμού

Όσο ελκυστικός και αν είναι ένας τουριστικός προορισμός, θα πρέπει να έχει και τη δυνατότητα να προσφέρει στους επισκέπτες και τους τουρίστες τις βασικές ανέσεις που επιθυμούν να έχουν κατά τη βραχυχρόνια παραμονή τους (π.χ. καταλύματα, εστιατόρια, μεταφορικά μέσα, κλπ).

Γ) Ευκολία προσέγγισης του τουριστικού προορισμού

Κατά πόσο εύκολα προσβάσιμος είναι ένας τουριστικός προορισμός αποτελεί σημαντικό παράγοντα. Ο προορισμός θα πρέπει να έχει συχνές και εξυπηρετικές από πλευράς χρόνου και απόστασης συγκοινωνιακές διασυνδέσεις, καλό οδικό δίκτυο, ε σταθμούς ανεφοδιασμού καυσίμων, κλπ.

Δ) Νοερή εικόνα του τουριστικού προορισμού

Η νοερή εικόνα ενός τουριστικού προορισμού αποτελεί ισχυρό τουριστικό κίνητρο και επηρεάζουν αποφασιστικά την αγοραστική συμπεριφορά των επισκεπτών. Στο πλαίσιο αυτό, παίζει σημαντικό ρόλο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και η διάδοση μεταξύ των

επισκεπτών, ώστε να δημιουργηθεί η νοερή εικόνα του προορισμού σε επισκέπτες ώστε να επηρεαστούν θετικά οι προσδοκίες τους.

Ε) Κόστος επίσκεψης του τουριστικού προορισμού

Οι λογικές τιμές διάθεσης τουριστικών πακέτων ή μεμονωμένων τουριστικών υπηρεσιών αποτελούν ισχυρό κίνητρο για τους τουρίστες να επισκεφθούν έναν τουριστικό προορισμό.

Είναι πολύ βασικό να εξετάσουμε τα κίνητρα των τουριστών, καθώς αποτελούν ένα φαινόμενο το οποίο κινεί την τουριστική δραστηριότητα. Έχουν πραγματοποιηθεί αμέτρητες έρευνες και μελέτες αναφορικά με τα κίνητρα των τουριστών για επίσκεψη, ωστόσο, μπορεί να αναφερθεί πως οι τουριστικές υπηρεσίες και προϊόντα, ικανοποιούν τις ανάγκες ενός ατόμου καθώς:

- Τα τουριστικά κίνητρα πηγάζουν από τις βιολογικές, ψυχολογικές, κοινωνικές και οικογενειακές ανάγκες.
- Επίσης, κίνητρα για την επίσκεψη ενός προορισμού θεωρούνται οι κλιματολογικές συνθήκες και το πολιτιστικό υπόβαθρο του προορισμού.
- Ένα ακόμα βασικό κίνητρο για την επιλογή ενός προορισμού είναι οι διαπροσωπικές σχέσεις, δηλαδή το ταξίδι για να δουν οικογενειακά πρόσωπα, ή φίλους ή ακόμα και για να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

4.3 Το προφίλ και τα χαρακτηριστικά του οικοτουρίστα

Οι οικοτουρίστες ανήκουν σε τμήμα του πληθυσμού που έχουν ταξιδέψει αρκετά, αναζητούν την ποιότητα, την αυθεντικότητα και την επαφή με τους ανθρώπους του τόπου που επισκέπτονται. Είναι ενημερωμένοι και συνειδητοποιημένοι επισκέπτες, συνήθως ηλικίας 35-54 ετών και η πλειοψηφία τους είναι απόφοιτοι ανώτερων και ανώτατων σχολών. Έχουν μέσο ή υψηλό εισόδημα και συνήθως προέρχονται από αστικά κέντρα. Ο οικοτουρίστας διαθέτει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά:

- Οικοτουρίστας “do it yourself”, οι οποίοι διαμένουν σε ποικιλία τύπων καταλυμάτων και έχουν τη δυνατότητα να μετακινούνται να επισκέπτονται

πολλές τοποθεσίες. Η εμπειρία τους χαρακτηρίζεται από ένα υψηλό βαθμό ελαστικότητας.

- Οικοτουρίστες σε γκρουπ, οι οποίοι αναμένουν υψηλό βαθμό οργάνωσης στην περιήγησή τους.
- Σχολικές ομάδες ή επιστημονικά γκρουπ, οι οποίοι προτεραιότητα είναι η επιστημονική έρευνα μιας οργανωμένης ομάδας και παραμένει στην περιοχή για μεγάλο χρονικό διάστημα.

Σύμφωνα με το Σφακιανάκη (2000) οι οικοτουρίστες μπορούν να καταταχθούν στις εξής κατηγορίες:

- Οι οικοτουρίστες που ταξιδεύουν είτε μόνοι τους είτε με τις οικογένειές τους σε διάφορους προορισμούς και οι οποίοι μετακινούνται εύκολα και επισκέπτονται όσες φυσικές περιοχές μπορούν για να αποκτήσουν μεγαλύτερη εμπειρία.
- Οι οικοτουρίστες μέλη επιστημονικών ή σχολικών ομάδων που πηγαίνουν σε μια τουριστική τοποθεσία για έρευνα ή μελέτη και οι οποίοι μένουν στον ίδιο προορισμό για αρκετό χρονικό διάστημα.
- Οι οικοτουρίστες που επισκέπτονται προστατευόμενες περιοχές.
- Οι οικοτουρίστες που επισκέπτονται μακρινούς εξωτικούς προορισμούς για να αποκτήσουν μια έντονη οικοτουριστική εμπειρία.
- Οι οικοτουρίστες ανήκουν στη γενική κατηγορία των νεοτουριστών οι οποίοι είναι ώριμοι, απαιτητικοί, χειραφετημένοι, κριτικοί και γνωρίζουν τι θέλουν και τι αντιπροσωπεύει η δαπάνη που κάνουν.

Επιπλέον, οι οικοτουρίστες ταξινομούνται και ανάλογα με την ηλικία τους, οργάνωση ταξιδιού, δαπάνες και άλλα χαρακτηριστικά:

- Οικοτουρίστες δραστήριοι που επιδιώκουν δραστηριότητες άθλησης, κυρίως έντονες ή περιπετειώδεις και επικίνδυνου τύπου
- Οικοτουρίστες ήπιοι/ήρεμοι που ενδιαφέρονται κυρίως για παρατήρηση και απόλαυση της φύσης ή για οργανωμένα ταξίδια και διαδρομές
- Οικοτουρίστες ειδικοί/σπεσιαλίστες που ταξιδεύουν για επιστημονικούς λόγους (διερεύνηση φυσικών πόρων) αλλά και για χόμπι.

Γενικότερα, οι οικοτουρίστες είναι άτομα με έντονη περιβαλλοντική συνείδηση που αποφεύγουν τη συσσώρευση κόσμου σε μια περιοχή και ενδιαφέρονται κυρίως στη μάθηση παρά στην προσωπική διασκέδαση.

5. Καταγραφή καλών πρακτικών

A) Περιοχή Blue Mountain, Αυστραλία

Μια από τις πιο διάσημες ορεινές περιοχές είναι τα Blue Mountain στην Νότια Ουαλία της Αυστραλίας. Έχει χαρακτηριστεί ως κληρονομία της UNESCO και είναι ένα από τα αγαπημένα μέρη των οικολόγων-οικοτουριστών. Είναι ένα απaráμιλλο τοπίο όπου διαθέτει πανέμορφους καταρράκτες μια αρκετά βαθιά κοιλάδα αλλά και ένα προϊστορικό τοπίο ζούγκλας. Οι οικοτουριστικές δραστηριότητες που προσφέρονται είναι:

- Off road 4x4 Tours.: Jeep σαφάρι/περιήγησης στα εθνικά πάρκα της περιοχής για τους επισκέπτες όπου γίνεται περιήγηση στα εθνικά πάρκα που διαθέτει η περιοχή. Οι επαγγελματίες οδηγοί κατέχουν εκτεταμένη γνώση της γεωλογίας, της πανίδας και της χλωρίδας, της εγχώριας κουλτούρας δίνοντας έτσι στον τουρίστα μοναδικές πληροφορίες και παράλληλα κάνουν την εμπειρία του αξέχαστη.
- Αναρριχητικές εκδρομές: Υπάρχει μια ποικιλία από μέρη που προσφέρονται για αναρρίχηση και για παρατήρηση του τοπίου. Παράλληλα συνδυάζονται δραστηριότητες όπως κάμπινγκ, ψάρεμα, πεζοπορία, παρατήρηση χλωρίδας και πανίδας.

B) Λίμνη Κερκίνης, Ελλάδα

Η Κερκίνη αναγνωρίστηκε το 1971 ως υγρότοπος διεθνούς σημασίας της σύμβασης Ramsar, ενώ με την σύμβαση της Βαρκελώνης, η λίμνη ανήκει και στις ειδικά προστατευόμενες περιοχές. Αποτελεί ένα αξιόλογο οικοσύστημα και κατέχει ένα ξεχωριστό ρόλο για την οικονομία της περιοχής αφού εξυπηρετεί τις μεγάλες ανάγκες άρδευσης του σερραϊκού κάμπου καθώς και δραστηριότητες κτηνοτροφίας και αλιείας.

Η περιοχή οικοτουριστικού ενδιαφέροντος εκτείνεται σε έκταση 98.600 στρεμμάτων και περιλαμβάνει 87 παράλληλα εκτάσεις γύρω από τη λίμνη. Πάνω από 300 είδη πουλιών, 30 είδη ψαριών, πλήθος θηλαστικών και τουλάχιστον 20 είδη ερπετών και 11 είδη αμφιβίων αποτελούν την πανίδα της περιοχής. Αξιόλογο ενδιαφέρον παρατηρείται επίσης και στο παραποτάμιο δάσος. Το οικοτουριστικό ενδιαφέρον θέτει τις βάσεις του

το 2002 όπου με την νέα προγραμματική σύμβαση που υπογράφηκε λειτουργούν τα πρώτα γραφεία προώθησης του οικοτουρισμού στην περιοχή του υγροτόπου.

Παράλληλα μικρές τουριστικές επιχειρήσεις έρχονται να συμπληρώσουν το εισόδημα του τοπικού πληθυσμού και συμβάλουν και αυτές με οικοτουριστικές δραστηριότητες. Στην προσπάθεια οικοτουριστικής προβολής της λίμνης, σημαντικό ρόλο έπαιξε η Νομαρχία Σερρών καθώς έχει παρουσιάσει την περιοχή σαν οικοτουριστικό προορισμό μέσα από οργανωμένες προβολές τόσο με την παραγωγή εντύπου και οπτικοακουστικού υλικού όσο και με την προβολή σε διεθνείς εκθέσεις και στο διαδίκτυο. Όσον αφορά τώρα τον επισκέπτη στο χωριό, λειτουργούν κάποια κέντρα πληροφόρησης τα οποία διαθέτουν εκθέματα, εξοπλισμό και αίθουσα προβολής με σκοπό την ενημέρωση του τουρίστα/ενδιαφερόμενου. Υπάρχουν οπτικοακουστικά μέσα που προβάλλουν την αξία της λίμνης, πληροφορίες για την χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής, την ιστορία του τόπου αλλά και τα υφιστάμενα προβλήματα διαχείρισης που αντιμετωπίζει.

Οι βασικότερες οικοτουριστικές δραστηριότητες που προσφέρονται είναι:

- **Bird Watching**: Τρία είδη απειλούμενα με εξαφάνιση και πάνω από 300 άλλα είδη πουλιών μπορεί κανείς να παρατηρήσει στην λίμνη από τις περιοχές για birdwatching.
- **Βαρκάδα στην λίμνη**: Οι παραδοσιακές «πλάβες» ή τα κανό χωρητικότητας 3 ατόμων, είναι έτοιμα να προσφέρουν στον επισκέπτη μια βαρκάδα στον υδάτινο κόσμο της Κερκίνης, ανάμεσα σε δέντρα, καλαμιές και αβαθή νερά.
- **Με το ποδήλατο γύρω από τη λίμνη**: Οι περιοχές δίπλα από την λίμνη είναι ιδανικές για περπάτημα ή ποδηλασία ανάμεσα στις φυσικές ομορφιές. Ο επισκέπτης έχει την δυνατότητα να παρατηρήσει τα όμορφα κτήρια και την καλή ρυμοτομία στον οικισμό της Κερκίνης. Παράλληλα μπορεί να περάσει πάνω από το φράγμα και να αφιερώσει ώρα για περπάτημα στο δασάκι δίπλα στην λίμνη.
- **Jeep Safari**: Μέσα στο μοναδικό βιότοπο το δάσος της Κερκίνης προσφέρεται ιδανικά για μια οικολογική περιπέτεια Jeep safari 4x4.

Γ) Φυσικό Πάρκο Ψηλορείτη - Παγκόσμιο Γεωπάρκο UNESCO

Το φυσικό πάρκο του Ψηλορείτη με την πλούσια γεωποικιλότητα, το εντυπωσιακό άγριο και πολυμορφικό τοπίο και την αναμφισβήτητη ιστορική και πολιτιστική του αξία,

αποτελεί εξαιρετικό πόλο έλξης γεωτουρισμού. Οι προσπάθειες του φορέα διαχείρισής του, μαζί με του Δήμους του πάρκου και άλλους αρμόδιους φορείς έχουν επικεντρωθεί στη βελτίωση της ποιότητας ζωής τόσο των φιλοξενούμενων, όσο και των ντόπιων κατοίκων του γεωπάρκου. Ο στόχος τους είναι η αειφορία και η ανάπτυξη του τόπου, μέσω του γεωτουρισμού και άλλων ήπιων μορφών τουρισμού.

- Κέντρο Πληροφόρησης Γεωπάρκου: Στις εγκαταστάσεις της ΑΚΚΟΜ-ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ λειτουργεί το κέντρο πληροφόρησης του πάρκου. Ο χώρος είναι ειδικά διαμορφωμένος προκειμένου ο επισκέπτης να ενημερωθεί και να ευαισθητοποιηθεί. Διατίθενται ενημερωτικά φυλλάδια και με ψηφιακές εφαρμογές και διοράματα προβάλλονται και αναδεικνύονται οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι των περιοχών καθώς και με μόνιμες εκθέσεις. Επιπλέον στόχος είναι η εκπαίδευση όχι μόνο των επισκεπτών αλλά και μαθητών και κάθε κοινωνικής ομάδας που επιθυμεί να ενημερωθεί για την ορθολογιστική διαχείριση του πάρκου, μέσω ειδικών προγραμμάτων.
- Περιηγήσεις και διαδρομές: Ο φορέας διαχείρισης του πάρκου προτείνει μέσω της ιστοσελίδας του τέσσερις ομάδες περιηγήσεων εντός των οποίων ο επισκέπτης επιλέγει τη διαδρομή που του ταιριάζει, ανάλογα του χρόνου που διαθέτει και του τόπου εκκίνησής του. Το πάρκο έχει χωριστεί σε 4 περιοχές και για την κάθε μία προτείνονται μονοήμερες, διήμερες (με μία διανυκτέρευση εντός του πάρκου), τριήμερες (με 2 διανυκτερεύσεις) και τετραήμερες (με 3 διανυκτερεύσεις), ενώ υπάρχει και συνδυασμός μεταξύ των περιοχών. Οι διανυκτερεύσεις πραγματοποιούνται σε καταλύματα των περιοχών εντός του πάρκου. Επιπρόσθετα, προτείνονται πέντε γεωδιαδρομές, για τις οποίες διατίθενται λεπτομερείς πληροφορίες στον υποψήφιο πεζοπόρο, για το βαθμό δυσκολίας, τα χιλιόμετρα, το υψόμετρο, τα μέρη ενδιαφέροντος με γεωμορφολογικά στοιχεία κ.λ.π. Συγκεκριμένα οι γεωδιαδρομές είναι οι εξής:
 1. Πίτες της Γριάς-Χάρακας
 2. Φαράγγι Πλατανιών
 3. Ο δρόμος της «Μύγιας»
 4. Δοξαρό, πτυχές Βώσακου

5. Γεωδιαδρομή Γωνιών

Δ) Γεωπάрко Βίκου Αώου, Ελλάδα

Το Εθνικό Πάρκο Βίκου-Αώου βρίσκεται στο Νομό Ιωαννίνων ανάμεσα στους ορεινούς όγκους της Τραπεζίτσας, του Σμόλικα, της Τύμφης και του Μιτσικελίου και ιδρύθηκε το 1973 (Π.Δ. 213/20.08.1973). Το πάρκο είναι αλλιώς γνωστό και με την ονομασία “Ο Δρυμός των μεγάλων κορυφών”. Βόρειο όριο του Δρυμού είναι η χαράδρα του Αώου και το νότιο όριο το φαράγγι του Βίκου. Μέσα στον Δρυμό βρίσκονται 4 οικισμοί (το Μικρό και Μεγάλο Πάπιγκο, το Μονοδέντρι και ο Βίκος). Το φαράγγι του Βίκου το οποίο δημιουργήθηκε από τις έντονες γεωλογικές ανακατατάξεις, θεωρείται από τα μεγαλύτερα και πιο εντυπωσιακά ασβεστολιθικά φαράγγια της Ευρώπης. Η χαράδρα του Βίκου είναι μια από τις μεγαλύτερες και βαθύτερες του κόσμου, ιδιαίτερα εντυπωσιακή, με κάθετους γεωλογικούς σχηματισμούς, εναλλαγή οικοσυστημάτων, πλούσια βιοπικιότητα και αποτελεί ένα από τα λίγα εναπομείναντα καταφύγια άγριας ζωής στην Ευρώπη. Έχει καταχωρηθεί στο βιβλίο Guinness ως η πιο βαθιά, με βάθος 900 μέτρα και άνοιγμα μόνο 1100 μέτρα.

Στο Γεωπάрко Βίκου- Αώου υπάρχουν σημαντικοί χαρακτηρισμένοι αρχαιολογικοί χώροι, βυζαντινά και κυρίως πολλά μεταβυζαντινά και νεότερα μνημεία. Ως παραδοσιακοί είναι χαρακτηρισμένοι οι μισοί σχεδόν οικισμοί της περιοχής, και όλοι τους διαθέτουν αξιόλογα, από αρχιτεκτονική άποψη, κτίσματα, στα οποία συγκαταλέγονται και τα θρησκευτικά μνημεία από τον 16ο έως τον 19ο αι. καθώς και μοναστήρια χτισμένα σε απομακρυσμένες και δύσβατες περιοχές. Αναπόσπαστο κομμάτι του οικιστικού δικτύου της περιοχής και άριστο δείγμα της προβιομηχανικής τεχνολογίας και των Ηπειρωτών μαστόρων αποτελεί το πλήθος των διατηρημένων πέτρινων τοξωτών γεφυριών. Οι τουριστικές δραστηριότητες που προωθούνται στην περιοχή περιλαμβάνουν:

- Ορειβατικές και πεζοπορικές διαδρομές
- Υδάτινες δραστηριότητες, όπως ράφτινγκ και καγιάκ στα νερά των ποταμών Αώου και Βοϊδομάτη
- Αθλητική σπηλαιολογία, αναρρίχηση και παρατήρηση της γλωρίδας και της άγριας πανίδας.

Ε) Ποταμός Αγέροντας, Ελλάδα

Ο Αχέροντας είναι παγκοσμίως γνωστός από την αρχαιότητα ως ο ποταμός των ψυχών, καθώς στα νερά του ο βαρκάρης Χάρωντας μετέφερε τις ψυχές των νεκρών στη λίμνη Αχερουσία. Ο ποταμός σήμερα ανήκει στις προστατευόμενες περιοχές του δικτύου Natura. Τα πλούσια σε τροφή νερά του καθώς φιλοξενούν μοναδική χλωρίδα και πανίδα προσφέρουν ένα θαυμάσιο καταφύγιο σε πολλά είδη της Ελληνικής φύσης. Οι τουριστικές δραστηριότητες που προσφέρονται είναι:

- Eco tour kayaking
- Ιππασία
- Περιήγηση και φωτογράφιση
- Παρατήρηση πουλιών
- Κατασκευή δεντρόσπιτων

6. Πρόταση για τη στρατηγική δημιουργίας μάρκας με Ανάλυση SWOT, τον ορισμό μάρκας προορισμού και τις τακτικές υλοποίησης

6.1 Ανάλυση SWOT

Η ονομασία SWOT προέρχεται από τα αρχικά των λέξεων Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats και συναντάται συνηθέστερα με το αγγλικό αρκτικόλεξο και στη μη αγγλόγλωσση βιβλιογραφία. Η ανάλυση SWOT είναι μία γενική τεχνική σχεδιασμού και οργάνωσης ενός συνεκτικού πλαισίου λήψης αποφάσεων, που μπορεί να αφορά σε ένα θεσμό, μια επιχείρηση, μια γεωγραφική περιοχή κτλ.

Ο απώτερος στόχος της ανάλυσης, είναι να αποτελέσει ένα συνεκτικό πλαίσιο λήψης αποφάσεων και ανάληψης δράσεων. Σκοπός της είναι η αποτελεσματική και ταυτόχρονη ενίσχυση των στοιχείων εσωτερικού δυναμισμού μιας περιοχής παρέμβασης και των ευκαιριών που προσφέρει το εξωτερικό περιβάλλον, με προσπάθειες εξάλειψης ή μείωσης των εσωτερικών αδυναμιών και αντιμετώπισης των απειλών, που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Η διάκριση εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος είναι, λοιπόν, κρίσιμη και χαρακτηρίζει την ανάλυση SWOT στο σύνολό της.

Η διαδικασία της SWOT ανάλυσης δεν βασίζεται απλά και μόνο στην κατάρτιση του σχετικού καταλόγου με πραγματικά ή υποτιθέμενα πλεονεκτήματα, αδυναμίες, ευκαιρίες ή απειλές, αλλά στην τεκμηριωμένη έρευνα για την πλήρη αιτιολόγηση των διαφορετικών κατηγοριών παραγόντων, στο διαχωρισμό των κρίσιμων από τους επουσιώδεις παράγοντες, αλλά και στη δυνατότητα ανάδειξης παραγόντων και δεδομένων, τα οποία αναμένεται να παίξουν σημαντικό ρόλο (θετικό ή αρνητικό) στο άμεσο μέλλον. Η διαδικασία αυτή αποτελεί και τη βάση για την περαιτέρω ανάπτυξη της ανάλυσης, που αφορά στον ολοκληρωμένο συνδυασμό των διαφορετικών κατηγοριών παραγόντων.

Το πλαίσιο αυτό, όσον αφορά την περιοχή της Μαραθάσας έχει ως εξής:

A. Πλεονεκτήματα – Ευκαιρίες

- Η ύπαρξη τοπικών προϊόντων με ποιότητα σε συνδυασμό με την αύξουσα ζήτηση για τοπικά ποιοτικά προϊόντα.

- Συνδυασμός της ποικιλίας φυσικών και πολιτιστικών πόρων και των υφιστάμενων τουριστικών υποδομών με την αύξουσα ζήτηση μορφών ήπιου τουρισμού.
- Η σημαντική τοπική παράδοση (μεσογειακός χαρακτήρας των προϊόντων) και παράλληλα η παραδοσιακή αρχιτεκτονική μπορούν να αξιοποιηθούν με βάση το ενδιαφέρον της ΕΕ για την ανάδειξη του πολιτισμού, και την αυξανόμενη ζήτηση για ποιοτικό τουρισμό.
- Η τοπική τεχνογνωσία για τυποποίηση και μεταποίηση των προϊόντων μπορεί να αξιοποιηθεί με βάση τα νέα καταναλωτικά πρότυπα που αναζητούν προϊόντα με ποιότητα και ταυτότητα, καθώς και τις δυνατότητες κατοχύρωσης και πιστοποίησης αυτών των προϊόντων.
- Η προσέλκυση και αξιοποίηση των αποδήμων που διαβιούν στα αστικά κέντρα (γεινίαση με Λευκωσία και Λεμεσό με σχετικά ευνοϊκή γεωγραφική θέση για τη Μαραθάσα) σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των τεχνολογιών στις μεταφορές και επικοινωνίες.
- Η ύπαρξη δυναμικών αυτοδιοικητικών και συλλογικών φορέων μπορεί να συνδυαστεί τόσο με τις ευκαιρίες για συνεργασία με άλλους ευρωπαϊκούς αντίστοιχους φορείς, όσο και με τη δυνατότητα για συνεργασία σε επίπεδο Τροόδου.
- Η αξιοποίηση των δυνητικών τουριστικών πόρων (ιαματικών πηγών, θρησκευτικών πόρων, πολιτιστικών κλπ) μέσω των νέων δυνατοτήτων που προσφέρει η συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών κοινωνικών και οικονομικών φορέων.

B. Αδυναμίες – Ευκαιρίες

- Η οριακότητα όγκου παραγωγής και η χαμηλή παραγωγικότητα παράλληλα με τη περιορισμένη ανάπτυξη του μεταποιητικού τομέα μπορούν να ενισχυθούν είτε από την αξιοποίηση της περιοχής ως τόπος κατανάλωσης, είτε από την ευρύτερη αύξηση της ζήτησης για τοπικά, ποιοτικά, βιολογικά προϊόντα, είτε από τη

συνεργασία του δημοσίου με ιδιωτικούς φορείς, αλλά και από την εξασφάλιση ανθρώπινου δυναμικού που προσφέρουν οι οικονομικοί μετανάστες.

- Η έλλειψη μηχανισμού που να εξασφαλίζει τη δυνατότητα εστιασμένης ενημέρωσης, πληροφόρησης και κατάρτισης του πληθυσμού, μπορεί να αντιμετωπιστεί με την αξιοποίηση των ευκαιριών που παρέχει η ΕΕ στους παραπάνω τομείς.
- Η αδυναμία ανάδειξης και προβολής των πόρων της περιοχής μπορεί να αντιμετωπιστεί τόσο με την αξιοποίηση του ενδιαφέροντος της ΕΕ για την ανάδειξη του πολιτισμού, όσο και με την ανάπτυξη συνεργασίας σε επίπεδο Τροόδου.
- Το χαμηλό επίπεδο των τουριστικών υπηρεσιών και η αδυναμία επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, πρέπει να αξιοποιήσουν τη ζήτηση για ήπιες μορφές τουρισμού (με αξιοποίηση φυσικών, πολιτιστικών πόρων και τοπικών προϊόντων), σε συνδυασμό με την τάση ενίσχυσης της τοπικής διακυβέρνησης (με περαιτέρω αποκέντρωση αρμοδιοτήτων) και την αξιοποίηση της συνεργασίας δημόσιων και ιδιωτικών φορέων.
- Τα προβλήματα που υπάρχουν λόγω της διοικητικής διαίρεσης της περιοχής σε δύο επαρχίες, αλλά και από την κυριάρχηση δύο έκκεντρων τοπικών κέντρων στην περιοχή, μπορούν να αντιμετωπιστούν με την υιοθέτηση νέων μορφών τοπικής διακυβέρνησης. Συγχρόνως οι μορφές αυτές μπορούν να στηρίξουν την υιοθέτηση ενός ενιαίου σχεδιασμού και συντονισμού αναπτυξιακών δράσεων.
- Η έλλειψη τυποποίησης και συσκευασίας των τοπικών προϊόντων πρέπει να αξιοποιήσει τόσο την αυξανόμενη ζήτηση, όσο και τα Μέτρα του Σχεδίου Αγροτικής Ανάπτυξης για την περίοδο 2014-2020.
- Τα ελλείμματα σε περιβαλλοντική διαχείριση και προστασία, αλλά και στην παρακολούθηση τοπικών στατιστικών δεδομένων, μπορούν να υποστηριχτούν από μια σύγχρονη τοπική διακυβέρνηση σε επίπεδο Μαραθάσας με παράλληλη οργάνωση τοπικών μηχανισμών υποστήριξης.
- Η μη επαρκής ένταξη πολιτιστικών χώρων σε πολιτιστικές και τουριστικές διαδρομές πρέπει να αντιμετωπιστεί με την αναζήτηση πολιτιστικών δράσεων που προωθεί η ΕΕ.

Γ. Πλεονεκτήματα – Απειλές

- Η δυναμικότητα των αυτοδιοικητικών και συλλογικών φορέων μπορεί (εφόσον ενισχυθούν περαιτέρω) να υπερκεράσει την έλλειψη μηχανισμών, τουλάχιστον σε μια πρώτη φάση.
- Η αξιοποίηση των τοπικών φυσικών και πολιτιστικών πόρων μπορεί να περιορίσει τις επιπτώσεις από τα φαινόμενα ξηρασίας, τα ακραία καιρικά φαινόμενα και τον κίνδυνο ερημοποίησης.
- Η ενασχόληση με τα τοπικά προϊόντα και τον τουρισμό μπορεί να περιορίσει τις τάσεις αστυφιλίας.
- Επίσης η ανάδειξη των τοπικών προϊόντων με έμφαση στις τοπικές τεχνογνωσίες και την τοπική ταυτότητα περιορίζει τις απειλές από τον ευρύτερο ανταγωνισμό και τον κορεσμό από την προσφορά ομοειδών ποιοτικά προϊόντων

Δ. Αδυναμίες – Απειλές

Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στα παρακάτω ζητήματα:

- Η γήρανση του πληθυσμού απειλείται από την συνεχιζόμενη αστυφιλία που επικρατεί σήμερα στην Κύπρο.
- Η περιορισμένη ανάπτυξη του δευτερογενή τομέα και η χαμηλή παραγωγικότητα κινδυνεύουν να διευρυνθούν από την γενικότερη ενίσχυση του ανταγωνισμού.
- Η έλλειψη επαρκούς τυποποίησης και ιχνηλασιμότητας των προϊόντων επιδεινώνονται από την έλλειψη υποστηρικτικών μηχανισμών.
- Η ελλιπής περιβαλλοντική διαχείριση, αλλά και η μη επαρκής ένταξη πολιτιστικών χώρων σε πολιτιστικές και τουριστικές διαδρομές απειλούνται από το φαινόμενο της ερημοποίησης και τα ακραία καιρικά φαινόμενα.
- Η αδυναμία ανάδειξη και προβολής των τοπικών πόρων επιδεινώνεται από την έλλειψη υποστηρικτικών μηχανισμών.

Μέσα από την ανάλυση όπως παρατίθεται πιο πάνω, γίνεται σαφές ότι υπάρχει άμεση ανάγκη συγκέντρωσης καταρχήν του υλικού το οποίο είναι άξιο προβολής και μετά εκμετάλλευσης του όσον αφορά τη προσέλκυση τουριστικού ρεύματος με άμεσες συνέπειες την εγκατάσταση νέων ανθρώπων στη περιοχή με τις ευκαιρίες που θα δοθούν για νέες θέσεις απασχόλησης, είτε άλλου επενδυτικού χαρακτήρα προτάσεις.

Διαφαίνεται, επίσης, η επιτακτική ανάγκη συνάσπισης των τοπικών δυνάμεων δημόσιων και ιδιωτικών προς μια ενιαία κατεύθυνση ικανή να προσδώσει συνέργεια και δυναμική στο όλο εγχείρημα της δημιουργίας μάρκας προϊόντος / προορισμού.

Δυνάμεις <ul style="list-style-type: none">• Περιοχή με ισχυρό-έντονο ιστορικό ενδιαφέρον• Περιοχή δραστηριότητας με υψηλό οικοτουριστικό και εκκλησιαστικό ενδιαφέρον• Τουριστικός προορισμός για όλο το χρόνο• Επιλογές για διαμονή και παραδοσιακά καταλύματα που καλύπτει όλα τα οικονομικά στρώματα• Υπάρχουν ευκαιρίες και επιχειρήσεις για προβολή της παραδοσιακής γαστρονομίας• Διατήρηση παραδοσιακού χαρακτήρα και αρχιτεκτονικής σε ορισμένες κοινότητες• Σημαντικό απόδημο δυναμικό	Αδυναμίες <ul style="list-style-type: none">• Απομακρυσμένη περιοχή από τα κέντρα άλλων πόλεων• Εποχικότητα τουρισμού• Η διαμονή επιλέγεται κυρίως τα Σαββατοκύριακα και λιγότερο τις καθημερινές• Δύσκολος τρόπος επίσκεψης στα ορεινά χωριά εφόσον δεν υπάρχουν πολλές διαδρομές με τα λεωφορεία• Αδυναμία μετακινήσεων εντός της περιοχής των ορεινών θέρετρων Τροόδους με μαζικά μέσα συγκοινωνιών• Δεν προσφέρεται ιατρική περίθαλψη στην περιοχή• Περιορισμένες ευκαιρίες εμπειριών και δραστηριοτήτων κατά τις καθημερινές μέρες• Περιορισμένος αριθμός καταλυμάτων• Έλλειψη μάρκας προορισμού
Ευκαιρίες <ul style="list-style-type: none">• Αναβάθμιση των μειονεκτικών περιοχών ως εθνική πολιτική• Κίνητρα και χορηγίες για ιδιωτικά και δημόσια έργα• Αξιοποίηση του νερού ως θεματικό πεδίο συσπείρωσης• Το αυξημένο ενδιαφέρον Ρώσων για θρησκευτικό τουρισμό• Το αυξημένο διεθνές ενδιαφέρον για οικοτουρισμό• Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που προσελκύουν απόδημους και αυξάνουν τον εγχώριο τουρισμό	Απειλές <ul style="list-style-type: none">• Πληθυσμιακή εγκατάλειψη και έλλειψη ανθρώπινων πόρων• Χαμηλή ημερησία επισκεψιμότητα με αποτέλεσμα οι επιχειρήσεις να μην είναι διαχρονικά βιώσιμες• Κλιματική αλλαγή που επηρεάζει το φυσικό τοπίο λόγω ξηρασίας και αυξημένου κινδύνου πυρκαγιών• Έλλειψη πόρων για συντήρηση των σημείων τουριστικού ενδιαφέροντος• Έλλειψη επενδυτικού ενδιαφέροντος• Μείωση τουριστικού ρεύματος από Ρώσους• Έλλειψη υποστηρικτικών μηχανισμών

- Αξιοποίηση του θεσμού Γεωπάρκου Τροόδους
- Πολιτικές ΕΕ (οικιστικές παρεμβάσεις, κατάρτιση, εκπαίδευση, επιχειρηματικότητα, πληροφόρηση δικτύωση κλπ)
- Δυνατότητα κατοχύρωσης τοπικών - ποιοτικών προϊόντων
- Αύξουσα ζήτηση ήπιων μορφών τουρισμού
- Ενίσχυση τοπικής διακυβέρνησης
- Ενδιαφέρον από ΕΕ για ανάδειξη του πολιτισμού με ανάλογα κίνητρα και ενισχύσεις
- Νέες τεχνολογίες (παραγωγή και πληροφόρηση)
- Κορεσμός στη προσφορά ομοειδών προϊόντων
- Ελλείψει πυρασφάλειας - Ζημιά στο δασικό πάρκο

6.2 Διαμόρφωση μάρκας (Label) προορισμού περιοχής Μαραθάσας

6.2.1 Το νερό ως θεματικό πεδίο συσπείρωσης και διαμόρφωση μάρκας προορισμού

Το μάρκετινγκ αλλάζει με ταχύτατους ρυθμούς. Τις τελευταίες δεκαετίες ο αριθμός των διαφημίσεων έχει αυξηθεί κατακόρυφα με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να «πνίγεται» από τα εμπορικά μηνύματα που έρχεται σε καθημερινή επαφή. Η διαφήμιση χάνει την αρχική αποτελεσματικότητά της και από τα νέα προϊόντα που βγαίνουν στην αγορά, μόλις 4% από αυτά επιβιώνουν και γίνονται επιτυχίες.

Με τον όρο branding εννοούμε την προσπάθεια δημιουργίας μίας επώνυμης μάρκας (brand), προϊόντος ή υπηρεσίας. Διαμορφώνεται με άλλα λόγια το όνομα, το σύμβολο, το όραμα, ο σχεδιασμός ή συνδυασμό τους, έτσι ώστε η εταιρία και το brand να αναγνωρίζεται και να ξεχωρίζει μεταξύ άλλων εταιριών και brand της ίδιας κατηγορίας. Το branding επιτρέπει σε έναν οργανισμό - επιχείρηση να δημιουργήσει μια θετική προδιάθεση γύρω από την ίδια ή το προϊόν της, που προκύπτει από την ικανοποίηση που δίνει στον πελάτη και που οδηγεί σε επανειλημμένη χρήση και αγορά. Όσο ισχυρότερη είναι η θετική επιρροή του brand στην αντίληψη του πελάτη τόσο καλύτερες είναι οι προοπτικές πωλήσεων και μεγαλύτερα τα οικονομικά οφέλη για την επιχείρηση.

Ο σχηματισμός της εικόνας ενός τουριστικού προορισμού που αποτυπώνεται στο μυαλό του τουρίστα, είναι μια διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών που βλέπουν σε διάφορα φυλλάδια, αφίσες, εφημερίδες, γνώμες συγγενών και φίλων, περιοδικά, τηλεόραση, κ.α. Οι πληροφορίες αυτές επηρεάζουν τον σχεδιασμό των γνωστικών χαρακτηριστικών της εικόνας ενώ δεν επιδρούν στα συναισθήματα. Ακόμα, μπορεί να περιλαμβάνει πληροφορίες που προέρχονται από όλες τις αισθήσεις, όπως η μυρωδιά, η γεύση, η αφή. Άρα η εικόνα ενός προορισμού, επηρεάζει άμεσα την συμπεριφορά και την άποψη του καταναλωτή-δυνητικού τουρίστα. Η δυνατή εικόνα ενός brand συμβάλει στην στρατηγική διαφοροποίηση και τοποθέτηση στο μυαλό των καταναλωτών.

Ένας τουριστικός προορισμός έχει πολλές διαστάσεις. Η αναφορά σε ένα προορισμό περιλαμβάνει την γεωγραφική τοποθεσία και τα κύρια χαρακτηριστικά του όπως είναι τα προϊόντα και τα φυσικά και τεχνικά στοιχεία που θα κινήσουν το ενδιαφέρον του τουρίστα. Η επιδίωξη τη ανάπτυξης και της διαμόρφωσης της εικόνας ενός προορισμού είναι ένα συλλογικό κομμάτι, καθώς φορείς όπως το δημόσιο και ιδιωτικοί οργανισμοί, επωφελούνται αυτής. Ο ρόλος της ταυτότητας είναι πολλαπλός, καθώς τα χαρακτηριστικά της είναι αυτά που κάνουν φανερό τι θα ήθελε να είναι ένας προορισμός. Η δημιουργία ενός brand για ένα τουριστικό προορισμό, είναι η καλύτερη στρατηγική που μπορεί να ακολουθηθεί για την διαφοροποίηση του ανάμεσα σε άλλους προορισμούς. Σκοπός του branding ενός προορισμού είναι η ανάδειξη της μοναδικότητάς του και η προβολή του μέσω της θετικής του εικόνας (destination image).

Ωστόσο, η δημιουργία της μάρκας για ένα προορισμό είναι πιο πολύπλοκη, αφού σε αυτό περιλαμβάνονται και οι παράγοντες που αφορούν την τοπική κοινωνία. Για παράδειγμα, ο τρόπος ζωής των κατοίκων της εκάστοτε περιοχής, τα αξιοθέατα που διαθέτει, οι υποδομές, ακόμα και η γεωγραφική της τοποθεσία.

Στη προκειμένη περίπτωση η πρόταση αφορά τη δημιουργία μάρκας προορισμού για την περιοχή Μαραθάσας με θεματικό πεδίο συσπείρωσης το νερό. Τόσο ο πλούτος της περιοχής σε υλικό προς αξιοποίηση όσο και το αυξανόμενο ενδιαφέρον τόσο ντόπιων όσο και ξένων επισκεπτών για ποιοτικότερες προσεγγίσεις τοπικού/παραδοσιακού χαρακτήρα φέρνουν τη προσέγγιση της δημιουργίας μάρκας σε ιδανική χρονική συγκυρία.

Ωστόσο, η σχέση νερού και τουρισμού είναι διττή καθώς το νερό είναι και πολύτιμος φυσικός πόρος αλλά αποτελεί και προϊόν προς προσέλκυση των επισκεπτών σε μια περιοχή. Οποιαδήποτε επιχειρηματική και πρακτική πρωτοβουλία εφαρμοστεί στην περιοχή θα πρέπει να επικεντρώνεται στη βιωσιμότητα χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ποιότητα και διαθεσιμότητα των υδατικών πόρων.

6.2.2 Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος μιας τουριστικής περιοχής αποτελεί σοβαρό παράγοντα στην προσπάθεια ανάδειξης της μάρκας προορισμού. Τα φυσικά και πολιτιστικά στοιχεία κάθε τουριστικού προορισμού αποτελούν τα στοιχεία εκείνα που θα ελκύσουν τους τουρίστες και ταυτόχρονα θα αποτελέσουν τα μέσα με τα οποία θα ικανοποιήσουν τις τουριστικές τους ανάγκες ή επιθυμίες. Τα φυσικά (π.χ. υδάτινοι πόροι, γλωρίδα, πανίδα, κλπ) και τα πολιτιστικά (π.χ. αρχαιολογικοί χώροι, αρχιτεκτονικός ρυθμός, κτήρια, μουσεία, κλπ) δεδομένα θα πρέπει να διατηρηθούν, να αξιοποιηθούν και να συντηρηθούν ούτως ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως πόλο έλξης των τουριστών.

Οι αρμόδιοι παράγοντες σε τοπικό και εθνικό επίπεδο θα πρέπει να μεριμνήσουν ούτως ώστε να υπάρχει ένα σχέδιο δράσης μέτρων προστασίας του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, το οποίο θα συμβάλλει αποφασιστικά στη διατήρηση και στην αξιοποίησή του. Σε αυτό θα βοηθήσει και η αλλαγή συνείδησης των ανθρώπων, ότι η προστασία του περιβάλλοντος που ζουν μόνιμα ή προσωρινά, συμβάλλει αποφασιστικά στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής και στη βιολογική εξισορρόπηση (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, Λύτρας, 1999).

6.2.3 Υπάρχουσα τουριστική προβολή της περιοχής Μαραθάσας

Αρχικά είναι σημαντικό να υπάρχει ένα όραμα, ένας στόχος μέσω του οποίου θα οδηγηθεί στην επίτευξή του. Το marketing και το branding είναι σημαντικά εργαλεία για την προβολή και την προώθηση ενός προϊόντος ή ενός προορισμού. Η προβολή

λοιπόν είναι αυτή, που θα καταφέρει να κάνει εν προκειμένω, τον προορισμό της περιοχής Μαραθάσας ελκυστικό προς τον δυνητικό επισκέπτη.

Η περιοχή έχει πάρα πολλές δυνατότητες σε διάφορα είδη τουρισμού. Η συγκεκριμένη μελέτη εστιάζεται στην προώθηση του οικοτουρισμού και του γεωτουρισμού, τα οποία προσφέρονται σε αφθονία.

6.2.4 Η Μαραθάσα και το υδάτινο στοιχείο

Στην περιοχή βρίσκονται 6 φράγματα (Καφιζέ, Καλοπαναγιώτης, Παλαιχωρίου, Προδρόμου, Ξυλιάτου, Ασπροκρέμου) τα οποία προσφέρονται για περιήγηση, εξερεύνηση, χαλάρωση αλλά και ψάρεμα,. Κατά τους χειμερινούς μήνες, η βροχή μετατρέπεται σε ποτάμια, σχηματίζοντας με φυσικά δίκτυα ποταμών. Επιπλέον, η ευρύτερη περιοχή του Τροόδους διαθέτει καταρράκτες (Καληδόνια, Χαντάρας, Μυλλομέρης, Μέσα Ποταμός).

Επιπλέον, πολλοί από τους ποταμούς της περιοχής της Μαραθάσας χαρακτηρίζονται από ολόχρονη ροή (ή σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου). Κύριοι ποταμοί της περιοχής είναι οι Σέτραχος, Ξέρος και Κάμπος, οι οποίοι εκβάλλουν στον κόλπο της Μόρφου, ενώ υπάρχουν και σημαντικοί παραπόταμοι των ποταμών Διαρίζου (ποταμός Πλατύ και ποταμός Καμιναριών) και Ξεροπόταμου (αργάκι Καστρουλλιού) που εκβάλλουν στη θαλάσσια περιοχή της Πάφου.

Άξιο αναφοράς είναι και το πλήθος φυσικών πηγών που υπάρχουν στην περιοχή της Μαραθάσας, π.χ. Χατζιζή (Πρόδρομος), Πλατάνια (Πεδουλάς), Βρύση του Μουχτάρη (Λεμύθου), Αγίας Τριάς (Γερακιές), Ευρετούρες (Κάμπος), κ.α.

6.2.5 Η Μαραθάσα στο Γεωπάρκο Τροόδους

Το Γεωπάρκο Τροόδους εκτείνεται στον ορεινό όγκο της οροσειράς του Τροόδους από την υψομετρική ζώνη των 300 m μέχρι και την ψηλότερη κορυφή της οροσειράς (και του νησιού), τη Χιονίστρα με υψόμετρο τα 1952 m. Η έκταση του ανέρχεται στα 1147 Km², έκταση η οποία αντιστοιχεί στο 45% της συνολικής έκτασης της οροσειράς του Τροόδους και το 15% της συνολικής έκτασης της Κύπρου. Το Γεωπάρκο Τροόδους διοικητικά

εμπίπτει σε τρεις επαρχίες, Λευκωσίας, Πάφου και Λεμεσού. Στο Γεωπάρκο περιλαμβάνονται τα διοικητικά όρια 110 οικισμών, μέσα από τους οποίους παρουσιάζεται, πέρα από τη συναρπαστική τοπική γεωλογία με το μοναδικό φυσικό περιβάλλον του Τροόδους, η μακρόχρονη ιστορία των ανθρώπινων κοινωνιών καθώς και τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του ντόπιου πληθυσμού.

Το 2015 το Γεωπάρκο Τροόδους εντάχθηκε επίσημα στο Δίκτυο των Παγκόσμιων Γεωπάρκων της UNESCO, το οποίο αποτελεί ένα εθελοντικό και μη-κερδοσκοπικό Δίκτυο ανταλλαγής και συνεργασίας Εθνικών Γεωπάρκων. Το Δίκτυο των Παγκόσμιων Γεωπάρκων δημιουργήθηκε με σκοπό την προστασία, ανάδειξη και προβολή τόσο της γεωλογικής, όσο και της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς αγροτικών περιοχών της Ευρώπης, αναπτύσσοντας και προωθώντας εκπαιδευτικές και γεωτουριστικές δραστηριότητες με υψηλές ποιοτικά προδιαγραφές. Μέσα από τη συμμετοχή τους στο Δίκτυο, τα Γεωπάρκα έχουν τη δυνατότητα συνεργασίας και βέλτιστων πρακτικών καθώς και να συμμετέχουν από κοινού σε έργα και προγράμματα για την ανάπτυξη προτύπων ποιότητας για όλα τα προϊόντα και πρακτικές που αφορούν στα Γεωπάρκα.

Στην περιοχή του Γεωπάρκου Τροόδους έχουν δηλωθεί πενήντα (50) γεώτοποι, έντεκα (11) εγκαταλειμμένα μεταλλεία και ο αρχαιολογικός χώρος στη Σκουριώτισσα, ως τα σημαντικότερα γεωλογικά και μεταλλευτικά στοιχεία της περιοχής. Για την ανάδειξη της σημαντικής επιστημονικής αξίας των γεωλογικών αυτών στοιχείων έχουν τοποθετηθεί ενημερωτικές πινακίδες που εξηγούν με όσο το δυνατό πιο απλό τρόπο στους επισκέπτες τη σύνθετη γεωλογική ιστορία της περιοχής.

Μέσα από την προβολή του Γεωπάρκου Τροόδους είναι εφικτή η ανάπτυξη του γεωτουρισμού στην περιοχή και ενθαρρύνεται σημαντικά η τοπική και οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Στον Αμίαντο λειτουργεί το Κέντρο Επισκεπτών του Γεωπάρκου Τροόδους. Οι επισκέπτες ενημερώνονται για τις Γεωλογικές Διαδρομές ενώ μπορούν να συνοδευθούν από καταρτισμένους και εκπαιδευμένους συνεργάτες κατά τη περιδιάβασή τους στα Γεωλογικά Μονοπάτια.

7 Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα για τους φυσικούς και άυλους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής παρέμβασης σε Κρήτη και Κύπρο

7.1 Η περίπτωση του Φυσικού Πάρκου Σητείας στην Κρήτη

Το Φυσικό Πάρκο Σητείας χαρακτηρίζεται από πολύ πλούσια γεωκληρονομιά η οποία περιλαμβάνει εντυπωσιακά πετρώματα από τις βασικότερες αλπικές τεκτονικές ενότητες, ιδιαίτερους σχηματισμούς και γεωμορφές στις μεταλπικές ενότητες, χαρακτηριστικές τεκτονικές και μικροτεκτονικές δομές, καθώς και πλούτο απολιθωμάτων. Εντός του Πάρκου έχουν αποτυπωθεί πάνω από 100 γεώτοποι. Η πλούσια γεωκληρονομιά του πάρκου είναι ιδανική για την ανάπτυξη του γεωτουρισμού στην περιοχή.

Το Γεωπάρκο της Σητείας προσφέρεται για πολυάριθμες δραστηριότητες που καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα προτιμήσεων, από εκείνους που απλώς επιθυμούν να ξεκουραστούν σε ένα παραδοσιακό και μοναδικό μέρος της Κρήτης μέχρι και τους πιο απαιτητικούς που αποζητούν την περιπέτεια. Επιπροσθέτως, στην περιοχή υπάρχουν παγκόσμιας φήμης τοποθεσίες για το άθλημα της ιστιοσανίδας, υπάρχουν χαρτογραφημένες περιοχές αναρρίχησης βράχου, ενώ τα αναρίθμητα σπήλαια και φαράγγια προσφέρουν ευχαρίστηση σε έμπειρους και τολμηρούς επισκέπτες. Ξενοδοχειακές μονάδες υπάρχουν διάσπαρτες σε όλο το πάρκο, εναρμονισμένες με το φυσικό περιβάλλον και σεβασμό στην τοπική αρχιτεκτονική.

ΓΕΩΔΙΑΔΡΟΜΕΣ: Η ήπια μορφή θεματικού τουρισμού που εξετάζεται στο παρόν πόνημα και ονομάζεται «γεωτουρισμός», λαμβάνει χώρα όπως έχει ήδη αναφερθεί σε περιοχές με πλούσια γεωκληρονομιά, που εκτός από τον σκοπό της απόλαυσης αποσκοπεί ταυτόχρονα στη γεωδιατήρηση και την εξερεύνηση του αβιοτικού περιβάλλοντος, καθώς και στην εξυπηρέτηση δραστηριοτήτων εκπαιδευτικών. Ο στόχος εκτός της ανάδειξης της φυσικής, πολιτιστικής και ιστορικής κληρονομιάς, είναι και η αρμονική συμβίωση των ανθρώπων των περιοχών με το φυσικό περιβάλλον και η ανάπτυξή τους με ευκαιρίες επιχειρηματικότητας και νέων ασχολιών. Οι πεζοπορικές διαδρομές που έχουν χαρτογραφηθεί επίσημα από τον οργανισμό διαχείρισης του πάρκου, αποτελούν σπουδαίο και απαραίτητο προσόν στον γεωτουρισμό, καθώς δύσβατες περιοχές ή και σημεία μπορούν να γίνουν προτεινόμενες διαδρομές. Οι

γεωδιαδρομές που είναι αποκλειστικά πεζοπορικές είναι 11, οι ποδηλατικές 2 και οι οδικές 2.

ΜΟΥΣΕΙΑ-ΚΕΝΤΡΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ: Στο χωριό Καρύδι του Δήμου Σητείας, στο παλιό δημοτικό σχολείο στεγάζεται το κέντρο ενημέρωσης του Γεωπάρκου που είναι αφιερωμένο στην επιστημονική έρευνα των σπηλαίων. Επιπλέον, διαθέτει ενημερωτικό υλικό για τις γεωδιαδρομές και τις δραστηριότητες που διατίθενται στο γεωπάρκο και οργανωμένους ξενώνες και εξοπλισμό για τους επισκέπτες επιστήμονες. Στην Επάνω Ζάκρο λειτουργεί μουσείο φυσικής ιστορίας σε χώρο στο Πολύκεντρο. Το μουσείο στεγάζει ταριχευμένα ζώα, προθήκες, αναπαραστάσεις γεώτοπων και γενικά είναι αφιερωμένο στην χλωρίδα και πανίδα της περιοχής. Ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί όλο το ενημερωτικό υλικό για το γεωπάρκο και να λάβει πληροφορίες μέσω του διαδικτύου και των ιστότοπων του πάρκου καθώς και των παγκόσμιων γεωπάρκων UNESCO και EUROPEAN GEOPARKS. Επιπρόσθετα, το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης έχει σχεδιάσει και εκδόσει βιβλίο εκπαιδευτικών μουσειοσκευών για μαθητές δημοτικού και γυμνασίου το οποίο διατίθεται στο μουσείο και το κέντρο ενημέρωσης.

ΨΗΦΙΑΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ: Το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Κρήτης μέσω του έργου RURITAGE που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, δημιούργησε πρωτοποριακά εργαλεία προβολής και ανάδειξης των δύο γεωπάρκων (Φυσικό Πάρκο Ψηλορείτη και Φυσικό Πάρκο Σητείας), αξιοποιώντας την ψηφιακή τεχνολογία. Τα εργαλεία αυτά, μέσω κινητών τηλεφώνων ή και σταθερών συσκευών αναπτύσσονται σε:

- **Ψηφιακούς αφηγηματικούς χάρτες:** Μεγάλος αριθμός δεδομένων πάνω σε ψηφιακούς διαδραστικούς χάρτες των γεωπάρκων «διηγούνται» την ιστορία των δύο γεωπάρκων μέσω της ψηφιακής περιήγησης. Επίσης, ανά γεωδιαδρομή μπορούν να εμφανίζονται βίντεο ή εικόνες.
- **Διαδραστικούς χάρτες:** Συνδυασμός χάρτη με περιεχόμενα που αλληλεπιδρούν. Λειτουργούν μέσω του διαδικτύου και οι πληροφορίες που εμφανίζονται με τα αντίστοιχα «κλικ» πάνω στον χάρτη αφορούν πληροφορίες γεωλογικές, γεωγραφικές, περιβαλλοντικές, γεωτουριστικές αλλά και πληροφορίες και προβολή τοπικών επιχειρήσεων με γεωτουριστικά και τοπικά αγαθά.

- Γεωεκπαίδευσης: Τρεις εφαρμογές android που λειτουργούν μόνο με gps σχεδιάστηκαν για την μάθηση στη φύση. Μέσω του κυνηγιού του χαμένου θησαυρού, η μάθηση και η διερεύνηση γίνεται παιχνίδι (e-storieskritis, 2020).

7.2 Η περίπτωση του Γεωπάρκου Τροόδους στην Κύπρο

Το Τρόοδος αποτελεί λόγω της παγκόσμιας μοναδικότητας του πόλο έλξης για πολλά ξένα πανεπιστήμια, που το επισκέπτονται για επιστημονική έρευνα και εκπαίδευση. Στο χώρο του Γεωπάρκου υπάρχουν εξαιρετικές εμφανίσεις όλων των οφιολιθικών πετρωμάτων, όπου μπορεί κάποιος να εξετάσει και να μελετήσει όλες τις γεωλογικές διεργασίες, που συνέβηκαν ή και ακόμη συμβαίνουν στα βάθη των ωκεανών και σχετίζονται άμεσα με την κίνηση των λιθοσφαιρικών πλακών.

Εντός της περιοχής του Γεωπάρκου Τροόδους, έχουν αναγνωριστεί πενήντα (50) γεώτοποι, έντεκα (11) εγκαταλελειμμένα μεταλλεία και ο αρχαιολογικός χώρος στη Σκουριώτισσα, ως τα σημαντικότερα γεωλογικά και μεταλλευτικά στοιχεία της περιοχής. Μεταξύ των στοιχείων αυτών περιλαμβάνεται το ιστορικό μεταλλείο του Αμιάντου μέσα στους σερπεντινίτες, που είναι και το μεγαλύτερο της Ευρώπης, οι εγκαταλελειμμένες γαλαρίες εξόρυξης χρωμίτη μέσα σε δουνίτη γύρω από την κορυφή του Ολύμπου, όμορφα τοπία από παράλληλες φλέβες, περιστραμμένες και επιδοτιωμένες φλέβες, θέσεις με φαιοχώματα και θειούχα κοιτάσματα μέσα στα ηφαιστειακά πετρώματα, κοντά στα οποία βρίσκονται διάσπαρτοι σωροί αρχαίας σκωρίας, άξονες διεύρυνσης του ωκεανού καθώς και το απολιθωμένο ρήγμα μετασχηματισμού του Αρακαπά.

Στην περιοχή του Γεωπάρκου έχουν αναπτυχθεί γύρω στα 80 θεματικά μονοπάτια μελέτης της Φύσης που παρέχουν την ευκαιρία στον επισκέπτη να περπατήσει με ασφάλεια, για άσκηση και γνωριμία με το φυσικό περιβάλλον της περιοχής. Υπάρχει μεγάλη ποικιλία διαδρομών, από μικρές αποστάσεις (ενός χιλιομέτρου) μέχρι πολύ μεγάλες διαδρομές (πχ. 17 χλμ. ή το ευρωπαϊκό Ε4 που στο Γεωπάρκο έχει μήκος 118 χλμ.), κυκλικές ή γραμμικές διαδρομές, με διαφορετικό βαθμό δυσκολίας περπατήματος. Από τις πιο πολυσύχναστες διαδρομές είναι το μονοπάτι «Καληδόνια» στις Πλάτρες, το παραποτάμιο μονοπάτι του «Χρωμίου» και «Βρύση της Βατερής» στην Κακοπετριά, η διαδρομή «τα λουτρά της Ρήγαινας» στον Μουτουλλά και οι τρεις (3) γεωλογικές διαδρομές «Άρτεμις», «Αταλάντη» και «Τεισιά της Μαδαρής».

Το Εθνικό Δασικό Πάρκο Τροόδους, περιλαμβάνεται στο Δίκτυο Natura 2000, βρίσκεται εντός της γεωγραφικής εξάπλωσης του Γεωπάρκου Τροόδους και αποτελεί το μεγαλύτερο και ίσως το σημαντικότερο Εθνικό Δασικό Πάρκο της Κύπρου. Η χλωρίδα του Γεωπάρκου είναι αναμφισβήτητα η πιο πλούσια στο νησί και δικαιολογημένα η οροσειρά του Τροόδους θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς ορεινούς βιότοπους για τη χλωρίδα σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η πλούσια αυτή βιοποικιλότητα οφείλεται στη μεγάλη ποικιλία των οικοτόπων που δημιουργούνται λόγω των υψομετρικών διαφορών, της ειδικής γεωλογίας, της παρουσίας νερού και του τοπικού αναγλύφου. Τα πιο αντιπροσωπευτικά παραδείγματα επίδρασης της γεωλογίας είναι τα σερπεντινόφιλα ενδημικά του Τροόδους όπως είναι τα είδη *Onosma troodi*, *Acinos troodi*, *Cynoglossum troodi* και *Alyssum*.

Η πανίδα της περιοχής είναι στενά συνδεδεμένη με τη χλωρίδα, τους οικοτόπους και τις ιδιαίτερες οικολογικές συνθήκες της περιοχής. Η πανίδα του Γεωπάρκου παρουσιάζει μεγάλη οικολογική αξία με την παρουσία πολλών ενδημικών και απειλούμενων ειδών.

Εξέχουσα θέση στο Γεωπάρκο κατέχει η τοπική παράδοση και η γαστρονομία. Παραδοσιακά καταλύματα, επισκέψιμοι χώροι, τοπικά οινοποιεία και επιχειρήσεις, παραδοσιακές ταβέρνες με μοναδική φιλοξενία, περιβάλλουν τους επισκέπτες που επιλέγουν να αφιερώσουν τον χρόνο τους στην περιοχή. Σημαντικό γεγονός σε όλη τη διάρκεια του χρόνου, αποτελεί η διοργάνωση τοπικών θεσμοθετημένων Φεστιβάλ που διοργανώνουν οι Κοινότητες με την υποστήριξη του Γεωπάρκου, αναδεικνύοντας και προβάλλοντας τα τοπικά παραγόμενα προϊόντα και εδέσματα της περιοχής.

Για τη Διαχείριση του Γεωπάρκου έχει δημιουργηθεί Συντονιστική Επιτροπή στην οποία προεδρεύει ο Γενικός Διευθυντής του Υπουργείου Γεωργίας Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος και συμμετέχουν το Τμήμα Γεωλογικής Επισκόπησης, το Τμήμα, το Τμήμα Δασών, το Υφυπουργείο Τουρισμού, το Τμήμα Περιβάλλοντος, η Εταιρεία Τουριστικής Ανάπτυξης και Προβολής Τροόδους, το Δίκτυο Θεματικών Κέντρων Τροόδους και η Αναπτυξιακή Εταιρεία Τροόδους. Με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, ο διαχειριστικός φορέας του Γεωπάρκου Τροόδους και του Κέντρου Επισκεπτών του Γεωπάρκου Τροόδους είναι η Αναπτυξιακή εταιρεία Τροόδους.

8 Marketing και προώθηση της περιοχής Μαραθάσας

Στόχος της ΕΣΤ 2020-2030 είναι η καθιέρωση της Κύπρου ως ενός ολόχρονου, ποιοτικού, ψηφιακά έξυπνου και κοινωνικά ωφέλιμου προορισμού μέσω αριθμού πρωτοβουλιών και σχετικών σχεδίων δράσεων. Μέσα από τις δράσεις που περιλαμβάνονται στην ΕΣΤ 2020-2030, στοχεύεται η προσέλκυση επισκεπτών:

- Ηλικίας 50 ετών και άνω με σκοπό να βιώσουν εμπειρίες ζωής μέσω της πραγματοποίησης ποικίλων δραστηριοτήτων. Οι αγορές - στόχοι της Κύπρου, για τη συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα είναι η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία, η Ελβετία, η Αυστρία και το Βέλγιο.
- Ηλικίας 65 ετών και άνω, με οικονομική άνεση, οι οποίοι επιθυμούν να περάσουν την περίοδο αφυπηρέτησής τους ποιοτικά και οι οποίοι δύνανται να διαμένουν στο εξωτερικό για αρκετές εβδομάδες τον χειμώνα. Οι αγορές – στόχοι είναι το Ην. Βασίλειο, η Ιρλανδία, η Σουηδία, η Νορβηγία, η Φιλανδία και η Δανία.
- Για μικρές αποδράσεις (short stays), από χώρες (αγορές) που βρίσκονται εντός 90 λεπτών, αεροπορικώς, από την Κύπρο. Οι αγορές - στόχοι είναι το Ισραήλ, η Αίγυπτος, ο Λίβανος, η Ελλάδα και η Ιορδανία.
- Από μακρινούς προορισμούς, για ολιγοήμερες διακοπές στην Κύπρο στο πλαίσιο ταξιδιού τους σε γειτονικές μας χώρες όπως το Ισραήλ ή η Ελλάδα. Οι αγορές – στόχοι είναι οι ΗΠΑ, η Κίνα, η Ιαπωνία, η Ινδία και η Κορέα.

Βέβαια, βασικός παράγοντας για την παρακίνηση του τουρίστα αποτελεί και το επίπεδο του τουριστικού προϊόντος ενός προορισμού. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση και ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον προς τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη συγκεκριμένου είδους εναλλακτικού τουρισμού είναι η προσφορά μιας τέτοιας δυνατότητας. Αυτό σε συνδυασμό και με το πολιτιστικό πλούτο της περιοχής της Μαραθάσας δημιουργεί ένα δυνατό μέσο για την προβολή της, προωθώντας την περιοχή με τις παρακάτω δυνατότητες/προτάσεις:

- Υδάτινος τουρισμός: η περιοχή διαθέτει υδάτινους πόρους (φράγματα, ποτάμια, πηγές, ιαματικά νερά) τα οποία μπορούν να προωθηθούν για τουριστικές δραστηριότητες, φιλικές προς το περιβάλλον.

- Γεωτουρισμός: Βασίζεται στο γεωλογικό και γεωμορφολογικό περιβάλλον και αφορά στην περιήγηση, σε περιοχές ιδιαίτερου γεωλογικού ενδιαφέροντος (σε θέσεις γεωλογικών και γεωμορφολογικών μνημείων και σχηματισμών, απολιθωματοφόρες θέσεις, απολιθωμένα δάση, γεωμορφές, καρστικές δομές, σπήλαια και φαράγγια, αμμοθίνες, ακτές καθώς και σε κάθε άλλη μορφή γεώτοπου).
- Πολιτιστικός/Θρησκευτικός Τουρισμός: η περιοχή διαθέτει μεγάλο αριθμό μνημείων καθώς και μνημεία UNESCO. Επίσης, το θρησκευτικό στοιχείο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο χαρακτηριστικό με τα μοναστήρια και τις εκκλησίες μοναδικής αξίας.
- Study Tours: Σημαντικό να αναφερθούμε στο γεγονός ότι η περιοχή είναι με ιστορική φυσιογνωμία, πράγμα που το καθιστά ενδιαφέρον προορισμό σε ανθρώπους των οποίων ο σκοπός των ταξιδιών τους είναι η επίσκεψη, η μάθηση και η εκπαιδευτική εμπειρία που προσφέρουν τα μνημεία, τα φυσικά μονοπάτια, οι διάφορες διαδρομές, τα μουσεία και η εμβάθυνση στην ιστορία και τον πολιτισμό ενός άλλου τόπου.
- Περιπατητικός τουρισμός: πεζοπορία και περιήγηση στις περιοχές και στο Ευρωπαϊκό Μονοπάτι E4, δημιουργία εκδρομών πολυθεματικού ενδιαφέροντος.

Τα αρχικά στάδια σχεδιασμού των υποδομών και του προγράμματος οικοτουρισμού απαιτεί την μέγιστη δυνατή συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας για να επιτευχθεί η σωστή προώθηση της περιοχής. Ο τουρισμός, ειδικά ο οικοτουρισμός, αποτελεί μια από τις δραστηριότητες που μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο όχι μόνο στην ανάδειξη αλλά και στην οικονομική αναζωογόνηση των περιοχών. Οι οικοτουρισμοί εφόσον συνδυαστούν με ιστορικά ή πολιτιστικά στοιχεία, τότε είναι αποδεδειγμένο ότι αυξάνεται η τουριστική κίνηση αλλά και προσελκύει νέας ποιότητας τουριστικό ρεύμα στη χώρα.

Ο οικοτουρισμός είναι ένα πολύ καλό εργαλείο για την ανάδειξη και την ανάπτυξη μίας περιοχής το οποίο θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί σωστά και κυρίως με σύνεση. Σε αντίθετη περίπτωση μπορεί να επιφέρει τελείως αρνητικά αποτελέσματα. Η φέρουσα ικανότητα και η διαχείριση των επισκεπτών αποτελούν ορισμένα μόνο από τα ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη.

8.1 Δράσεις προβολής

Για μια ολοκληρωμένη στρατηγική προώθησης και προβολής ενός προορισμού θα πρέπει να ληφθούν υπόψη πολλοί παράγοντες, όπως είναι τα προϊόντα προώθησης και οι μέθοδοι προώθησης καθώς και οι προτάσεις υποστήριξης των προϊόντων που αφορούν σε υποδομές και υπηρεσίες.

8.1.1 Προϊόντα προώθησης

Τα προϊόντα προώθησης που προτείνονται αφορούν α) στη δημιουργία ενός ετήσιου προγράμματος δραστηριοτήτων και β) στην ανάπτυξη οικοτουριστικών διαδρομών.

Το ετήσιο πρόγραμμα δραστηριοτήτων περιλαμβάνει έναν εύχρηστο οδηγό οικοτουριστικών δραστηριοτήτων τοποθετημένες τοπικά και χρονικά, ούτως ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να δημιουργεί πρόγραμμα παρατεταμένης διάρκειας κατά την επίσκεψή του στην περιοχή της Μαραθάσας. Επιπλέον, ο οδηγός μπορεί να συνοδεύεται από ενημερωτικό υλικό, που θα αφορά σε κάθε μια συγκεκριμένη δραστηριότητα και σε πληροφορίες για την περιοχή, καθώς επίσης και από θεματικούς χάρτες που υποδεικνύουν τα σημεία επίσκεψης. Όλα τα παραπάνω μπορούν να σχεδιαστούν με την ανάπτυξη εφαρμογής κινητού, για καθαρά περιβαλλοντικούς σκοπούς, όπως στην περίπτωση των δύο γεωπάρκων στην Κρήτη.

Στην εφαρμογή θα συμπεριλαμβάνεται και ο χάρτης με τις οικοτουριστικές διαδρομές και θα προτείνονται τα σημεία ενδιαφέροντος της περιοχής.

8.1.2 Ενέργειες προώθησης

Οι ενέργειες προώθησης περιλαμβάνουν:

α) την προβολή των δραστηριοτήτων και έγκυρων πληροφοριών στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο σχετικές με τον οικοτουρισμό. Ενδεικτικά αναφέρονται κάποιες ιστοσελίδες στις οποίες θα μπορούσε να προβληθεί η περιοχή της Μαραθάσας.

Ιστοσελίδες	Ονομασία
https://ecotourism.org/	The International Ecotourism Society

https://itsagreenworld.com/	It's a Green World
https://www.unicorntrails.com/	Unicorn Trails
https://www.responsibletravel.com/	Responsible Travel

β) δημιουργία τοπικού σήματος ποιότητας Γεωπάρκου Τροόδους. Στο πλαίσιο βελτιωμένης οργάνωσης, δημιουργίας μάρκας προορισμού και δημιουργίας τουριστικού προϊόντος με καλή διαχείριση επισκεπτών, προτείνεται η δημιουργία αναγνωριστικού σήματος ποιότητας Γεωπάρκου Τροόδους και περιβαλλοντικής συμπεριφοράς. Οι επιχειρηματίες του Γεωπάρκου και εφόσον διαθέτουν τις υποχρεωτικές προδιαγραφές και τηρούν τους σχετικούς κανόνες, λαμβάνουν το Τοπικό Σήμα Ποιότητας του Γεωπάρκου Τροόδους. Οι κατηγορίες των επιχειρήσεων που δύνανται να λάβουν το σήμα είναι επιχειρήσεις με τοπικά προϊόντα, καταλύματα, εστιατόρια με τοπική κουζίνα, επισκέψιμα οινοποιεία και λοιπές τουριστικές δραστηριότητες. Το κυριότερο πλεονέκτημα που αποκομίζουν οι κατέχοντες του τοπικού Σήματος Ποιότητας είναι η δωρεάν, συνεχής και στοχευμένη προβολή τους από τις δράσεις και την ιστοσελίδα του Γεωπάρκου.

γ) τη σύναψη συμφωνιών με τουριστικούς πράκτορες. Η σύναψη συμφωνιών με τουριστικούς πράκτορες εξασφαλίζει την ανεύρεση τουριστών κατά τη διάρκεια του έτους και από όλο τον κόσμο. Η ενέργεια αυτή είναι χρήσιμη για την οργάνωση δραστηριοτήτων, οι οποίες θα συγκρατήσουν τους επισκέπτες στην περιοχή. Ωστόσο, απαιτείται να υπάρχουν αναθεωρημένα φυλλάδια και να προωθούνται στα μεγάλα tour operators. Θεωρείται καθοριστικής σημασίας ο σχεδιασμός οργανωμένων πακέτων και της προβολής τους σε σχολεία, μεμονωμένους πελάτες, πανεπιστήμια, τουριστικά γραφεία κλπ. και την φιλοξενία δημοσιογράφων και τουριστικών πρακτόρων και ξενάγησής τους στο γεωπάρκο και στα σημεία ενδιαφέροντος, προκειμένου να τα γνωρίσουν και να τα προωθήσουν.

δ) τη συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού. Τα ίδια τα γεωπάρκα όπως και το φόρουμ του Ελληνικού Δικτύου Γεωπάρκων συμμετέχουν σε διεθνείς εκθέσεις, προβάλλοντας το έργο τους και τις δυνατότητες γεωτουρισμού και οικοτουρισμού που προσφέρουν, τα τοπικά προϊόντα και την συμβολή τους στην προστασία του φυσικού

περιβάλλοντος. Συστηματικά λαμβάνουν μέρος σε τουριστικές εκθέσεις όπως η ITB στο Βερολίνο, η ISTO και η FITUR στη Μαδρίτη.

Ε) δικτύωση και συνεργασίες με σκοπό την επίτευξη της στρατηγικής. Η περιοχή παρέμβασης, μέσω του προγράμματος Παγκόσμιων Γεωπάρκων UNESCO και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Γεωπάρκων μπορούν να συναψούν Συμφωνίες Συνεργασίας με άλλους φορείς στοχεύοντας σε κοινές δράσεις προώθησης, ανάδειξης και προβολής των προορισμών. Επιπλέον, συνεργασίες με ακαδημαϊκά ιδρύματα στοχεύοντας στην προώθηση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας.

8.1.3 Υποστηρικτικές υποδομές και υπηρεσίες

Η δημιουργία υποδομών και υπηρεσιών κρίνεται αναγκαία προκειμένου να υποστηριχθεί το πρόγραμμα προώθησης του τουριστικού προϊόντος. Σημαντικό παράγοντα παίζουν οι κάτοικοι των περιοχών, οι οποίοι θα πρέπει να είναι πλήρως ενημερωμένοι στο θέμα του οικοτουρισμού και να είναι ικανοί να συμμετέχουν και οι ίδιοι στην προσπάθεια αυτή. Επιπλέον, η τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων που θα φέρουν χαρακτηριστικό οικοτουριστικό σύνθημα με σκοπό το καλωσόρισμα και την ενημέρωση των επισκεπτών θα αποδώσει θέλητρο στην περιοχή. Η ανάπτυξη ενός ικανού δικτύου διαχείρισης των απορριμμάτων θα παίζει καταλυτικό ρόλο, ειδικά όσον αφορά την ανακύκλωση των υλικών. Σκοπός του προγράμματος προώθησης είναι να φέρει τον επισκέπτη σε επαφή με τη φύση καθώς και με τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, στις οποίες θα μπορεί να συμμετέχει, να ψυχαγωγηθεί και να νιώσει τη χαρά της περιήγησης, της γνώσης, της πληροφόρησης και της ανακάλυψης:

- Δημιουργία ειδικών εφαρμογών, προσομοιώσεων και διοραμάτων ώστε να γίνεται πιο διαδραστική η ανάδειξη – προβολή και πληροφόρηση των δραστηριοτήτων του και εν γένει η προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής μέσα από μόνιμες εκθέσεις και εκδηλώσεις.
- Εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση όχι μόνο των επισκεπτών, αλλά και μαθητών, εκπαιδευτικών και κοινωνικών ομάδων για την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων του Γεωπάρκου μέσα από ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα επίσκεψης και ξενάγησης.

- Ίδρυση μικρών παρατηρητηρίων με ειδικές ταΐστρες σε διάφορες περιοχές όπου μπορεί ο επισκέπτης να παρατηρήσει πουλιά.
- Ίδρυση κωπηλατικού κέντρου
- Μάζεμα βρώσιμης χλωρίδας
- Δημιουργία αναρριχητικού πεδίου
- Ανάπτυξη δραστηριότητας ενοικίασης βαρκών και κανό για περιήγηση στα φράγματα
- Δυνατότητα παρουσίας ξεναγού-ερμηνευτή ο οποίος θα επεξηγεί τη σημασία εκθεμάτων.
- Μαθήματα παραδοσιακής μαγειρικής.

Οι δράσεις των γεωπάρκων με γνώμονα τη βιώσιμη τοπική ανάπτυξη ταυτόχρονα με την προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων των περιοχών, είναι ποικίλες. Οι φορείς διαχείρισης των γεωπάρκων στοχεύουν στην ενίσχυση της τοπικής επιχειρηματικότητας, στην προβολή και στήριξη των φυσικών και πολιτισμικών αγαθών και στην πληροφόρηση και εκπαίδευση των ντόπιων και των επισκεπτών. Βασικός πυλώνας της προσπάθειας αποτελούν τα προγράμματα LEADER, όπου οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού και ο γεωτουρισμός λαμβάνουν σημαντικό χώρο.

9 Συμπεράσματα

Τα βασικά συμπεράσματα, αφορούν στα ακόλουθα:

- Ο φυσικός πλούτος της περιοχής σε συνδυασμό με τα πολιτιστικά και πολιτισμικά της στοιχεία, την γραφικότητα και την μοναδικότητα της βιοποικιλότητας της δίδουν στην περιοχή της Μαραθάσας προοπτική και μέλλον προς την κατεύθυνση του οικοτουρισμού. Η περιοχή μπορεί να προσελκύσει ακόμα περισσότερους επισκέπτες και μάλιστα όλο το χρόνο.
- Αναμφίβολα, ο γεωτουρισμός θα μπορούσε να αναπτυχθεί περισσότερο, ενισχύοντας την οικονομία των περιοχών, στηρίζοντας τους νέους ώστε να έχουν κίνητρα και να παραμείνουν στον τόπο τους και ταυτόχρονα να συνδράμει στην αειφορία και τη βιώσιμη ανάπτυξη των περιοχών τους.
- Η τυχόν ανάπτυξη σημαντικής ζήτησης του γεωτουρισμού στην Κύπρο θα είχε τα πλεονεκτήματα της ανάπτυξης και άλλων θεματικών μορφών ζήτησης, π.χ. πολιτιστικού τουρισμού, περιπατητικού τουρισμού, εκπαιδευτικού τουρισμού, κλπ.
- Ο γεωτουρισμός δίνει μια ανθρώπινη διάσταση στον τουρισμό και το γεγονός πως ένα γεωπάρκο εμπεριέχει το σύνολο των οικολογικών, γεωλογικών, ιστορικών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής, το κάνει πολύ ελκυστικό για τον επισκέπτη. Έτσι, ο γεωτουρίστας πάντα επιδιώκει να επιστρέψει ξανά με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η επέκταση της τουριστικής σεζόν, εφόσον οι δομές υπάρχουν και μπορούν να εμπλουτίσουν την εμπειρία του. Επιπλέον, δίδεται η ευκαιρία στους φορείς της περιοχής για ορθολογική ανάπτυξη, διάθεση των τοπικών προϊόντων με την πιστοποίηση της UNESCO, και κέρδη στις τοπικές κοινωνίες.
- Δυνατότητα αξιοποίησης του brand name «Γεωπάρκο» υπο την σκέπη της UNESCO, από τους κατοίκους των περιοχών. Τα γεωπάρκα αποτελούν ένα παγκόσμιο εμπορικό σήμα αναμφισβήτητα. Ένα σήμα που μπορεί να ενσωματώσει την προστασία του περιβάλλοντος, την ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών και των προσπαθειών τους για την διαφύλαξη και προστασία του

πλανήτη μας. Η Κύπρος έχει το μοναδικό πλεονέκτημα της ύπαρξης του φυσικού πάρκου Τροόδους, που με τις αξιόλογες προσπάθειες των αρμόδιων φορέων συμπεριλήφθηκε στο παγκόσμιο δίκτυο γεωπάρκων της UNESCO.

- Η δημιουργία και διατήρηση ενός μοναδικού, ανταγωνιστικού οικοτουριστικού πακέτου πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με την ποιοτική αναβάθμιση των καταλυμάτων και των λοιπών τουριστικών υπηρεσιών σε συνδυασμό με τους απaráμιλλου κάλλους φυσικούς πόρους που διαθέτει η Κύπρος.
- Ανάγκη δημιουργίας ενός συγκεκριμένου οικοτουριστικού σχεδίου που να περιλαμβάνει υποστηρικτικές υποδομές όπως επίσης και στο αρνητικό γεγονός ότι η τουριστική πρακτόρευση γίνεται σχεδόν μόνο και κυρίως προς την κατεύθυνση του μαζικού τουρισμού.
- Σχεδιασμός συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου οικονομικής, τουριστικής και υποστηρικτικής ανάπτυξης.
- Σημαντική παράμετρος είναι ο διαρκής και απόλυτος σεβασμός στο περιβάλλον, που φιλοξενεί τέτοιες δραστηριότητες, έτσι ώστε να υπηρετούνται οι πολιτικές της αειφορίας στην ανάπτυξη.
- Για να αποτελέσει ο γεωτουρισμός μια βιώσιμη επιλογή πρέπει ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη των τουριστικών υποδομών, η μετέπειτα λειτουργία τους και επίσης η έρευνα της αγοράς να εστιάζουν σε κριτήρια περιβαλλοντικής, κοινωνικής και πολιτιστικής βιωσιμότητας, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν θα διαταραχτεί από την διακίνηση τουριστών ούτε το φυσικό περιβάλλον, ούτε η κοινωνικό-πολιτιστική δομή των κοινοτήτων υποδοχής. Αντίθετα, οι τοπικές κοινότητες ωφελούνται από τον γεωτουρισμό τόσο οικονομικά όσο και πολιτιστικά.
- Ανασταλτικός παράγοντας σε όλα τα παραπάνω είναι το μειωμένο επενδυτικό ενδιαφέρον έστω και αν υπάρχουν όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για οικοτουριστική ανάπτυξη.
- Απαιτείται άριστη συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων μέσω της οργάνωσης και υλοποίησης (συνέργια) κοινών δράσεων έτσι ώστε να υπάρξει ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός και μια σαφής στρατηγική με στόχο την οικοτουριστική ανάπτυξη της περιοχής.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Ανδριώτης Κ., 2005, *Τουριστική Ανάπτυξη & Σχεδιασμός*, Αθήνα, Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.

Βαρβαρέσος Σ., 2000, *Οικονομική του τουρισμού, εννοιολογικές, θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις* Αθήνα, εκδόσεις: Προπομπός.

Βελισσαρίου Ε., 2000, *Διοίκηση Τουρισμού και Τουριστικών Επιχειρήσεων, τόμος Δ, Μάνατζμεντ ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Ηγουμενάκης Ν, Κραβαρίτης Κ, Λύτρας Π, 1999, *Εισαγωγή στον Τουρισμό*, Αθήνα, Εκδόσεις: INTERBOOKS.

Κοκκώσης Χ., Τσάρτας Π., 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, εκδόσεις: Κριτική.

Νάστο Χ., Μιχαήλογου Αικ., 2015, *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, ΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας.

Σφακιανάκης Μ.Κ., 2000, *Εναλλακτικές μορφές τουρισμού*, Αθήνα, εκδόσεις: Έλλην.

Ξενόγλωσση

Ateljevic J., Page S., 2011, *Tourism and Entrepreneurship International Perspectives*, New York, USA, Routledge.

Beeton S., 1998, *Ecotourism: A Practical Guide for Rural Communities*, Australia, Landlinks Press

Fletcher J., Fyall A., Gilbert D., Wanhill S., 2018, *Tourism Principles and Practice*, 6th Edition, Harlow, United Kingdom, Pearson.

Lindberg K., 2001, *The Encyclopedia of Ecotourism*, εκδόσεις CABI.

Newsome D., Dowling R., 2006, *Geotourism*, Oxford: Routledge.